

מסכת בבא בתרא פרק תשיעי 'מי שמת'

מתוך "גמרא נו ח ה"

על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר ז"ל

משנה :

מי שמת והניח בנים ובנות: בזמן שהנכסים מרובין (מפרש בגמרא) הבנים יירשו והבנות יזונו (מזונות ופרנסת נשואין עד דתבגרין או עד דתנסבין לגוברין, כדתנן בכתובות (נב-נג:)) נכסים מועטין - הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים (יחזרו על הפתחים)? אדמון אומר: בשביל שאני זכר - הפסדתי (בתמיהה)? (ובגמרא מפרש: מאי קאמר? - אלא לא אפסיד, ונזונים יחד). אמר רבן גמליאל [## הזקן]: רואה אני את דברי אדמון. (והכי הלכתא: כאדמון, דאמר בפרק בתרא דכתובות: 'כל מקום שאמר רבן גמליאל "רואה אני את דברי אדמון" - הלכה כמותו). [ברי"ף סה"א: ולית הילכתא כאדמון, ואע"ג דגרסינן בפרק שני דייני גזלות אמ' רב יצחק משמא דחזקיה כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו, בהא לית הילכתא כותיה דסוגיא דשמעתא כתנא קמא סלקא.]

גמרא :

וכמה 'מרובין'?

אמר רב יהודה אמר רב: כדי שיזונו (פרנסה ומזונות) מהן אלו ואלו (בנים ובנות) שנים עשר חדש; כי אמריתא קמיה דשמואל (אחר פטירתו של רב ובאתי ללמוד קמיה דשמואל), אמר: זו דברי רבן גמליאל בר רבי, אבל חכמים אומרים: כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו (שכך התנה להן אביהן 'עד דתבגרין או תנסבין', כדאמר בכתובות; ואינך 'מועטין', ויזונו הבנות עד שיבגרו, והמותר לבנים, כדמפרש ואזיל). איתמר נמי: כי אתא רבין אמר רבי יוחנן - ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן 'מרובין'; פחות מכאן הרי אלו 'מועטין'. ואי ליכא לאלו ואלו עד שיבגרו -

(בבא בתרא קמ, א)

שקלי להו בנות לכולהו (בתמיהה: דכיון דקרית להו 'מועטין', אם כן לא יטלו בהן כלום הבנים, דהא תנא במתניתין גבי נכסים מועטין 'הבנים ישאלו על הפתחים')? אלא אמר רבא: מוציאין להן מזונות לבנות עד שיבגרו, והשאר לבנים (והאי דקתני 'ישאלו על הפתחים' היינו משהוציאו אותו השאר בהוצאת מזונות; מכאן ואילך הבנות יזונו עד שיבגרו, והבנים ישאלו על הפתחים).

פשיטא (בשעת מיתה היו) מרובין ונתמעטו (ועכשיו הוקירו מזונות או נתקלקלו הנכסים וחסרו ואין בהן כדי מזון אלו ואלו עד שיבגרו) - כבר זכו בהן יורשין (בשעת מיתת אביהן, וקרינא בהו 'נכסים מרובים' ויקחו הבנות חלקן המגיעם כפי שומא של שעת מיתת אביהן, והבנים יירשו חלקם שהיה מגיעם באותה שעה, וכל מה שחסרו הנכסים - חסרו לבנות ולבנים: לכל אחד כפי חלקו הראוי לו)? מועטין ונתרבו (שהחלו מזונות) מאי? ברשות יורשין קיימי, הלכך ברשות יורשין שבוה (מי מטי רווחא לבנים, ויטלו מותר נכסים העודף מכדי מזונות בנות עד שיבגרו)? או דלמא סלוקי מסלקי יורשין מהכא? תא שמע דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: יתומין שקדמו (קודם שהעמידו בנות בדיו) ומכרו (אפילו) בנכסים מועטין - מה שמכרו מכרו (דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, וכל שכן בנכסים מרובין, כדאמר בכתובות: 'האחים ששעבדו - מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות'; שמע מינה: כיון שאם מכרו מכירתן מכירה - יש להן תפיסת יד בנכסים, ואם נתברו יש להן חלק בהן, וזכותם בהן עומדת).

יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי אבהו, וקא בעי מיניה: (מי שמת והניח בנים ובנות, והניח נמי אלמנתו, וצריכה נמי מזונות 'כל ימי מיגר ארמלותה' ואין כאן נכסים אלא כדי מזון הבנים והבנות עד שיבגרו) אלמנתו מהו שתמעט בנכסים? מי אמרינן כיון דאית לה מזוני ממעטא (ולא מיקרו 'נכסים מרובין', ומפרישין מהנכסים מזון האשה והבנות עד שיבגרו, והמותר לבנים, דהא 'מועטין' נינהו, ולאחר שיוציאו המותר ישאלו על הפתחים)? או דלמא כיון דאילו מנסבא (לבעל) לית לה (מזוני), השתא נמי לית לה (לא ממעטא, וכמאן

דליתא דמיא, ומוציאין מן הנכסים לבנות כדי מזון עד שיבגרו, וכל השאר יירשו הבנים כדין נכסים מרובין, דהא אלמנה לא ממעטא להו, וקרינן בהו 'הבנים יירשו והבנות יזונו', ומחלק הבנות לא תזון האלמנה עמהם? (והיינו דאיכא בין 'ממעטא' ל'לא ממעטא': דאי ממעטא - הבנים ישאלו והאלמנה תזון, ואי לא ממעטא - יזונו יחד האלמנה והבנים; אבל הבנות אין להן להפסיד במזונותיהם כלל, בין ממעטא בין לא ממעטא, דהא בין בנכסים מרובין בין בנכסים מועטין תנן 'הבנות יזונו'; אי נמי היכא דלא ממעטא מיקרו 'נכסים מרובין', ואף על פי שנתעכבה היום או למחר מלינשא - הרי הוא כ'מרובין ונתמעטו' דאמרינן 'כבר זכו בהן יורשין', ויזונו שלשתן יחד: בנים ובנות ואלמנה; כן נראה שיטה זו בעיני).

- אם תמצא לומר כיון דאילו מנסבא לית לה השתא נמי לית לה - בת אשתו (מי שקיבל עליו בשעת נשואין לזון בת אשתו מאיש אחר חמש שנים, ומת, ומוטל על היורשין לזונה) מהו שתמעט בנכסים? מי אמרינן כיון דכי מנסבא נמי אית לה (עד חמש שנים מן היורשין, שהרי חוב הוא שנתחייב לה אביהן), וממעטא (ויזונו היא והבנות, והבנים ישאלו)? או דלמא כיון דאילו מתה לית לה ולא ממעטא (ומיקרו 'מרובין' בשעת מיתה ונתמעטו אחרי כן, וכבר זכו יורשין, והבנות יזונו עד בגר, ואותה הבת תזון עמה)? ואם תמצא לומר כיון דאילו מתה לית לה ולא ממעטא - בעל חוב ## שלא הגיע זמן פרעונו, כי אם הגיע זמן הפרעון ויש שיעבוד נכסים - פשוט שממעט; או אפילו שהגיע זמן הפרעון, אבל אין לו אחריות נכסים? מהו שימעט בנכסים? מי אמרינן כיון דכי מיית נמי אית ליה - ממעט? או דלמא כיון דמחסרי גוביינא לא ממעט? ואיכא דבעי לה לאידך גיסא: בעל חוב מהו שימעט בנכסים (אם אין נכסים אלא כדי החוב ומזון הבנות: מי אמרינן דממעט, והבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים? או לא ממעט, ויזונו בנים ובנות עד שעת טריפת בעל חוב, וכשיטרוף: אם יש מותר יזונו בנות עד בגר, ואם לאו יפסידו)?

(בבא בתרא קמ, ב)

בת אשתו מהו שתמעט בנכסים (אם תימצי לומר בעל חוב ממעט: הני מילי דאף על גב דאילו מיית אית ליה, אבל בת אשתו דלית לה אי מייתא - מי ממעטא)? אלמנתו מהו שתמעט בנכסים?

אלמנתו ובת - אי זה מהן קודמת (ואין כאן אלא מזון אחת מהן, ושתייה תובעות מזונות בתנאי כתובה; הלכך, כיון דתרווייהו בתקנתא דרבנן אכלי - איזו תקדום)? אמר ליה [רבי אבהו לרבי ירמיה]: זיל האידנא ותא למחר [ולא ענה לו באותו מעמד על אף אחת מהשאלות].

כי אתא - אמר ליה: פשוט מיהת חדא (אלמנתו ובת): דאמר רבי אבא אמר רבי אסי: עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטין: מה בת אצל אחין - הבת ניזונת והאחין ישאלו על הפתחים, אף אלמנה אצל בת: אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים [רבנן גרסום, בהסבר צד זה בשאלה, אומר: וכל זמן שלא נשאו קרובה דעתו דבעל טפי לאשתו מבתו - בדין הוא דקדמה].

אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי וכו' :

מאי קאמר (מאי יפוי כח יש לזכר במזונות במקום אחר יותר מנקבה, דקאמר 'בשביל שאני זכר וחכותי גדול הפסדתי?') אמר אביי: הכי קאמר: 'בשביל שאני זכר וראוי אני לעסוק בתורה הפסדתי'?

אמר ליה רבא: אלא מעתה מאן דעסיק בתורה - הוא דירית, ולא עסיק בתורה לא ירית (כלומר: מי שיש לו שני בנים, אחד עוסק בתורה ואחד אינו עוסק - וכי אבד זכותו בירושתו בשביל שאינו עוסק)?

אלא אמר רבא: הכי קאמר: 'בשביל שאני זכר וראוי אני לירש בנכסים מרובין (ויפה כחי בנכסים מרובין, שאני יורש הכל אפילו מאה מנה ואין לנקבה כי אם מזונות) - הפסדתי בנכסים מועטין'?

משנה :

הניח בנים ובנות וטומטום (אָטום: אינו ניכר בו לא זכרות ולא נקבות, וספק זכר ספק נקבה הוא; ואיכא למאן דאמר נמי ספק בריה הוא; ודוחין אותו, ואין לו לא זכר ולא נקבה): בזמן שהנכסים מרובין - הזכרים דוחין אותו אצל נקבות (ליזון, ולא לירש, דאמרי ליה: "אייתי ראייה דזכר את ותירש עמנו! לך אצל נקבות!" ומיהו איכא למאן דאמר בגמרא דאפילו נקבות לא שקיל, דאינו לא זכר ולא נקבה; והאי דנקט לישנא ד'זכרים דוחין' היינו משום דבעי למישקל בזכרים, להיות ידו על העליונה, ואינהו דחו ליה מינייהו לומר "לך אצל נקבות" אע"פ שגם הנה ידחוהו)? נכסים מועטין - הנקבות דוחות אותו אצל זכרים. האומר: "אם תלד אשתי זכר - יטול (אותו הזכר) מנה (לכשילוד)" ; ילדה זכר (ואירע המעשה שילדה זכר) - יטול מנה (נוטל כדקאמר אביו)? "נקבה מאתים" -

ילדה נקבה נוטלת מאתים (ובגמרא פריך: למימרא דברתא עדיפא ליה מברא?) (מחלק נכסיו היה, ומצוה לקיים דברי המת; אי נמי: בריא וזיכה לו על ידי אחר - ואף על גב דאמר רב הונא 'המזכה לעובר לא קנה' - הא פרכינן לה ממתניתין בגמרא ולא מתרץ ליה).

"אם זכר מנה אם נקבה מאתים" וילדה זכר ונקבה - זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים (יש מפרשים שילדה שניהן ביחד: הזכר והנקבה, ויטול הזכר מנה והנקבה תטול מאתים כדקאמר האב "אם זכר מנה אם נקבה מאתים", ולא מלתא היא: שהרי לא אמר האב "אם ילדה זכר ונקבה", ולא אסיק אדעתיה בלידת תאומים [##] הוא לא ראה שהיא שמינה יותר ממה שרגילים? אלא הכי קאמר 'אם זכר מנה אם נקבה מאתים': דמשמע: אם זכר לבדו בלא נקבה או נקבה בלא זכר; וכיון דהכי הוא - לא יטול כלום הבן והבת אם נולדו תאומים, כדאמרינן בגמרא והא זכר ונקבה לא קאמר שמא לא היה חפץ בלידת תאומים; אי נמי אין לידת תאומים בכלל 'אם זכר אם נקבה', דמשמע אם זכר לבדו אם נקבה לבדה, אלא הכי פירושו: האומר "אם זכר ילדה אשתי יטול אותו העובר מנה; אם נקבה ילדה אשתי - תטול מאתים", וילדה זכר ונקבה - כלומר זכר או נקבה, כדקאמר האב: זכר נוטל מנה אם יולד זכר נקבה נוטלת מאתים אם יהיה העובר נקבה, ולא שמועין אתא שאילו לא פירש אלא אחד מהם כדקתני רישא או זכר בלא נקבה או נקבה בלא זכר, וילדה אשתו מה שלא אמר - לא יטול העובר כלום אלא השתא שגילה דעתו על לידת זכר ועל לידת נקבה כל מה שתלד האשה יטול בין זכר בין נקבה, ומיהו אם ילדה זכר ונקבה תאומים - לא יטלו כלום, כדמוכח בגמרא וכדפרישית לעיל; כן נראה בעיני ועיקר).

ילדה טומטום - אינו נוטל (דבריה פני עצמה חשיב ליה, לא זכר ולא נקבה, כדמפרש בגמרא).

אם אמר "כל מה שתלד אשתי יטול" - הרי זה יטול (הטומטום)?
ואם אין שם יורש אלא הוא (אותו הטומטום) - **יורש את הכל** (ואף על גב דבריה הוא - הני מילי היכא דאיכא בנים ובנות, ודוחין אותו בנים אצל בנות והבנות אצל בנים, ואין לו לא כבן ולא כבת, כדאמר אביי בגמרא, משום דבריה הוא; אבל היכא דליכא יורש אלא הוא - לא נפיק מכלל 'בן אין לו' - עיין עליו' אם אין לו בת - עיין עליה; אי נמי משום דקרינא ביה 'הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה').

גמרא:

'דוחין אותו' ושקיל כבת (בתמיה: דקתני 'דוחין אותו אצל נקבות' ומשמע דשקיל מזונות כבת נקבה)? **הא קתני סיפא** (גבי האומר "אם ילדה אשתי כו') **'ילדה טומטום אינו נוטל** (לא כבן ולא כבת) **'** (דבריה הוא, ואינו לא זכר ולא נקבה, והוא הדין לענין ירושה) ?
אמר אביי: דוחין אותו (אצל נקבות) **ואין לו** (ואין לו עם נקבות: שגם הן ידחוהו אצל זכרים).

ורבא אמר: דוחין אותו ויש לו (ממה נפשך: דספק זכר ספק נקבה הוא, ויטול כפחות שבהן, דלא בריה הוא), **וסיפא** (דקתני 'נכסין מועטין נקבות דוחין אותו אצל זכרים' - על כרחין 'דוחין אותו ואין לו' קאמר; וסיפא דמקשת לי מינה דחשיב ליה בריה) **אתאן לרבן שמעון בן גמליאל דתנן** [במסכת תמורה בפרק 'כיצד מערימין' (פ"ה מ"א):] **'[כיצד מערימין על הבכור? מבכרת שהיתה מעוברת, אומר: "מה שבמעייה של זו: אם זכר - עולה..., אם נקבה [זבחי] שלמים..."]** "אם זכר עולה ואם נקבה זבחי שלמים": ילדה זכר ונקבה--הזכר יקרב עולה, והנקבה תקרב שלמים. [מ"ב] ילדה שני זכרים: אחד מהם יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמיו חולין; ילדה שתי נקבות: אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין; **ילדה טומטום ואנדרוגינוס רבן שמעון בן גמליאל אומר אין קדושה חלה עליהן** (דבריה הוא דאינו לא זכר ולא נקבה) **'** (והלכך לא יחול עליהן קדושת שלמים ועולה במעי אמן, ולא קדושת בכור בפטירת רחם, דלא קרינא ביה 'הזכר תקדיש'; ומתניתין נמי, דקתני 'ילדה טומטום אינו נוטל' - לרבן שמעון בן גמליאל הוא, דחשיב ליה בריה).

מיתבי: **'(מי שמת והניח נכסים) טומטום יורש כבן** (כדמפרש ואזיל) **וניזון כבת**; **בשלמא לרבא** (דחשיב ליה ספק) - **יורש כבן בנכסים מועטין** (בזמן שהנכסים מועטין 'יורש כבן': כאחד מן הבנים: שלא יטול כלום, דכיון דספק הוא - לא עדיף מבנים, דשואלין על הפתחים; שהנקבות דוחות אותו אצל הזכרים, ואין לו, דאמרי ליה "אייתי ראיא דנקבה את ושקול כמונו"), **וניזון כבת בנכסים מרובין** (ממה נפשך: שהזכרים דוחין אותו אצל הנקבות, ויש לו מזונות ממה נפשך, כרבא).

(בבא בתרא קמא, א)

אלא לאביי (דאמר 'אינו נוטל כלום': לא עם בנים ולא עם בנות) - **מאי 'ניזון כבת'?**
ולטעמין, לרבא - מאי 'יורש כבן' (דקתני רישא)? - **אלא** (והלא על כרחך 'יורש כבן' =) **'ראוי לירש' ואין לו** (ואין לו מבעי ליה לפרושי) - **הכי נמי** (סיפא נמי לא שנא): **ראוי לזון ואין לו**.

אומר אם ילדה אשתי זכר וכו' :

למימרא דבת עדיפא ליה מבן (דיהיב לה לנקבה מאתים זוז דהיינו שני מנין)? **והא**
אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי: כל שאינו מניח בן
ליורשו - הקב"ה מלא עליו עברה, שנאמר (במדבר כז, ח) **[ואל בני ישראל תדבר**
לאמר: איש כי ימות ובן אין לו] והעברתם את נחלתו לבתו, ואין 'העברה' אלא עֲבָרָה,
שנאמר (צפניה א, טו) **'יום עברה היום ההוא]** יום צרה ומצוקה יום שאה ומשואה יום חשך ואפלה יום ענן וערפל!?

לענין ירושה בן עדיף ליה (דיקרא שם המת על נחלתו, אבל הבת מסבת נחלה ממטה למטה אחר), לענין הרווחה בתו עדיפא ליה (שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה כזכר).
ושמואל אמר: הכא (מתניתין) במבכרת עסקינן (דבת עדיפא ליה, כדמפרש טעמא לקמן ואזיל), וכדרב חסדא, דאמר רב חסדא: בת תחלה - סימן יפה לַבָּנִים.
איכא דאמרי: דמרביא (מגדלת) לאחא, ואיכא דאמרי: דלא שלטא ביה עינא בישא

אמר רב חסדא: ולדידי - בנתן עדיפן לי מבני (אית דמפרשי לדרב חסדא במבכרת, כשמעתי, אך הלשון מדקאמר 'לדידי' אינו מוכיח כך; ונראה בעיני שלא נתקיימו לו בנים כי אם בנות, לכך מתאוה היה לבנות; ולא נתיישב לי יפה דעתו של רב חסדא).
ואיבעית אימא: הא מני (מתניתין)? רבי יהודה היא (שחפץ בהרווחה דבת כדמפרש לקמיה דלא ליתולו).

הי רבי יהודה? אלימא רבי יהודה ד'בכל', דתניא (בראשית כד,א) [ואברהם זקן בא בימים] וה' ברך את אברהם בכל; רבי מאיר אומר: שלא היה לו בת; רבי יהודה אומר: שהיתה לו בת, ו'בכל' שמה. - אימור דשמעת ליה לרבי יהודה ברתא נמי לא חסריה רחמנא לאברהם, דעדיפא מבן מי שמעת ליה?
אלא הא רבי יהודה, דתניא (בריייתא היא בכתובות בפרק 'נערה שנתפתתה': מצוה לזון משום 'מבשרך לא תתעלם' ומיהו חובה הוא דליכא, כדתנן התם: 'אינו חייב במזונות בתו, ואין מחייבין אותו לזון בניו ובנותיו, כדאמרינן התם, דאמרינן ליה 'אירוד ילדה ואבני מתא שדיא') מצוה לזון את הבנות וקל וחומר לבנים - דעסקי בתורה (ולא ליתולו; פירוש הוא, ואינו מן הבריייתא) - דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: מצוה לזון את הבנים וקל וחומר לבנות - דלא ליתולן;

אלא הא, דתניא: ילדה זכר ונקבה - הזכר נוטל ששה דינרין (של זהב, דהיינו מנה וחצי: לפי שהמנה = כ"ה סלעים, שהן מאה זוז דינרי כסף, ודינר זהב נמכר בכ"ה דינר כסף, כדתנן בבבא קמא בפרקים שור שנגח ד' וה' (דף לו). במשנה; נמצא הששה דינר = מאה וחמשים זוז, שהן מנה וחצי) והנקבה נוטלת שני דינרין (של זהב דהיינו חצי מנה). במאי? אמר רב אשי: אמריה לשמעתא קמיה דרב כהנא: במסרס (שסירס תנאיו: זה למפרע מזה), דאמר (שהתנה על לידת תאומים): "אם יצא זכר תחלה (ואחר כך הנקבה - יטול הזכר) מאתים, נקבה אחריו ולא כלום (מאתים והנקבה לא תטול כלום)" ; (וחזר וסירס תנאו להתנות על לידת מפרע): "אם נקבה תחלה - מנה, זכר אחריה מנה", וילדה זכר ונקבה ולא ידעינן הי מינייהו נפק ברישא - זכר שקיל מנה ממה נפשך (אפילו נולד אחרון)? אידך מנה הוה ממון המוטל בספק (אם זכר נולד תחלה יטלנו כו' ואם נקבה תחלה תטלנו) - (הלכך) וחולקין (נמצא הזכר נוטל ששה דינר זהב)? והא דתניא: 'ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה' היכי משכחת לה (דמדקתני 'אין לו אלא מנה' משמע דסלקא דעתך אמינא דאף על גב דאמר 'יטלו שני מנין' - אפילו הכי אין לו אלא מנה; והיכי משכחת לה דאיכא למימר הכי)?
אמר רבינא: ב'מבשרני' (לא התנה לתת לזכר ולנקבה כלום, אלא למבשר, כדמפרש ואזיל),

(בבא בתרא קמא, ב)
דתניא: 'המבשרני במה נפטר רחמה של אשתיף אם זכר - יטול מנה', ילדה זכר - נוטל מנה; "אם נקבה - מנה", ילדה נקבה - נוטל מנה; ילדה זכר ונקבה - אין לו אלא מנה' - והא "זכר ונקבה" לא אמר?
דאמר נמי "אם זכר ונקבה נמי יטול מנה".

אלא למעוטי מאי (כיון דבכל בשורות יטול המבשר מנה, לא (פירש) [שנא] לא זכר ולא נקבה ולא תאומים, הוה ליה למימר "המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי יטול מנה")?
למעוטי נפל (מה שפירש האב א"ם זכר אם נקבה" - למעוטי אם יבשר "הפילה אשתך", דלא יטול כלום, דסתם "זכר" ו'נקבה' היינו בר קיימא ולא מת).
(ה"ג המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם ילדה זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה מנה ילדה נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה והא זכר ונקבה לא קאמר דאמר נמי זכר ונקבה יטול מנה ואלא למעוטי מאי למעוטי נפל. והכי פירושו: "המבשרני מה תלד אשתי: אם יבשרני שילדה זכר - יטול המבשר מנה; לפיכך אם ילדה זכר - יטול המבשר מנה, כדאמר האב, אבל על בשורת הבת - לא יטול כלום, דהא לא קאמר; ואם כה יאמר "אם נקבה - מנה", כלומר: "אם יבשרני שילדה אשתי נקבה - יטול מנה" ואירע מעשה שילדה נקבה - נוטל המבשר מנה, אבל על בשורת זכר לא יטול כלום, דהא לא קאמר אב מידי! ונראה בעיני דגרסינן בה הכי "אם זכר - מנה, אם נקבה - מנה": ילדה זכר נוטל מנה, ילדה נקבה נוטל מנה; והשתא אתי שפיר הך דפרכינן לבסוף 'אלא למעוטי מאי' לפי שכל עניני בשורת לידה פירש: בין לידת זכר, בין לידת נקבה, בין לידת תאומים! ואם אירע מעשה שילדה זכר ונקבה תאומים - אין לו למבשר אלא מנה; ופרכינן: והא 'זכר ונקבה' לא אתני אב, ועל לידת תאומים לא אסיק האב אדעתיה, ולא אמר שיטול המבשר כלום אלא על זכר לבדו או נקבה לבדה? ומשני: דאמר נמי "אם יבשרני זכר ונקבה ביחד", ותנא כי רוכלא לא חשיב ואזיל).

ההוא דאמר לה לדביתהו "נכסי להאי דמעברת"!
אמר רב הונא: הוי מזכה לעובר והמזכה לעובר לא קנה (לא קנה עד שיולד, ואפילו היכא דאמר "נכסיי להא עובר כשיוולד", דאמר רב הונא לקמן "אף "לכשתלד" לא קנה').

איתכיה רב נחמן לרב הונא (מתניתין, דתנן): 'האומר "אם ילדה אשתי זכר - יטול מנה", ילדה זכר - נוטל מנה' (דהיינו מזכה לעובר);

אמר ליה: משנתינו - איני יודע מי שפאָה (לא מצינו לא יחיד ולא רבים).
ולימא ליה 'רבי מאיר היא, דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' (ואמאי קאמר רב הונא 'איני יודע מי שנאה? הא איהו גופיה סבירא ליה כרבי מאיר כדאמר ביבמות בפרק 'האשה שהלך בעלה למדינת הים' (דף צג). דאמר רב נחמן בר יצחק: רב הונא כרב, ורב כרבי ינאי, ורבי ינאי כרבי חיאי, ורבי חיאי כרבי, ורבי כרבי מאיר, ורבי מאיר - כרבי אליעזר בן יעקב, ורבי אליעזר בן יעקב כרבי עקיבא, דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' ומפרש התם: 'רב הונא, דאיתמר: המוכר פירות דקל לחבירו: אמר רב הונא: עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו; ור' אמר: אף משבאו לעולם יכול לחזור בו כו'; רבי מאיר - דתנן 'האומר לאשה 'הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר', 'לאחר שתגיירי כו' - אינה מקודשת; רבי מאיר אומר: מקודשת; ומתניתין נמי קטלקא דעתא דהוא הדין גבי עובר: דכי היכי דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם - הכי נמי מקנה לעובר שלא בא לעולם)?

אימור דשמעת ליה לרבי מאיר לדבר שישנו בעולם (בשעת קנין אלא שעדיין לא הגיע זמנו לקנות כדקתני 'הרי את מקודשת לאחר שאתגייר', 'לאחר שתגיירי' כו' - האשה הנקנית לו הרי היא בעולם, אלא שעדיין לא נתגיירה ולא הגיע זמנה לקנות), (אבל) לדבר שאינו בעולם מי שמעת ליה (עובר אינו בעולם, ולא קני מידי, ולהכי 'איני יודע מי שנאה')?

ולימא ליה 'רבי יוסי היא', דאמר עובר קני (חלק בעבדי אביו, ואנא דאמינא כרבנן, ואמאי קאמר 'איני יודע מי שנאה?'), דתנן (בפרק 'אלמנה' [פ"ז מ"ב] ביבמות): (בת ישראל שנישאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר כדמפרש התם דעובר במעי זרה זר הוא, שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי רבי יוסי (כלומר שהעובר שנתעברה ישראלית מכהן בעלה שמת - פוסל את העבד מלאכול בתרומה מפני חלקו: דעובר במעי זרה - זר הוא, ולא קרינא ביה 'ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו' דאינו ילידו של כהן לקרות 'כהן' עד שיצא לאויר העולם, ואינו מאכיל את אמו ישראלית שעוברתו מכהן, דקיימא לן התם שאוכלת בתרומה בשביל בנה כהן כאילו בעלה כהן חי, כדכתיב 'ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו', אבל עובר - לא! דסבירא ליה לרבי יוסי: עובר במעי זרה - זר הוא [##] שעובר ירד אמו!], כדמפרש התם; שמעין מיהא דעובר יש לו חלק במעי אמו בעבדי אביו שמת: מדפסיל להו באכילת תרומה! אלמא מזכה לעובר - קנה, הואיל ויורש ממילא בנכסי אביו). (ומשני: שאני ירושה הבאה מאליה (ויש לה כח לתפוס, אבל להקנות לו אדם - לא קנה).

ולימא ליה: רבי יוחנן בן ברוקה היא, דאמר לא שנא ירושה ולא שנא מתנה, דתנן (ב"ש נוחלין' [קלא]): 'רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אמר ("איש פלוני יירשני") על מי שראוי ליורשו (במקצת, כגון בן בין הבנים, וקטלקא דעתא דעובר בין הבנים קאמר, דהיינו 'ראוי ליורשו' לכשיוולד) - דבריו קיימין' (אלמא המוריש לעובר - קנה, דהיינו 'מזכה לעוברו', ולעיל נמי במזכה לעובר שלו מיירי, שהוא ראוי ליורשו)?

אימור דשמעת ליה לרבי יוחנן בן ברוקה לדבר שישנו בעולם (במי שישנו בעולם כגון בן בין הבנים), לדבר שאינו בעולם מי אמר (אבל עובר בין הבנים לא)?

ולימא ליה: רבי יוחנן בן ברוקה היא, וסבר לה כרבי יוסי (דעובר יורש, ואיכא למימר דאיירי רבי יוחנן בעובר בין הבנים, דהיינו 'ראוי ליורשו במקצת', כרבי יוסי, דעובר יורש)?
מי יימר דסבר (לרבי יוחנן בן ברוקה) לה (כרבי יוסי)? (והלכך 'לא נודע מי שנאה').

ולימא ליה (דמתניתין איירי) ב'מבשר' (כי המבשר ישנו בעולם; ונוקי למתניתין שהמבשר יטול מנה, ולא העובר, דהמזכה לעובר לא קנה)?
אי הכי דקתני סיפא 'ואם אין שם יורש אלא הוא - יורש הכל' אי ב'מבשר' נמי, 'יורש' מאי עבדתי (דמבשר לירש כלום)?

ולימא ליה בשילדה (כשאמר האב 'אם ילדה זכר תנו לו מנה' - כבר נולד בשעת אמירה, הלכך יטול מנה: דלא איירי במזכה לעובר)?
אי הכי דקתני סיפא 'ואם אמר כל מה שתלד אשתי יטול זה יטול' - כל שתלד? - 'כל שילדה' מיבעי ליה!?

(בבא בתרא קמב, א)

ולימא ליה (רב הונא): (מתניתין) דאמר לכשתלד ("אם תלד אשתי זכר תנו ליה מנה לכשתלד" דלא זכי ליה כלום עד שיוולד, ואין זה מזכה לעובר דאמרינן לעיל דלא קנה)?
(ומשני: רב הונא (דאמר: 'איני יודע מי שנאה', ולא אוקמה כשתלד) - לטעמיה דאמר רב הונא אף לכשתלד (אף המזכה לעובר בכהאי גוונא: דאמר "לכשתלד", כלומר: נכסיי להאי דמיעברא לכשיוולד) - לא קנה (דכיון דבשעת הקנאה עובר הוא, ואינו יכול לזכות - לא יקנה לכשיוולד על ידי אמירה דאמר "לכשתלד"? דאמר רב נחמן: המזכה לעובר - לא קנה, לכשתלד - קנה (אף על גב דפליג רב נחמן ב'המוכר פירות דקל לחבירו', דאמר 'אף משבאו לעולם יכול לחזור בו',

דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הכא - גבי עובר - מודי דחשיב ליה כישנו בעולם, וגם הנכסים שנותן לו הרי הן בעולם, אלא שצריך לתקן לשונו ולומר "נכסיי להאי עובר לכשתלד", דאז ראוי לקנות לגמרי? **ורב הונא אמר: אף לכשתלד לא קנה; ורב ששת אמר: אחד זה ואחד זה קנה.**

אמר רב ששת: מנא אמינא לה? דתניא [תוספתא כתובות פ"ד מ"טז]: **'גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו** (החזיקו כל איש ואיש מה שמצא בזו איש לו), **ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת - חייבין להחזיר** (כיון דאשתו מעוברת; עובר יורש הוי, אלמא המזכה לעובר - קנה); **החזירו הכל ואחר כך שמעו שמת בנו או שהפילה אשתו, החזיק בשניה** (וחזרו ישראל והחזיקו בנכסיו אחר שמת הבן או העובר) - **קנה** (דהשתא ליכא עוד שום יורש), **ובראשונה לא קנה** (דאיגלאי מילתא שהיה לו בן או עובר!) **ואי סלקא דעתך עובר לא קני - למה להו אחזוקי בשניה? הא אחזיקו להו חדא זימנא** (ואף על גב דסוף סוף מת העובר בבטן ולא יצא לאויר העולם - כיוורש גמור חשיב ליה, ומרע לחזקת מחזיקי ראשונה! אלמא עובר יורש כרב ששת!) **אמר אביי: ירושה הבאה מאי ליה שאני.**

רבא אמר: (לעולם אימא לך: לא שנא המזכה לעובר, לא שנא ירושה הבאה מאי ליה - לא קנה כלל ו) **שאני התם** (גבי המחזיק בראשונה): (האי דלא קנה לאו משום עובר הוא, דהא אין עובר יורש, אלא) **דרפוי מרפיאן בידיהו מעיקרא** (מעיקרא כשהחזיקו - רפוי מרפיין בידיהו: כשמת הגר ובזבזו נכסיו והחזיקו - לא נתכוונו להחזיק לגמרי, דהא מספקא להו אם יש לו יורשין אם לאו, כמו שהוכיח סופו על תחלתו: ששמעו לבסוף שהיה לו בן או אשתו מעוברת, ושנא לא תפיל; ולכן לא הויא חזקתו חזקה אלא אם כן חזרו והחזיקו אחר מיתת הבן והעובר, ולעולם אימא לך: עובר אינו יורש, וגם המזכה לו - לא קנה).

מאי בינייהו (בין לאביי בין לרבא חזקה ראשונה לאו כלום היא; מה לי משום דעובר יורש לאביי, מה לי משום דרפוי מרפיא לרבא? מאי נפקא לן מינה?)

איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואחר כך מת (לשונות רבים שמעתי ולא ישרו בעיני; אמנם כן צריך לפרש: איכא בינייהו בין אביי לרבא בכהאי גוונא: גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והחזיקו, ואחר כך שמעו שאשתו מעוברת ושמעו אחרי כן שמת העובר ועדיין היו מוחזקין, אי נמי: שהחזיקו אחר ששמעו בו שמת, ולא היה מת כששמעו, אלא אח"כ מת: לאביי, דאמר 'עובר יורש', משום דהוי ירושה הבאה מאי ליה המחזיקים ראשונה קודם מיתת עובר לא החזיקו אלא מחזיקי אחר מיתתו; ולרבא - דתלי טעמא בדרפוי המחזיקים ראשונה ששמעו בו שמת - הויא חזקתן חזקה ואף על פי שנודע לבסוף שעדיין לא מת, מכל מקום לא מרפיא בידיהם כיון ששמעו בו שמת, והעובר לא יצא לאויר העולם ולא זכה לירש, דלרבא אינו יורש עד שיצא לאויר; והמחזיק בשניה אחר מיתת העובר - לא הוי חזקתן חזקה; כן נראה בעיני, ועיקר). (לשון קצרה (פירוש קצר ברשב"ם): איכא בינייהו ששמעו בו שמת העובר, ואחר כך החזיקו, והוא לא מת אלא אחר כך מת, ובאו אחרים להחזיק: לרבא חזקתו ראשונה לא מרפיא, שהרי שמעו שמת ונתכוונו להחזיק לגמרי, וקני; דסוף סוף העובר לא יצא לאויר העולם ולא יירש מידי; ולאביי אחרונים קנו)

תא שמע ((דתנן במסכת נדה בפרק יוצא דופן [פ"ה מ"ג, דף מד, א]: **'תינוק בן יום אחד** (מטמא בנגעים כו' ... עד) **נוחל ומנחיל** ' (ופרכין בגמרא: **נוחל ממאן? - מאביו; מנחיל למאן? - לאחיו מן האב; אחין - אי בעו מיניה לירתו אי בעו מאביהם לירתו, ומאי נפקא לן מינה בהאי תינוק? אפילו כי לא בא לעולם היתה ירושה נופלת לפני אלו האחין?)) **בן יום אחד - אין, עובר לא!** (ומשנינן): **הא אמר רב ששת: נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב, ודוקא בן יום אחד, אבל עובר לא; מאי טעמא?****

(בבא בתרא קמב, ב)

דהוא מיית ברישא, ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב (אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב, דמיניה קא ירתי, כגון: רחל שילדה את יוסף, ומתה רחל ביום שנולד יוסף וירש את אמו, שהרי בן יום אחד נוחל; ואחר כך מת ומנחיל לראובן ושמעון בני יעקב, שהן אחיו מאביו, דמיניה דיוסף ירתי, ולא מרחל, שהרי אינה אמם; הכי איתא במסכת נדה והכא הכי הוא: דפרכין 'תא שמע: **תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל**; בן יום אחד - אין, עובר לא? אלמא עובר אינו יורש ירושה דממילא, וכל שכן דהמזכה לעובר לא קנה, וקשיא לרב ששת! ומשני: אמר רב ששת: נוחל כו' והאי שינויא במסכת נדה איתיה משום קושיא אחריתי, כדפרישית לעיל; ונראה בעיני דהכי גרסינן: האמר רב ששת 'נוחל בנכסי האם כו'; הלכך: כיון דההוא יומא דאתיליד מתה אמו - משום הכי דייקין: דוקא בן יום אחד שנולד ויצא לאויר העולם ואח"כ מתה אמו ואח"כ מת הוא והוריש לאחיו מן האב, אבל עובר - לא: אינו יכול לירש אמו בעודנו בבטנה להנחיל ממנו לאחיו מן האב; ולא בהדיא תנן לה, אלא מדוקייה דהך דתנן לקמן (דף קנח): 'נפל הבית עליו ועל אמו כו'; דמשמע דאם מת קודם אמו - אין יורשי הבן יורשין ממון האם; וב"ש נוחלין נמי דייקין לה ממתניתין ד'האשה את בנה' ו'האשה את בעלה': מה האשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר - אף האשה את בנה: אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב; אבל אילו מתה אם תחלה ואחר כך מת עובר - היה מנחיל לאחין מן האב, דלעולם אימא לך דעובר יורש).

למימרא דהוא מיית ברישא? והא הוה עובדא ופרכס (העובר אחר יציאת נפשה) **תלתא פרכסי**

אמר מר בר רב אשי (ומשני): **מידי דהוה אזנב הלטאה שמפרכסת** (אחר שחתכה מן הלטאה, ואין בה חיות).

מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר: לומר שממעט בחלק בכורה; ודוקא בן יום אחד, אבל עובר - לא (מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר לעולם

אימא לך זימנין דהיא מייטא ברישא ואחר כך עובר, ומנחיל העובר לאחין מן האב: דעובר יורש הוא. ואף על גב דתירק רבא לעיל 'שאני התם דמעיקרא רפויי מרפייא בידיהו' ואתא למימר דעובר אינו יורש - שיטת גמרא הוא: זה אזיל הכא וקא מדחי ליה, ואזיל הכא וקא מדחי ליה, ולעולם הך משנה דבן יום אחד נוחל ומנחיל - לאו למעוטי עובר מדין ירושה, אלא למעוטי דאינו ממעט בחלק בכורה, וכדמפרש ואזיל: שבא לומר דבן יום אחד ממעט בחלק בכורה, כגון: יעקב שמת והניח שני בנים: ראובן ושמעון, והניח שנים עשר מנה - ראוי הבכור ליטול פי שנים כאחד מן אחיו, ויטול ראובן שמונה מנים ושמעון ארבעה מנים; נולד לוי בחיי יעקב ומת יעקב בו ביום אחרי לידת לוי, נמצא נוטל ראובן ששה ושמעון שלשה ולוי שלשה; ומת לוי בו ביום אחרי מיתת אביו, דהוה ליה בן יום אחד, ומנחיל לאחיו שלשה מנים הראוין לו, ובאלו לא יטול ראובן חלק בכורה כנגד שמעון, שהרי מכח אחיו לוי הוא יורש; נמצא ראובן נוטל שבעה מנים וחצי, ושמעון ארבעה מנים וחצי; נמצא שמעון לידת לוי לראובן חצי מנה מחלק בכורתו; ודוקא בן יום אחד, אבל אם היה לוי עובר כשמת אביו יעקב, ואחר כך נולד לוי - אינו ממעט בחלק בכורה אלא בחלק פשיטות, כיצד: מת אביו - נוטל ראובן מן השנים עשר מנה ארבעה מנים בחלק בכורה כאילו אין העובר בעולם, שהרי לא הניח יעקב בנים ילודים אלא ראובן ושמעון, ושמנה מנים הנותרים יחלקו בין שלשתן: ראובן ושמעון ולוי: כל אחד יטול שלש מנים חסר שליש; וגם אם יחזור וימות לוי - יטול אחיו בחלקו; נמצא ראובן נוטל ארבעה מנים של חלק בכורה, ושלשה מנים חסר שליש - חלק פשיטות, ומחצית של חלק לוי, דהיינו מנה ושליש; טר הכל שמונה מנים; ואם היו עשרה אחין - יחלקו חלק לוי לעשרה חלקים, וחלק בכורה לא יזח מקדמותו? **מאי טעמא?** (דברים כא, טו) [כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו] **וילדו לו** [בנים האהובה והשנואה; והיה הבן הבכור לשניא] **אמר רחמנא**; **דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא**: **בן שנולד לאחר מיתת אביו - אינו ממעט בחלק בכורה**; **מאי טעמא** 'וילדו לו' **אמר רחמנא** והא **ליכא** (וילדו לו בעינינו: כשנולדו לאב בחייו אמר רחמנא לתת לו פי שנים חלק בכורה על אחיו שכס אחד, אבל עובר הנולד לאחר מיתתו של אב - לא קרינא ביה 'וילדו לו'; ולגבי חלק בכורה כמאן דליתא דמי, ויטול הבכור חלק בכור גדול לפי חשבון אותן אחין הנולדים בחיי אביו).

בסורא מתנו הכי; **בפומבדיתא מתנו הכי**: **אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא**: **בכור שנולד לאחר מיתת אביו** (כגון: ילדה תאומים, או היו ליעקב נשים הרבה, ונולד ראובן אחר מיתתו מלאה, ויוסף מרחל) - **אינו נוטל פי שנים**; **מאי טעמא?** [דברים כא, יז]: **כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה** [**יכיר** 'אמר רחמנא', והא **ליתא דיכיר** (וכיון דנולד בחייו - אפילו לא ראהו אביו ולא הכירו מימיו, הואיל וראוי להיכרא - אין היכרא מעכבת בו, כדרכי זירא: זכר הראוי לבילה כו') (לעיל דף פא:)] בפירוש רבנו חננאל). **והלכתא ככל הני לישיני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא**.

אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: **המזכה לעובר לא קנה**; **ואם תאמר משנתינו** (דאיתיביה רב נחמן לרב הונא דלעיל: "האומר אם ילדה אשתי כו") - **הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו** (וגמר ומקנה בכל לבו, אבל לעובר אחר לא קנה).

אמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה (דמן בגדד: עיר שנולד בה; ובכתבי רב שרירא היא נזכרת): **פוק אייתי לי בי עשרה** (לפרסומי למילתא) **ואימר לך באפיייהו**: **המזכה לעובר קנה**. **והלכתא המזכה לעובר לא קנה** (כרבי יוחנן; וכגון שאינו בנו, אבל המזכה לעובר שבמעיו אשתו - קנה דעתו של אדם קרובה אצל בנו).

ההוא דאמר לדביתהו: **"נכסי לבני דיהו לי מיניך"** (ולא היתה אשתו מעוברת, הלכך לא קנה [הבן]), כדלקמן; דכהאי גוונא לא אמרינן 'דעתו של אדם קרובה אצל בנו' אלא היכא דמזכה לעובר שנתעברה אשתו כבר; ושוב מצאתי כן בפירוש רבנו חננאל)? **אתא בריה קשישא** (מאשתו ראשונה) **אמר ליה**: **ההוא גברא מאי תיהוי עליה?** **אמר ליה**: **זיל קני כחד מברא** (יקנה כאחד מן הבנים העתידיים להולד מאשה זו)! **הנך ודאי לא קנו, דאכתי ליתנהו**; **האי אית חולק לטליא** (תינוק גדול, כדאמר בפרק 'המוכר את הספינה' (לעיל דף צא:)) **דאמר רב נחמן**: **נהירנא כי הווי מטיילין טליא וטליתא כבר שב סרי בשוקא ולא הווי חטאו** **במקום בניא** (דאף על גב דבניא לא קנו בכח מתנה זו אפילו חלק אחד, דהא ליתנהו אפילו עובר דנימא 'דעתו של אדם קרובה אצל בנו', ולא יקנו אלא בתורת ירושה במיתת אביהם - אפילו הכי בריה טליא קנה בכח מתנה זו חלק אחד מלבד חלקו שיוורש עם אחיו; לשון אחר בגירסת הרשב"ם: **אית חולק לטליא כנגד אחד מהן**: **אילו קני, דהכי קאמר**: **"ויקנה כחד מברא דיהו לה מינאי"** ואף על פי שלא יקנו - רואין כמה בנים יהיו לה: אם הן שלשה בנים מלבד הקשיש - חולקין בארבעה חלקים ויטול זה חלק אחד מהן, ויחזירין וחולקים שלשה חלקים הנותרים לארבעה, ויטול כל אחד חלק אחד בתורת ירושה) **או לית ליה חולק לטליא במקום בניא?**

רבי אבין ורבי מיישא ורבי ירמיה דאמרי אית חולק לטליא במקום בניא (כשיירשו הבנים את אביהן אית חולק לטליא עמהם - לבד ירושתו, כדפרישית)? **רבי אבהו ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא דאמרי לית חולק לטליא במקום בניא** (אלא חלק ירושה בלבד, כדמפרש לקמיה, דקני כחמור הוא, דקאמר ליה "קני כאחד מן הבנים שיהיו לי" וכי היכי דאינהו לא קנו - שהרי לא היו עדיין אפילו עובר בשעת מתנה - איהו נמי לא קנה שנתלית מתנתו במתנת הבנים).

אמר ליה רבי אבהו לרבי ירמיה: הלכתא כוותן או הלכתא כותיכו?
אמר ליה פשיטא דהלכתא כוותן, דקשישנא מינייכו, ולאן הלכתא כוותיכו דדרדקי אתון.
אמר ליה: מידי בקשישותא תליא מילתא? בטעמא תליא מילתא, וטעמא מאי? זיל לגביה דרבי אבין דאסברתה ניהליה

(בבא בתרא קמג, א)
וכרכיש בה רישיה בי מדרשא (הודה לדבריי)
אזל לגביה, אמר ליה: אילו אמר ליה "קני כחמור" - מי קני? (כמו שהחמור לא קנה - כן הוא לא קנה; הכא נמי כי היכי דבנים העתידיים לבא בעולם לא קנו - איהו נמי לא קנה.)

דאיתמר: "קני כחמור" - לא קנה; "את וחמור" (את ובהמה זו תקנו נכסיי):
רב נחמן אמר: קנה מחצה (דהכי אמר ליה: "אתה וחמור תקנו שניכם הוא מחצה ואתה מחצה", ולא אבד האיש חלקו בשביל החמור, שלא תלאן זה בזה)? ורב המנונא אמר: לא אמר כלום (לא קנה ולא כלום: דכיון דבקנין אחד שיתף שניהם - לא נגמרה בדעתו להקנות לזה בלא זה כלום, וכיון דחמור לא קנה - איהו נמי לא קנה)? ורב ששת אמר: קנה הכל (אדם יודע שאין חמור קונה, וגמר בדעתו שמי שיוכל לקנות משניהם יקנה).

אמר רב ששת: מנא אמינא לה? דתניא: רבי יוסי אומר: אין לך מר בקישות אלא פנימי שבו; לפיכך כשהוא תורם - מוסיף על החיצון שבו ותורם (כשהוא תורם קישות אחד מחמשים איכא למיחש דלמא איכא מר בפנימי שבוה טפי מאינך, ואין כאן אחד מחמשים במתוק, ונמצא תורם מן המר על המתוק; הלכך כשהוא תורם - מוסיף על המתוק כביצה מקישות אחרת, ותורם קישות וכביצה על הארבעים ותשע, ואיכא השתא מתוק בתרומה טובא, ונמצא תורם מן המתוק על המתוק)? אמאי? את וחמור' הוא (שאמר "קישות זה יהא תרומה על אלו", וכיון דיש בה מר ומתוק, כי היכי דמר לא חייל בה תרומה ולא מבטל שם טבל מן המ"ט - הכי נמי המתוק ולא יחול עליו שם תרומה! אלא מאי אית למימר? המתוק קנה הכל, ופטר מטבל את המ"ט; ולעיל נמי "את וחמור", אף על גב דחמור לא קנה - הוא קנה הכל, כי היכי דהכא: דמר לא קנה ומתוק קנה הכל)?

(ומשני): שאני התם (תרומה), דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא (דמר - נמי תרומה מעלייתא הוא, כמתוק, ואין כאן 'את וחמור', ושניהן קונין, זה כזה), דאמר רבי אילעא: מנין לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה? שנאמר (במדבר יח, לב) ולא תשא עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו [ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותן] (לא תשא על התרומה חטא אם תרימו את חלבו מן היפה, הא אם תרימו מן הרע - תשא עליו חטא: שלא עשית מצוה מן המובחר)? ואם אינו קדוש - נשיאות חטא למה (אלא יחזור ויתרום מן היפה)? מכאן לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה.

אמר ליה רב מרדכי לרב אשי: מתיב רב אויא תיובתא: 'מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות, וליקט אחד כלכלה של תאנים, ושלחן היתה ושל שביעית היתה, ואמר: "הרי כולכן מקודשות לי בכלכלה זאת", וקבלה אחת מהן על ידי כולן; אמרו חכמים: אין אחיות מקודשות (דקדושין שאין מסורין לביאה לא הוּו קדושין כלל, ואפילו בחדא מיניהו) ' (מעשה בחמש נשים - בפרק 'האיש מקדש' [קידושין נא, א]; והתם [נב, א] מפרש לה רב שפיר: אמר רב: שמע מינה ממתניתין ארבעה ונקט בידיה תלת: שמע מינה: המקדש בפירות שביעית מקודשת, ושמע מינה קדשה בגזל אינה מקודשת ואפילו בגזל ידיה - מדקתני 'שלחן היתה ושל שביעית היתה': טעמא דשביעית, דהפקר הוא, הא דשאר שני שבוע - לא; ושמע מינה: אשה נעשית שליח לחבירתה ואפילו במקום שנעשית לה צרה, שהרי קבלה אחת על ידי כולן ונתקדשה היא וחברותיה בכלכלה זו ונעשו צרות זו לזו)? אחיות הוא דאין מקודשות, הא נכריות מקודשות! ואמאי (נכריות מקודשות)? "את וחמור" היא (הרי מקדש בכלכלה זו כולן: חמש נכריות ואחיות; וכי היכי דאחיות לא קנו - נכריות נמי לא יקנו)? (אלא שמע מינה: מה שיש בידו כח לקנות - יקנה הכל, כרב ששת)!

אמר ליה: היינו דחזאי רב הונא בר אויא בחלמא (ומשום דאמרת לי "דמותיב רב אויא תיובתא, - נתקיים חלומי; מיהו לאו קושיא הוא, דלאו מי אוקימנא כו' - בתמיה), דמותיב רב אויא תיובתא: לאו מי אוקימנא דאמר "הראויה מכם לביאה תתקדש לי" (ואין אחיות בכלל! ואביי הוא דמוקי לה הכי בקדושין, וקיימא לן כרב נחמן דאמר ד'את וחמור' - קנה מחצה, והמזכה לעובר לכשתלד - קנה, כרב נחמן, בפירוש רבינו חננאל)

ההוא דאמר לה לדביתהו: "נכסיי ליך ולבניך"; אמר רב יוסף:
קנתה מחצה (כנגד הבנים: היא מחצה והם מחצה)?
ואמר רב יוסף: מנא אמינא לה? דתניא: 'רבי אומר (ויקרא כד, ט) והיתה לאהרן ולבניו [ואכלהו במקום קדש כי קדש קדשים הוא לו מאשי ה' חק עולם] - מחצה לאהרן מחצה לבניו (בלחם הפנים כתיב; אהרן זה כהן גדול: מחצה לכהן גדול ומחצה למשמרת כהנים; והך ברייתא במסכת יומא בפרק ראשון, דתנן התם גבי 'כהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש' [משנה דף יד, א] ותניא בגמרא (דף יז:): 'נוטל חלה אחת משתי חלות של עצרת ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים רבי אומר לעולם חמש שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו' והתם מפרש למה אינו נוטל שש, דהאיכא

י"ב חלות: שתי מערכות שש המערכת? ומכאן אנו למדין דהמזכיר יחיד אצל מרובין לענין מתנה - נוטל כנגד המרובין?

אמר ליה אביי: בשלמא התם: אהרן בר חלוקה הוא (בכלל שאר כהנים, אף על גב דלא גלי ביה קרא, שלא כתב 'אהרן' אלא 'והיתה לכהנים' - היה חולק עמהן [לא הבנתי את דברי הרשב"ם כאן, שהרי הברייתא ציטטה 'לאהרן', ובכל המקרא אין פסוק 'והיתה לכהנים']), להכי פרט ביה רחמנא: למשקל פלגא; אשה - לאו בת ירושה היא, דיה שתטול כאחד מן הבנים!

איני! והא עובדא הוה בנהרדעא, ואגביה שמואל פלגא, בטבריא ואגביה רבי יוחנן פלגא! ותו: כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר: ההוא דמי כלילא (כתר מלכות) דשדו דבי מלכא אאבולי ואאיסטרוגי (הטילו על אלו לעשותה; 'אבולי ואיסטרוגי' עשירים ושרים, כדגרסינן (במגילה דף טו.) במדכי והמו: זה בא בפרובולי וזה בא בפרובוטי: נציבים, ומצב פלשתים מתרגמינן 'איסטרוגי' (שמואל א יד, מלכים א ד)) אמר רבי: ניתבו אבולי פלגא ואיסטרוגי פלגא (אף על גב דאבולי עשירים יותר)!

הכי? השתא: התם מעיקרא כי הוה כתבי - 'אאבולי' הוה כתבי (בכתב של מלך ליתן הכל), ואיסטרוגי הוה מסייעי בהדיהו (אלא שאיסטרוגי מסייעי להו פורתא), וידע מלכא דהוה קא מסייעי; השתא [מאי דקא כתבי] 'אאבולי ואיסטרוגי' (להוסיף על מה שהיו רגילין ליתן נכתבו עתה): למימרא דהני פלגא והני פלגא.

מתיב רבי זירא (לרב יוסף): 'האומר "הרי עלי מנחה מאה עשרון להביא בשני כלים" מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד,

(בבא בתרא קמג, ב)

ואם הביא חמשים בכלי אחד וחמשים בכלי אחד - יצא; אם הביא - אין, לכתחלה לא (הרי זה שפירש "מאה עשרון בשני כלים" כגון זה שאמר "לך ולבניך" ולא קתני 'חמשים בכלי וחמשים בכלי' אלא דיעבד, אבל לכתחלה - לא, אלא מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד)? ואי סלקא דעתך כל כי האי גוונא - פלגא ופלגא הוא, אפילו לכתחלה נמי (וקשיא לרב יוסף דאמר 'מחצה')?!

(ופריק:) הכי? השתא: התם אנן סהדי דהאי גברא מעיקרא לקרבן גדול קא מכויין (לאתויי בכלי אחד), והאי דקאמר "בשני כלים" (ולא קאמר "מאה עשרון להביא בכלי אחד") - (משום) דידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד (יותר מששים עשרון, דתנן בפרק 'המנחות והנסכים' (מנחות פ"ב מ"ד, דף קג:)) מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ס"א מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחד שכן הצבור מביאין ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ששים ואחד דיו ליחיד שיהא פחות מן הצבור אחד; א"ר שמעון והלא אלו לכבשים ואלו לפרים ואינן נבלין זה עם זה אלא עד ששים יכולין לבלול כו')? כמה דאפשר לאיתויי מייתין. והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה (בפרק 'השותפין' (לעיל דף יב:)) גבי ההוא גברא דבן ארעא אמצרא דבי נשא, ותלת מילי קאמר רב יוסף (התם), ענין (בפרק 'יש נוחלין': קנין אימתי חוזר? רב יוסף אמר: כל זמן שעסוקים באותו ענין; ואית דגרס 'קנין'), ומחצה (היינו הך דא"ר יוסף 'קנאי פלגא') (משום דבכולי גמרא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה - איצטריך למימר דהלכתא כרב יוסף בהני תלת).

ההוא דשדר פיסקי דשיראי לביתיה (חתיכות מעיל וסתם שלח לחלק לבני ביתו)? אמר רבי אמי: הראויין לבנים (מלבושי זכר) - לַבָּנִים, ראויין לבנות - לבנות; ולא אמרן אלא דלית ליה כלתא, אבל אית ליה כלתא - לכלתיה שדר (ולא לבנותיו; ודוקא דאינסיבא בנתיה, שאינה מוטלת עליו - ירושלמי בפרק 'שני דיני גזירות': מי ששלח למדינת הים ואמר "יתנו אלו לבניו" - בנותיו בכלל; ואם בשעת מיתה אמר "אלו לבניי" - אין הבנות בכלל)? ואי בנתיה לא נסיבן - לא שבק בנתיה ומשדר לכלתיה.

ההוא דאמר להו (בשעת מיתה): "נכסיי לבניי"; הוה ליה ברא וברתא (ולא היה לו אלא בן אחד זכר וגם בנות היו לו [לפי גירסתנו רק בת אחת, אד אין בכך נפקות?]) (ובעי גמרא: מי קרו אינשי לברא (יחידאה) 'בניי' (לשון רבים וא"כ כל נכסיו נתן לבנו, ואין הבנות בכלל) >ולסלוקי לברתא מעישור קאתי? או דלמא לא קרו אינשי לברא 'בניי', ולמושכה לברתא במתנה קאתי (ויחלקו הבנות עמו)? אמר אביי: תא שמע: (בראשית מו, כג) ובני דן חושים (אלמא בן אחד קרי לשון רבים!) אמר ליה רבא: דלמא כדתנא דבי חזקיה: שהיו מרובין כחושים של קנה (שגדלים הרבה ביחד; בלע"ז טרוק"ש; אי נמי עלי קנים או קשרי הקנים קרוין כו)? אלא אמר רבא: (במדבר כו, ח) ובני פלוא אליאב. רב יוסף אמר: (דברי הימים א ב, ח) ובני איתן עזריה.

ההוא דאמר להו: "נכסאי לבנאי"; הוה ליה ברא ובר ברא (בן של אותו בן או של אחר שמת)? קרו אינשי לבר ברא 'ברא' (ולפיכך אמר "נכסיי לבניי" לשון רבים, ויחלקו ביניהם)? או לא (או לא קרו ליה 'ברא', והאי דקאמר לשון רבים - היינו כדאמרן לעיל: ובני פלוא: אליאב)?

רב חביבא אמר: קרו אינשי לבר ברא 'ברא'.
מר בר רב אשי אמר: לא קרו אינשי לבר ברא 'ברא'.
תניא כוותיה דמר בר רב אשי: המודר הנאה מבנים - מותר בבני
בנים (אבל לענין פריה ורביה חשיבי כבנים, בפרק 'הבא על יבמתו' (יבמות דף טב:)).

משנה:

הניח בנים גדולים וקטנים; השביחו גדולים את הנכסים (סתם בעודן בתפוסת הבית) [עיי' תוספות] - השביחו לאמצע (ויטלו קטנים כגדולים, וכדמפרש בגמרא: ששבחו הנכסים מחמת נכסים).

אם אמרו (לקטנים בפני עדים או אמרו לבית דין או בצבור): "ראו מה שהניח אבא (ומזומנים אנו לחלוק), הרי אנו עושין ואוכלים (ומה שנשביח נשביח מחלקנו)" (ונתעצלו בית דין לחלוק) - (א) השביחו לעצמן.

וכן האשה (שמת בעלה ובגמרא מוקי לה באשה יורשת) שהשביחה את הנכסים - השביחה לאמצע; אם אמרה "ראו מה שהניח לי בעלי, הרי אני עושה ואוכלת" - השביחה לעצמה (והוא דלא שקלה מזוני, דאי שקלה מזוני - לא, דתנן: אלמנה מזונה מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן (כתובות דף צה:)). [עיי' תוספות ד"ה באשה יורשת (קמ"ד, א)]

גמרא:

אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא: לא שנו (דהשביחו לאמצע) אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים (לא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום, אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים), אבל שבחו נכסים מחמת עצמן (שחפרו ונטעו ושכרו משלהם ולא משל אביהם) - (א) השביחו לעצמן.
איני! והאמר רבי חנינא: 'אפילו לא הניח להם אביהם אלא

(בבא בתרא קמ"ד, א)

אודייני (בור וכיסוי; ושוכרין אותו להשקות שדות ממימיו) - השכר לאמצע, והא
אודייני - דמחמת עצמו [הוא] (שמשמדין אותו הגדולים, וצריכין לעמוד על גביו פן יהיה
הפקד לכל שואבי מים) !?

שאני אודייני, דלנטירותא הוא דעבידא (אינן צריכין להוציא משלהן כלום עליו,
אלא לשמרו), ואפילו קטנים נמי מצו מנטרי לה (וגם הקטנים יכולין לשמרו).

אמרו [לפי התוספתא המצוטט בתוספות - כשאמרו בבית דין, אבל ממקרה רב
ספרא להלן משמע שלא בבית דין]: ראו מה שהניח אבא! הרי אנו עושין
ואוכלין - השביחו לעצמן:

רב ספרא - שבק אבוה זוזי; שקלינהו, עבד בהו עיסקא (וחשיב ליה 'שבח
נכסים' מחמת נכסים, הואיל ואין צריך טורח כל כך אלא לקנות ולמכור)? אתו אחי, תבעוהו
בדינא קמיה דרבא; אמר להו: רב ספרא - גברא רבה הוא, לא שביק
גירסיה וטרח לאחריו (וכמי שאמר "ראו מה שהניח לנו אבא" דמי; ושמעין מהכא: דכל היכא
דמאן דהוא כמו רב ספרא - אף על גב דלא אמר "לעצמי אני עושה" - כמאן דאמר דמי, והשביח לעצמו).

האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע:

אשה בנכסי יתמי מאי עבידתה (או תטול כתובתה ותלך לה, או תטרח קמי יתמי ותהיה
ניזונת ומעשה ידיה שלהן, ואין לה להשתכר בממון היורשים)?

אמר רבי ירמיה: באשה יורשת (כגון שנשא ראובן בת שמעון ומתו וירשו בני ראובן ובת
שמעון את נכסי יעקב אבי אביהן או כגון בת בין הבנות או בת הבן בין הבנים - דינה כדין האחין; או שאמר
בעלה "תטול אשתי כאחד מן הבנים"; אם השביחה את הנכסים: פירשה - לעצמה, לא פירשה - השבח לאמצע;
ואלמנה שאמרה בבית דין "ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת" - השביחה לעצמה, והוא דלא שקלא
מזוני; דאי שקלא מזוני- הא תנן "אלמנה ניזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן"! הלכך: אשה שמת בעלה
והניח נכסים מועטין שאין בהן כדי כתובתה, אם אמרה "ראו מה שהניח לי בעלי" ונתעצלו בית דין או יורשין
להשביעה על כתובתה - אפילו השביחה אלף ככר השביחה לעצמה, אבל אם השביחה הנכסים סתם - תטרוף
כתובתה והמותר לירושין ואף על פי שלא נשתייר מבעלה אפילו רביע כתובתה).

פשיטא?

מהו דתימא כיון דלאו דרכה למטרח, אף על גב דלא פריש כמו
דפריש דמי - קמשמע לן.

ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה
לעצמה:
פשיטא!

מהו דתימא כיון דשביחא לה מילתא, דאמרי "קא טרחא קמי יתמי"
אחולי אחלה (וחזרה בה ממה שאמרה תחלה "הריני עושה ואוכלת") - קא משמע לן.

אמר רבי חנינא: המשיא אשה לבנו גדול [הרא"ש: גם אם השיא בנות
לפני כן] בבית - קנאו (הבן לאותו הבית; תקנת חכמים היא, והלכתא בלא טעמא, כדלקמן;
ובמסכת גיטין מוקמינן לה כגון שיש לאביו בעיר בית אחר לדור בו)? ודוקא גדול ודוקא
בתולה ודוקא אשתו ראשונה ודוקא שהשיאו ראשון (דבכי האי גוונא חביב ליה
טפי, וגמר ומקני ליה).

פשיטא ייחד לו אביו בית ועלייה (כלומר: ייחד לו האב לבנו בית שיש עלייה על
גביו), בית קנה עלייה לא קנה; בית ואכסדרה (לפני הבית, ופותחין בו חלונות,
ודרך אכסדרה נכנסים לבית) [עיי' תוספות] מהו? (אם תמצא לומר בית ואכסדרה קנה היינו משום
דאכסדרה משועבד לבית, אבל) שני בתים זה לפניו מזה מהו?
תיקו.

מיתיבי: 'ייחד לו אביו בית וכלי בית, כלי בית קנה - בית לא קנה' ?
אמר רבי ירמיה: כגון שהיה אוצרו של אביו מונח שם (הלכך בית לא קנה:
דכיון דמשתמש האב בבית - לא הוציאו מחזקתו, ולא מקני ליה לבנו)
נהרדעי אמרי: אפילו שובכא דיוני;

רב יהודה ורב פפי אמרי: אפילו עציצא דהרסנא (כלי מלא דגים מטוגנים
בשמן).

מר זוטרא אנסביה לבריה ותלא ליה סנדלא; רב אשי נסביה לבריה
ותלא ליה אשישא דמשחא (כוס מלא שמן).

אמר מר זוטרא: הני תלת מילי - שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא
(הם תקנו את הדברים כך, אף על פי שאינו דין תורה, כי מדה ומדה הם): חדא - הא (המשיא אשה
לבנו; ותקנת חכמים היא לכבוד החתן, שגנאי הדבר לשאת אשה ואין מקום לדור בו)? אידיך: דאמר
רב יהודה אמר שמואל: הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשה אלא
אפוטרופא (דאנן סהדי דלא עקר נחלת הבנים ולא נתכוין אלא שיכבדוה הבנים מתוך שאוכלין על ידה)?
אידיך: דאמר רב: "מנה לי בידך תנהו לפלוני" - במעמד שלשתן
(נפקד ומפקיד ומקבל מתנה) - קנה (כך תקנו חכמים לפי שהדבר תדיר הוא בין הבריות ולא הזיקו
חכמים להקנות בקנין ובעדים).

(בבא בתרא קמד, ב)

משנה:

(הכי גרסינן בסדר המשנה: חין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות (אומנות המלך):
שמחמת אביו נפל לאומנות זו, שכן מנהג המלך: מעמיד מבית זו מוכס חדש אחד ומבית זו חדש אחד, וכן מכל
בתי העיר) - נפל לאמצע (כל זמן שקנו בתפוסת הבית - הריוח לאמצע שהריוח זה באומנותו)?
חלה (בפשיעה כדמפרש בגמרא) ונתרפא - נתרפא משל עצמו.

גמרא:

תנא: האי 'אומנות' - לאומנות המלך (וטעמא כדפרישית; אבל אומנות אחרת שנפל
בה מעצמו - הריוח שלו).

תנו רבנן: אחד מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס (שוטר; ורבינו
חננאל פירש פולמוסטוס: לוחם מלחמות בלשון יוון): אם מחמת האחין (כמנהג העיר לקחת מכל
בית שוטר אחד לפי הזמן הקבוע, או לחדש או לשנה) - לאחין, אם מחמת עצמו (מחמת
חשיבותו ומחמת חריפותו) - לעצמו.

אם מחמת אחין - לאחין פשיטא!?

לא, צריכא דחריף טפי: מהו דתימא חורפיה גרים ליה - קא משמע
לן.

תנו רבנן: אחד מן האחין שנטל מאתים זוז ללמוד תורה או ללמוד
אומנות - יכולין האחין לומר לו "אם אתה אצלנו - יש לך
מזונות, אם אין אתה אצלנו - אין לך מזונות".

וליתבו ליה כל היכא דאיתיה? - מסייע ליה לרב הונא, דאמר רב
הונא: ברכת הבית ברובה (שאילו היה דר עמהן - היה הבית מתברך בגללו).

וליתבו ליה (קצת מזונות) לפי ברכת הבית (ויפחתו לו לפי חסרון ברכת הבית בגללו, שאין
דר עמהם)?
הכי נמי.

חלה ונתרפא - נתרפא משל עצמו:
שלח רבין משמיה דרבי אלעא: לא שנו אלא שחלה בפשיעה, אבל
באונס - נתרפא מן האמצע.
היכי דמי 'בפשיעה'?
כדרכי חנינא, דאמר רבי חנינא: הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים
(לישנא דקרא), שנאמר (משלי כב, ה) צנים פחים בדרך עקש, שומר נפשו ירחק מהם (הצנה והקור
פח ומוקש בדרך עקש כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הצנה; ויש מפרשים צנים פחים קור וחום).

משנה:
האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב (ששלח האב את אחד מבניו לשמוח את
החתן, ובידו דורונות, שכן דרך שושבינות: נוטל דורון לשמחת חופת חבירו, ואוכל עמו, חה יחזיר לו כמו כן
כשישא אשה, כדתניא לקמן (דף קמה.) 'חמשה דברים נאמרו בשושבינות' 'רעה דוד' (ש"ב טו) מתרגמין
'שושבינא דדוד': חזרה שושבינות (כשיחזור זה הבן וישא אשה, וזה יחזיר שושבינותו) -
חזרה לאמצע, שהשושבינות נגבית בבית דין (כדין מלוה אביהם; ובגמרא פריך
עלה, ומשני לה: נגבית בבית דין כדין מלוה)? אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן
(בלא חופה אי נמי בחופתו ואינו הולך לאכול שם ולשמוח עמו בחופתו) - (אין זה דין שושבינות אלא מתנה
בעלמא וגמילות חסד, ואין נגבית בבית דין, מפני שהן גמילות חסדים).

גמרא:
ורמינהי 'שלח לו אביו שושבינות' (כלומר: שלח על ידו ולצרכו שהוא יאכל וישמח עמו; דהא לקמן
מפליג בין 'שלח אביו שושבינות' ל'שלח לו אביו שושבינות') - כשהיא חוזרת חוזרת לו (לאותו הבן, ולא
לאמצע, כדקתני מתניתין; וקשיא למתניתין דסבידא ליה להאי תנא דכיון דשלח האב על יד זה הבן - חפץ הוא
שלו לבדו יחזיר שושבינות, ולא לשאר בניו); נשתלחה לאביו שושבינות - כשהיא חוזרת חוזרת מן
האמצע (דמצוה על היתומים לפרוע חובת אביהו) !?
אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כי תנן נמי מתניתין 'נשתלחה
לאביו' תנן (כדמתרין לה ואזיל: 'וחוזרת לאמצע' דמתניתין - היינו חוזרת מן האמצע, כדמפרש ואזיל;
אבל היכא דשלח אביו שושבינות על ידי בנו לאחרים - מודה תנא דמתניתין דחוזרת לאותו הבן לבדו,
כברייטא).

והא 'אחין שעשו מקצתן שושבינות' קתני?
תני 'למקצתן'.
והא 'חזרה שושבינות' קתני?
הכי קאמר: חזרה לגבות - נגבית מאמצע.
רבי אסי אמר: (לעולם מתניתין כדקתני: שהאב שלח שושבינות לאחרים, וכשהיא חוזרת - חוזרת
לאמצע וכו', וברייטא - דקתני חוזרת לאותו הבן לבדו -): לא קשיא: כאן (מתניתין) בסתם
(ששלח סתם ע"י אחד מבניו ולא פירש דלדעת בן זה שלח הלכך חוזרת לאמצע), (אבל) כאן (הברייטא)
במפרש ("השושבינות תחזור לאותו הבן", הלכך חוזרת לו ואינה חוזרת לאמצע).
כדתניא: שלח לו אביו שושבינות (נתן לו אביו מעות ושלחו לעשות שושבינות) -
כשהיא חוזרת חוזרת לו (לבדו)? (אבל) שלח אביו שושבינות סתם (ולא ייחד
לאחד מבניו אף על פי שעל ידי אחד מבניו שלח) - (אינה חוזרת לו לבדו, אלא) כשהיא חוזרת
חוזרת לאמצע.

ושמואל אמר: (לעולם כדקתני ברייתא: דהאב השולח שושבינות על יד אחד מבניו - חוזרת לאותו הבן
לבדו); הכא (ומתניתין - דקתני 'חוזרת לאמצע') - ביבם עסקינן (הני מילי שמת הבן שנשתלחה
שושבינות על ידו, ורוצה היה לחזור לו אלא שמת, ויבם אחד מן האחים את אשתו, ורחמנא אמר 'יקום על שם
אחיו' לנחלה), (ודינו היה ליטול השושבינות במקום אחיו אי לאו דקרייה רחמנא 'בכור', כדכתיב 'והיה
הבכור וגו') שאינו נוטל בראוי כבמוחזק (ואמרין לקמן דאין בכור נוטל פי שנים, הלכך
חוזרת לאמצע: לכל האחין).
(ומקשה גמרא) מכלל דאידך משלם (אותו שנשתלחה לו שושבינות על ידי זה הבן שמת - בעי
שלומי בתמיה: וכי יש לו לשלם שושבינות לירשי שושבינו שמת)? לימא (והלא יכול לומר) "תנו
לי שושביני ואשמה עמו (ואוכל בחופתו כמו ששמח גם הוא ואכל בחופתי, וכיון שמת נפטרתי
מלשלם שכן מנהג שושבינות להביא דורון ולאכול עמו בחופתו)"? מי לא תניא 'מקום שנהגו
להחזיר קדושין' (אחר מיתת האשה בימי אירוסין, כדמפרש ואזיל) - מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר
- אין מחזירין', ואמר רב יוסף בר אבא: אמר מר עוקבא אמר שמואל:

לא שנו אלא שמתה היא, אבל מת הוא - אין מחזירין; מאי טעמא?
יכולה היא שתאמר

(בבא בתרא קמה, א)

"תנו לי בעלי ואשמח עמו" (כלומר: "אני מזומנת להשלים תנאי קדושי, דהיינו נשואין, ואין העיכוב תלוי בי") - הכא נמי נימא "תנו לי שושביני ואשמח עמו"?!
אמר רב יוסף: (בעלמא אמרין "תנו לי שושביני ואשמח עמו", כדקאמרת; אבל) הכא במאי עסקינן? כגון ששמח עמו ז' ימי משתה (ואכל עם המת בחופתו אותו שחייב לו השושבינות ונתחייב השושבין מיד לפרעו אחרי ששמח עמו) ולא הספיק לפורעו עד שמת (וייבם אחיו את אשתו; ושושבינות זו ראויה היא ותחזור לאמצע; דרך שושבינות: אוכל עמו ואחר כך מביא הדורו).

לימא "תנו לי בעלי ואשמח עמו" - תנאי היא (למר מחזירין קדושין אם מת הארוס, ולמר אין מחזירין). דתניא: 'המאיר את האשה: בתולה גובה מאתים (אם מת או גירשה, ובכתב לה מן האירוסיין; דהיכא דלא כתב לה - בעיא היא בכתובות (דף פט:), ולא איפשיטא), ואלמנה מנה מקום שנהגו להחזיר קדושין - מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר קדושין - אין מחזירין (לקמיה מפרש לה ואזיל), דברי רבי נתן; רבי יהודה הנשיא אומר: באמת אמרו: מקום שנהגו להחזיר - מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר - אין מחזירין.' (לקמן פריך עלה).

רבי יהודה הנשיא היינו תנא קמא?! אלא לאו "תנו לי בעלי ואשמח עמו" איכא בינייהו, וחסורי מחסרא והכי קתני: המאיר את האשה: בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה; כמה דברים אמורים? דהדר ביה איהו (חוזר בה ורוצה לגרשה; הלכך תטול כתובתה מלבד קדושין! והוא הדין אם מת הוא, כדמפרש ואזיל; ומשום דמיבעי ליה לפרושי באנפי נפשיה: טעמא דמת הוא, משום "תנו לי בעלי ואשמח עמו" נקט הכא לישנא ד'הדר ביה איהו'), אבל מתה: מקום שנהגו להחזיר - מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר - אין מחזירין; ודוקא שמתה היא, אבל מת הוא - אין מחזירין; מאי טעמא? יכולה היא שתאמר "תנו לי בעלי ואשמח עמו"; ואתא רבי יהודה הנשיא למימר: באמת אמרו: בין מת הוא ובין מתה היא, מקום שנהגו להחזיר מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר - אין מחזירין, ולא מציא אמרה "תנו לי בעלי ואשמח עמו".

לא! דכולי עלמא יכולה שתאמר "תנו לי בעלי ואשמח עמו", ודמית הוא כולי עלמא לא פליגי (דאינה מחזרת קדושין, דמציא אמרה "תנו לי בעלי ואשמח עמו", כדאוקמה רב יוסף בר אבא לברייתא דלעיל)? כי פליגי שמתה היא, והכא - בקדושין לטיבועין ניתנו (שאם תמות ולא יזכה לישאנה - יהיו אבודין ולא יחזרו לו) קא מיפלגי: רבי נתן סבר: קדושין לאו לטיבועין ניתנו, ורבי יהודה הנשיא סבר: קדושין לטיבועין ניתנו.

(ופרכינן: והא 'מקום שנהגו להחזיר מחזירין' קתני (במילתיה דרבי יהודה הנשיא, והיכי מוקמת לה לדידיה דלטיבועין ניתנו)?

הכי קאמר (רבי יהודה): וסבלונות (והוא תכשיטים ששולח לארוסתו לאחר שקדשה), ודאי (בההוא מודינא לך דבמנהגא תליא מילתא) מקום שנהגו להחזיר מחזירין (אבל קדושין ודאי לטיבועין ניתנו), והני תנאי - כהני תנאי (דלקמן כי הני תנאי דלעיל, דפליגי

בקדושין לטיבועין ניתנו), דתניא (לקמן מפרשא כולה): 'קדשה בככר (בככר כסף, היינו כ"ה מנה:

ככר = כ"ה מנים; מנה = כ"ה שקלים; שקל = ארבעה דינר, דהיינו ארבעה זוזים): בתולה גובה מאתים

(מאתים זוז, דהיינו שני מנין, והיינו 'חמשים שקל כמוהר הבתולות' מלבד קדושין תטול כתובתה) ואלמנה מנה

- דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: בתולה גובה מאתים (מן הככר של קדושין, ומחזרת השאר לארוסה),

ואלמנה מנה, ומחזרת לו את השאר; רבי יוסי אומר (לקמיה מפרש לה): קדשה בעשרים - נותן לה

שלשים חצאין קדשה בשלשים נותן לה עשרים חצאין; במאי עסקינן? אילימא

שמתה (שמתה היא ומשום הכי קאמר רבי יהודה 'מחזרת לו את השאר', דקדושין לאו לטיבועין ניתנו) -

מי אית לה כתובה? ואלא שמת הוא (והלכך גובה כתובתה כדין אלמנה)? אמאי

'מחזרת לו את השאר' (ואמאי קמחזרת לרבי יהודה את השאר)? ונימא (והא אוקימנא

לעיל יכולה היא שתאמר) "תנו לי בעלי ואשמח עמו"?!

ואלא באשת ישראל שזינתה (תחת ארוס [שלמה], ובאה לגבות כתובתה כשיגרשנה בעלה),

ובמאי? אי ברצון - מי אית לה כתובה? ואלא באונס - מישרא

שריא ליה (כדנפקא לן בסוטה (דף ב:)) מ'היא לא נתפשה' אסורה, הא נתפשה - מותרת, ואם בא לגרשה

שלא כדין - למה תחזיר [לו] את השאר? (!) ואלא באשת כהן שנאנסה (ואסורה לו, כדנפקא לן

(כתובות דף נא:)) מ'היא לא נתפשה': הא יש לך אחרת, אף על פי שנתפשה - אסורה; ואיזו זוז אשת כהן; וכיון

דלא פשעה - לא הפסידה כתובתה לדברי הכל, אבל בקידושיה פליגי, ו'בקדושין לטיבועין

ניתנו' קמיפלגי: רבי מאיר סבר קדושין לטיבועין ניתנו, ורבי יוסי מספקא ליה אי

יהודה סבר לאו לטיבועין ניתנו, ורבי יוסי מספקא ליה אי

לטיבועין ניתנו אי לא (והו קדושין ממון המוטל בספק, וחולקין, ומחזרת לו את החצי או חושבת בכתובתה, ותטרופ ממנו מותר כתובתה), והלכך: קדשה (לא למנה) בעשרים (שקלים) דהיינו שמונים זוזים; המ' זוזים צריכה להחזיר לו, וחושבת בכתובתה) - (והוא) נותן לה שלשים חצאין (שקלים, דהיינו ס' זוז; חציים תחשוב בכתובתה, דהיינו ששים זוז) - נותן לה עשרים חצאין (וארבעים החסרים לה - הוא יתן: עשרים חצאי שקל, דהיינו מ' זוז)!

(נראה בעיני גרסין): אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין (היכא דמתה אשה)? ותרגומא [פירוש 'בכל מקום שנהגו להחזיר']: נהרדעא, שאר בכל מאי? רבה ורב יוסף, דאמרי תרויהו: מוהרי (ששולח אחר קדושין, והן 'סבלונות') - הדרי (במיתת האשה; ונראה בעיני דתרי גוויי ניהו 'מוהרי' ו'סבלונות': דהא גבי סבלונות נמי הכי פסקין לה לקמן, גבי מתניתין דסבלונות, ותרי זימני למה לי? ויש לומר דמוהר הוא ממון שמקדים לה עתה בימי אירוסין שיהא כותב בכתובתה כשתנשא לו, ולהכי מיקרי 'מוהר'), קדושי לא הדרי. אמר רב פפא: הלכתא: בין שמת הוא, בין שמתה היא, והדר ביה הוא - מוהרי הדרי, קדושי לא הדרי; הדרא בה איהי - אפילו קדושי נמי הדרי. אמימר אמר: קדושי לא הדרי: גזירה שמא יאמרו 'קדושין תופסין באחותה' (קדושי טעות היו ולכך חזרו, ונמצאו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו). רב אשי אמר: גיטה מוכיח עליה. והא דרב אשי בדותא היא? דאיכא דשמע בהא (בהחזרת קדושין) ולא שמע בהא (בגט; הלכך קדושין לא הדרי).

שהשושבינות נגבית בב"ד: תנו רבנן: חמשה דברים נאמרו בשושבינות: (1) נגבית בבית דין, (2) וחוזרת בעונתה (כשישא זה אשה יחזיר לו שושבינותו, ולא קודם), (3) ואין בה משום רבית (אם הרבה לו בדורון יותר).

(בבא בתרא קמה, ב) (4) ואין השביעית משמטתה (אם עברה שביעית בינתיים קודם שחזר זה ונשא גם הוא אשה), (5) ואין הבכור נוטל בה פי שנים (היכא דחוזרת לאמצע כדתניא לעיל): 'נגבית בבית דין' - מאי טעמא? כמלוה דמיא ('נגבית בבית דין, מאי טעמא? מפני שהיא כמלוה' - הכי גרסין לה; ובספרים כתוב 'נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה מ"ט מפני שהיא כמלוה, דלדעת כן הלווה: שיחזיר לו בעונת שמחתו, ופרעון הולך אחר קביעות זמן שקבע לו המלוה), 'ואין בה משום רבית' - דלאו אדעתא דהכי יהב ליה (שאם רצה - פוחת לו; אלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון).

'ואין השביעית משמטתה' - דלא קרינא ביה 'לא יגוש' (שאינו יכול לדחקו בבית דין בשביעית, שהרי לא הגיע זמנו עד שישא הוא אשה ויחזיר לו אז, דאינה נגבית אלא בבית דין בעונתה, כדאמרינן במסכת מכות (דף ג'): 'המלוה את חבריו לעשר שנים - אין שביעית משמטתו' אף זה לא הגיע זמנו עד לאחר שביעית, הלכך בשביעית אכתי לא מטא זמניה שיוכל לנוגשו, דעדיין לא נשא אשה), 'ואין הבכור נוטל פי שנים' - דהוה ליה 'ראוי', ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק (ופסקין הלכתא בפרק יש נוחלין (לעיל דף קכה): אין הבכור נוטל פי שנים במלוה, בין שגבו קרקע בין שגבו מעות).

אמר רב כהנא: כללא דשושבינותא: (אותו שעליו להחזיר שושבינות) הוה במתא (הוה בעיר כשנשא שושבינו אשה ולא בא לשמחתו) - איבעי ליה למיתא (ונגבית בבית דין)? שמע קל טבלא (אשקלנא בלעז: שהיו משמיעין קול לבא לשמוח עם החתן) - איבעי ליה למיתא, לא שמע קל טבלא - איבעי ליה לאודועיה, (ומדלא אודעיה) תרעומת אית ליה (תרעומות אית ליה עליה, כדמפרש ואזיל), (אבל) שלומי (מיהא) משלם.

ועד כמה (דהא ודאי צריך לנכות דמי אכילתו, שהרי לא אכל עמו)? אמר אביי: נהגו בני גננא: עד זוזא (זוזא היה אוכל, הלכך זוזא פוחת מדמי שושבינותו) אייתא בכפיה אכליה בכרסיה (אית דגרסי 'עד זוזא אייתיה בכפיה אכלי בכסיה = בבטנו, כמו 'בית הכסות' אי נמי 'בכרסיה')? עד ארבעה (אם נתחייב ארבעה זוזים משושבינותו) משלם פלגא (דכיון דמביא ארבעה, רגילין להאכילו בריוח עד שני זוזים, וכיון דלא אכל - יפחות שנים מן הארבעה), מכאן ואילך איניש איניש כחשיבותיה (לפי מה שהוא חשוב ומביא הרבה ורגילין לכבדו במיני מעדנים - יפחתו לו מדמי שושבינותו כפי מה שהיה אוכל).

תנו רבנן: עשה עמו כפומבי (בגלוי שמחה מפורסמת), ובקש לעשות עמו בצנעא (וזה שחזר ונשא גם הוא אשה בקש לעשות חופתו בצניעות, או לפי שעת צרה היא, או שרוצה

לצמצם סעודתו ואינו חושש להרבות אוכלין) - יכול לומר לו: "בפומבי אעשה עמך כדרך שעשית עמי" (בשמחה יתירה אני חפץ, כמו שעשית ליך)!" (וכן כל הנך דמפרש ואזיל:)
 עשה עמו בבתולה ובקש לעשות עמו באלמנה - יכול לומר לו:
 "בבתולה אעשה עמך כדרך שעשית עמי"!
 עשה עמו בשניה ובקש לעשות עמו בראשונה - יכול לומר לו:
 "לכשתשא אשה אחרת אעשה עמך" (לא אשמחך יותר ממה ששמחתני, שאיני חפץ בשמחה יתירה)!"
 עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשנים, יכול לומר לו: "באחת אעשה עמך כדרך שעשית עמי"!

תנו רבנן: עתיר נכסין (עשיר משדות וכרמים וזיתים הנראין לבריות) (וגם) עתיר פומבי (עושר הגלוי, כגון רוב בהמות שהכל יודעים בהן) - זה הוא בעל הגדות (זהו בעל אגדה שדורש בכל מקום ברבים בבתי משתאות שדורש בימים טובים והכל נאספין לשמוע ויש לו קול חכמה ובא להשמיענו שמתוך שאין אגדות צריכות עיון יכול לדורש בכל מקום)? עתיר סלעים (שולחני שמשתכר תמיד במיני מטבעות) עתיר תקוע (יש מפרשין שיש לו בתים הרבה ומשתכר בהן תדיר, ומיקרי הכי על שם 'ויעקב תקע את אהלו' (בראשית לא); ולי נראה כדאמרין במנחות (דף פה:): 'תקוע אלפא לשמן': עיר היא, ומשם היו מביאים שמן למנחות) - זהו בעל פלפול (ודימה למטבעות ולשמן את הפלפול, על שם שמרויח יום יום תדיר בפלפולו טעמים הרבה כשאר המטבעות וטעמי השמן שמביאין מתקוע)? עתיר משה (אנשי מדות (במדבר יג) מתרגמין 'אינשי משחן' עתיר בדבר המדוד, כגון תבואה, שאין משתכרין בה תדיר אלא מכניסין אותה לאוצר, ולכשתגיע עת מכירה - אז ימכרנה וישתכר), (והיינו נמי) עתיר כמס (כמו 'כמוס עמדי חתום באוצרותי' (דברים לג): דבר שמכניסין לאוצר) - זהו בעל שמועות (שיודע הלכות ומימרות האמוראין, ולכשיגיע עת הוראה - יגלה שמועותיו)? הכל צריכין ל'מרי חטיא': גמרא (זה בעל גמרא שממית עצמו לכיון הלכות ולתורץ הוויות: סוגיית גמרא ותרוצי משניות וברייתות - זהו עיקר הגמרא: שאם לא הגמרא - אין למדין הלכה מתוך משנה, כדאמרין: 'התנאים מבלי עולם' (סוטה דף כב.))

אמר רבי זירא אמר רב: מאי דכתיב (משלי טו, טז) כל ימי עני רעים? - זה בעל גמרא; [סוף הפסוק]: וטוב לב משתה תמיד - זה בעל משנה.
 רבא אמר איפכא (כל ימי עני רעים זה בעל משנה: שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו, וגם כי כשחולקות זו על זו - אינו יכול לתרץ; וטוב לב זה בעל הגמרא: שיודע משניות על עיקרם, ובקי בטעמיהם, ויש בידו כח להורות הלכה למעשה), והיינו דאמר רב משרשיא משמיה דרבא: מאי דכתיב (קהלת יט) 'מסיע אבנים יעצב בהם בוקע עצים יסכן בס' 'מסיע אבנים יעצב בהן' - ('יעצב' לשון 'בעצבון תאכלנה' (בראשית ג)) אלו בעלי משנה (ששונה משניות כל היום, ואין לו אלא צער: שמתקשה בטעמיהן ואינו יודע לפרש)? 'בוקע עצים יסכן בס' - אלו בעלי גמרא ('יסכן' לשון תמימות, כמו 'ותהי למלך סוכנת' (מלכים א, א), כלומר: שנהנה מהן).
 רבי חנינא אמר: 'כל ימי עני רעים' - זה שיש לו אשה רעה, 'וטוב לב משתה תמיד' - זה שיש לו אשה טובה;
 רבי ינאי אמר: 'כל ימי עני רעים' זה איסטניס (מי שדעתו קצה ולבו נמאס בכל דבר מגונה שהוא רואה), 'וטוב לב משתה תמיד' זה שדעתו יפה (שסובל הכל: דאינו מזיק לו שום לכלוך ושום דבר מיאוס)?
 רבי יוחנן אמר: 'כל ימי עני רעים' זה רחמן (כמה ענינים הוא רואה, וכמה מאורעות שלבו בוכה תדיר עליהן), 'וטוב לב משתה תמיד' - זה אכזרי;
 ורבי יהושע בן לוי אמר 'כל ימי עני רעים' - זה שדעתו קצרה (כמו עצרן וקפדן: עינו רעה בשלו ובשל אחרים)? 'וטוב לב משתה תמיד' זה שדעתו רחבה;

(בבא בתרא קמו, א)
 ואמר רבי יהושע בן לוי: כל ימי עני רעים? והא איכא שבתות וימים טובים (שיש לו מנות ומזונות שהיו מחלקין לעניים מערב שבת לערב שבת)? - (אלא) כדשמואל (כשמואל אתא קרא לאשמועינן), דאמר שמואל: שנוי וסת (חוק; כמו עני, שכל ימות החול אוכל פת חריבה, ובשבת אוכל בשר) - (הכי גרסינן): תחלת חולי (מתוך כך מתחיל לחלות; ואית דגרסי 'חולי מעיים') (וכולה רבי יהושע קאמר לה).

כתיב בספר בן סירא: 'כל ימי עני רעים' בן סירא אומר: אף לילות (שלמה כתב 'כל ימי עני רעים', אבל בלילות - כשישן - יש לו מנוחה; ובן סירא אומר: אף הלילות אין לו מנוחה): (כי) בשפל גגים גגו (ונמצא דלף טורדו ביום סגריר), ממטר גגים לגגו; ביום הרים כרמו, מעפר כרמו לכרמים (זבל ואשפה שהביא לכרמו נשפך לכרמים אחרים, שהוא במקום רעוע בהרים ובסלעים, במקום שאין עשיר חפץ בו, נופל למטה בכרמים של עשירים, שהם במקום טוב ומדרון ונוח לעסוק בהן).

משנה :

שולח סבלונות לבית חמיו (מנהג חתנים: לאחר קדושין למחרת שולח לבית חמיו לכבוד אשתו תכשיטין ומיני פירות וכדי יין וכדי שמן, ופעמים אוכל שם עמה): **שולח שם מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר - אינן נגבין** (אם מת הוא או שמתה היא או שחזר בו ורוצה לגרשה: שמחת חתן חייבת שמחת אכילה שאכל ושתה ושמח עמה - מחל סבלונות העשויין ליבלות)? **לא אכל שם סעודת חתן - הרי אלו נגבין** (אבל אין עשויין ליבלות - הדרי אף על פי שאכל ושתה עמה - כדתינא בגמרא; ובסבלונות סתם מיירי, דהא לקמן מפליג בסבלונות ששלח כדי שיבאו עמה לבית בעלה לסבלונות ששלח כדי שתשתמש בבית אביה, והנהו לא תלו באכילת חתן; מכלל דרישא - בסתם סבלונות, והנהו תלויין בסעודת חתן: אם אכל עמה מחולין, ואם לאו - נגבין). **שולח סבלונות מרובין** (ופירש: **שיחזרו עמה לבית בעלה** (והוא הדין למועטים אם שלחן לכך) - **הרי אלו נגבין**; **סבלונות מועטים שתשתמש בהן בבית אביה - אין נגבין** (אלא אורחא דמילתא נקט: מרובים - רגיל לשלוח, ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה, ומועטים - כדי שתשתמש בהן בבית אביה).

גמרא :

אמר רבא: **דוקא דינר** (אכל שם סעודת חתן בדינר תנן 'אין נגבין'), **אבל פחות מדינר - לא** (לא מחל מיד).

פשיטא: **'דינר' תנן!?**

מהו דתימא הוא הדין דאפילו פחות מדינר, והאי דקתני **'דינר'** - אורחא דמילתא קתני (שיעור אכילת אדם בדינר, כדאמרן 'עד זוזא אכלי בכרסיה')? - קא משמע לן.

'אכל' תנן; שתה - מאי?

'הוא' תנן (דקתני 'אם אכל שם' דמשמע הוא עצמו)? **שלוחו - מאי?**

'שם' תנן; שגר לו (לחתן מן סעודתם בביתו) - **מאי?**

תא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל: מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן ושל כלי כסף ושל כלי זהב ושל כלי מילת, ורכב בשמחתו (מתוך שמחת הון רב ששלח לבית חמיו) והלך ועמד על פתח בית חמיו, והוציאו כוס של חמין ושתה (שתה על סוסו) ומת (אח"כ, קודם נשואיו)? וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים לאושא (כשהיתה סנהדרין לשם; דאושא היא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין, כדאיתא במסכת ראש השנה (דף לא.)), ואמרו: **'סבלונות העשויין ליבלות** (קודם נשואיו) - **אין נגבין** (דהנהו מחולין בסעודת חתן בדינר, כדפרישית במתניתין), **ושאין עשויין ליבלות** (כגון תכשיטי זהב וכסף) - **נגבין' שמע מינה: אפילו שתה; שמעת מינה: אפילו פחות מדינר** (ותקשי לדבא).

אמר רב אשי: מאן לימא לן דלא שחקי ליה מרגניתא דשוויא

אלפא זוזי (בכוס החמין) ואשקיה (שכן דרך השרים: שותין אותו לרפואה)?

שמעת מינה: **אפילו שגרו לו** (שהרי שתה כשהוא רוכב סוסו לפני פתח בית חמיו).

דלמא כל פתח בית חמיו כבית חמיו דמי? (אבל שגרו לו בביתו איבעיא לן!)

איבעיא להו:

מהו שישלש?

(מצאתי גירסא בפירוש רבנו חננאל שאינה בספרים שלנו: הא דאמר רבא 'דוקא דינר', כלומר: שאם אכל בבית חמיו מה ששוה דינר, או שתה יין; אבל פחות מדינר - לא; ועלה אמרינן: מהו שישלש בסבלונות? ועלתה בתיקו - פירוש: אם שלח סבלונות במאה מנה, ואכל בבית חמיו בדינר - זכו בבית חמיו בכל הסבלונות; והשתא דאכל בחצי דינר - יזכו לחצי הסבלונות? והוא הדין לשליש ולרביע? זהו פירוש 'מהו שישלש' בסבלונות ועלתה בתיקו)

שבח סבלונות מהו (היכא דהדרי סבלונות - מי הדרי שבח שהשביחו, כגון שלח לבית חמיו צאן

ובקר וילדו)? **כיון דאי איתנהו לדידיה הדרי: ברשותיה שבוך? או**

דלמא כיון דאי אבדי או מגנבי בעי שלומי ליה - ברשותא דידה

שבוך?

תיקו.

בעי רבא: **סבלונות העשויין ליבלות** (דאמרן דלא הדרי) **ולא בלו** (אם לא בלו

בשעת חזרה אותן שאין עשויין ליבלות) מהו (מי הדרי עמהן או לא)?

תא שמע: **'וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא, ואמרו: סבלונות**

העשויין ליבלות - אין נגבין, ושאין עשויין ליבלות - נגבין' - מאי? לאו אף על גב

דלא בלו?

לא, דבלו.

תא שמע : 'סבלונות מועטין שתשתמש בהן והיא בבית אביה - אין נגבין' (בשלמא הך קמייתא, כיון דקתני 'עשויות ליבלות' - מצית לאוקמה בדבלו; אבל הכא - מילתא דפסיקא קתני: 'שתשתמש בהן בבית אביה' - אף על פי שישנן בעין?) (ומיהו הוה מצי לתרוצי (כשאין עשוין ליבלות או) כשעשוין ליבלות ובלו, אלא רבותא אשמועינן: אפילו כשעשוין ליבלות ולא בלו).

תרגמה רבא : (כגון:) **בייבא וסבכתא** (מיני צעיפים וקישורי נשים, שהן דבר מועט, ומחיל להו לגמרי, לא שנא בלו ולא שנא לא בלו; אבל תכשיטין חשובין תיבעי לך).

אמר רב יהודה אמר רב : מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן חדש בעצרת (כלים מפשתן חדש) בעצרת מאי קא משמע לן? איבעית אימא: חשיבותא דארץ ישראל (שבחא דא"י: שממחרת לבשל פירותיה בעצרת) קא משמע לן, ואיבעית אימא: דאי טעין טענתיה טענה (אי הדרי סבלונות, וטעין "יין ושמן שלחתי לך בעצרת" - לא הוחזק בדאי בכך, והדרי ליה).

אמר רב יהודה אמר רב : מעשה באדם אחד שאמרו לו אשתו תותרנית היא (חולי הוא: שאינה יכולה להריון, ומום שבסתר הוא, ותנן ב'המדיר' בכתובות (דף עב): 'המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין ונמצאו עליה מומין אינה מקודשת; כנסה סתם ונמצאו בה מומין - תצא שלא בכתובה כו' עד וחל"א במה דברים אמורים במומין שבסתר כו'; וזה האיש לא קבל עליו את המומין, ואם קדשה סתם וכנסה סתם, ונמצאו בה מומין - תצא בלא כתובה, ומיהו גט בעיא, כדמפרש בגמרא בפרק 'המדיר', ונכנס אחריה לחורבה לבודקה (שם, ונשא עמו בתוך חיקו צנון לנסותה אם תריח; ויש מפרשים כותבת נטל בתוך חיקו, ולא צנון, וקרוב לגליל היה מעשה)? אמר לה "ריח צנון אני מריח בגליל" (לנסותה אם תריח; שמתוך דבריה ניכר אם תריח, ועל הצנון שבתוך חיקו אמר; וללישנא דמפרש שכותבת היה עמו - לכך אמר לה 'ריח צנון': לדעת אם תשיבו דבר לאמר 'ריח כותבת אני מריחה, ולא ריח צנון').

(בבא בתרא קמו, ב)

אמרה ליה (דרך שחוק): "מן יהיב לן מכותבות דיריחו ואכלנא ביה (שהן מתוקים ונאכל עם הצנון שהוא חד, שכן היה דרכן לאכול תמרים עם הצנון: שזה חד וזה מתוק, ומתקן זה את זה) (ולפי שהבינה שלנסותה נתכיון - השיבתו דרך שחוק כך; וללישנא דאמרין שנטל עמו כותבת, אמרה "כותבות דיריחו אני מריח ולא צנון"; יריחו נקראת 'עיר התמרים', והיינו כותבות)? נפל עלה חורבה ומתה (ובא הבעל לפני בית דין והיה רוצה לירש את אשתו)? אמרו חכמים: הואיל ולא נכנס אחריה (לבא עליה) אלא לבודקה (ולגרשה), מתה (ומתה בתוך כך) - אינו יורשה (אית דגרסי הכי, ומוקי לה בארוסה; ולא נהירא לי: דאפילו בא עליה בימי אירוסין קודם הכנסתה לחופה - לא ירית לה, כדתני חנן בר אמי [יבמות כט, ב] בשם רבי חייא, ולא חנן בר אמי; יבמות מג, ב] בשם רבי חייא בר אמי: אשתו ארוסה: לא אונן כו' מתה אינו יורשה, דאין הבעל יורש את אשתו עד שתכנס לחופה, כדנפקא לן (לעיל דף קט): ירושת הבעל מ'שאריו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה', דהיינו לאחר שנכנסה לחופה; הלכך בנשואה מוקמינן לה; והכי גרסינן: ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה מתה אינו יורשה: דכיון דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום, ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו - אינו זוכה בירושה; ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה - שוב אינו יורשה, כדאמרין במסכת גיטין (דף יח). [בבא מציעא יט, א]: משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות).

סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה וכו' :

יתיב רבין סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר : בין שמתה היא ובין שמתה הוא: הדר הוא (איהו ומגרשה) - סבלונות הדרי (כגון: סבלונות שאין עשוין ליבלות ששלח סתם), (אבל) מאכל ומשתה (ששלח בבית חמיו) - לא הדר (לא הדרי מסתמא אם אכל מסעודת חתן שם בדינר, דהיינו 'עשוין ליבלות', הלכך מחולין, כדתניא לעיל; אבל אם פירש 'על מנת שיחזרו לי' - הדרי, לא שנא סבלונות מרובין ולא שנא סבלונות מועטין, כדמפרש במתניתין)? (אבל) הדרא בה איהי: הדרא אפילו כישא דירקא (אגודה של ירק; אבל קדושין - לא הדרי, כדאמרין לעיל: גזירה שמא יאמרו כו').

אמר רב הונא בריה דרב יהושע : ושמיין להן דמי בשר בזול (כשיחזרו לו אוכל ומשקה שהאכילם והשקם - ישומו בזול, כדמפרש לקמיה).

עד כמה 'בזול'?

עד תילתא (לפחות שליש מדמיו; שבענין זה שמיין כל מחזירין אוכלים הנאכלים מתחלה שלא לדעת חזרה; שאילו היה יודע שצריך להחזיר - לא היה אוכל משלו; ומיהו בזול מיהא מחזיר; והכי נמי אמרו (בבא קמא דף כ.) גבי 'אכלה מתוך הרחבה - משלמת מה שנהנית': דמי עמיר בזול או דמי שעורים בזול; וכן (כתובות דף לד:) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה: 'שחטוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול'; ומהכא פשטינן לכל 'בזול' דהיינו: כל הדמים חסר שליש: כל זוזא חשבינן, ואמרין לשלומי בארבעה דנקי: ארבע מעות, דהיינו שני חלקי דינר, שהרי שש מעה כסף = דינר, ודנקא היא מעה).

משנה :

שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים (והוא הדין אם חילק על פיו בלא כתיבה: שאמר "נכסיי לפלוני", כדתנן לקמן (דף קנו): באמן של בני רוכל שמתה וקיימו חכמים את דבריה; וכגון שהיו עדים שהיה שכיב מרע כשכתב או נתן מתנה זו, או שכתב בשטר 'כד קציר ורמי בערסיה' כדאמרין לקמן בגמרא).

ושייר קרקע כל שהוא (כשיעור המפורש בגמרא) - (הואיל ושייר לעצמו - הרי היא כמתנת בריא; הלכך בין עומד מחליו בין מת) **מתנתו קיימת** (דשלא מדאגת מיתה נתן)? **לא שייר קרקע כל שהוא** - **אין מתנתו קיימת** (ואם עמד - חוזר, אפילו קנו מידו: שנראין הדברים שמחמת מיתה נתן, ועל מנת שאם לא ימות - לא יתקיים מתנה: דמדלא שייר מידי - אמרינן: לאו אדעתא דהכי יהב ליה שאם יעמוד מחליו ימות ברעב ויצטרך לבריות; אבל אם מת - מיהא מתנתו מתנה, בין שייר בין לא שייר, כדמוכח בגמרא: **אמר רב נחמן: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים - רואין: אם כמחלק מת קנו כולן כו'**, ואפילו לא קנו מידו - קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי, דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו; וטעמא מפרש בגמרא; ודוקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו סתם, ולא צוה מחמת מיתה, ולא הזכיר דברי מיתה בשעת צוואה; אבל מצוה מחמת מיתה - אפילו שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה - אין מתנתו מתנה, אלא אם עמד - חוזר, כדפסקין לקמן בגמרא, וכדפרישית).

(ד"ה מתנתו מתנה: דמתנת שכיב מרע **במקצת**, אם עמד מחליו - אינו חוזר; וכגון שכתוב בו קנין, כדפסקין לקמן בגמרא; והלכתא: מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין אף על גב דמית; ומצוה מחמת מיתה במקצת לא בעי קנין, והוא דמית; [אבל אם] עמד - חוזר אף על גב דקנו מיניה, הואיל ומדאגת מיתה צוה מתנה זו.)

גמרא :

מאן תנא (דסבירא ליה) **דאזלינן בתר אומדנא** (דדעתא דנותן מתנה, אף על פי שלא פירש - כמי שפירש דמי, דקתני היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים, ולהכי לא שייר, ואדעתא דהכי יהב: שאם ימות תתקיים המתנה, ואם יעמוד - תחזור לו, ולא תתקיים המתנה)?

אמר רב נחמן: רבי שמעון בן מנסיא היא, דתניא: 'הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו, ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים] (כששמע שמת בנו, אך לא פירש שבשביל מיתת בנו הוא עושה, אלא סתם נתן), **ואחר כך בא בנו - מתנתו מתנה** (אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו; דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה); **רבי שמעון בן מנסיא אומר: אין מתנתו מתנה שאלמלי היה יודע שבנו קיים - לא היה כותבן** (ומתניתין - רבי שמעון בן מנסיא היא, דקתני הכא 'לא שייר - אין מתנתו מתנה', דאמדינן דעתיה: שאילו היה יודע שיעמוד מחליו זה - לא היה נותן כל נכסיו).

רב ששת אמר: רבי שמעון שזורי היא, דתניא 'בראשונה היו אומרים: היוצא בקולר (ליהרג, ואין דעתו מיושבת עליו כל כך) ואמר "כתבו גט לאשתי" - הרי אלו יכתבו ויתנו (וכשאמר "כתבו" - על מנת לתת לאשתו אמר, אלא מתוך טרדו ודאגתו שכח ולא אמר תנו); **חזרו לומר: אף המפרש (מיבשה לים) והיוצא בשיירא; רבי שמעון שזורי אומר: אף המסוכן (קרוב למיתה שדעתו שיכתבו ויתנו, דלפטור את אשתו מן הייבוס נתכוין) .**

ורב נחמן - מאי טעמא לא מוקים לה כרבי שמעון שזורי?

שאני התם דאמר "כתבו" (גלי דעתיה שרוצה לתת גט, דאי לאו לגרשה - כתיבת גט מה צורך).

ורב ששת - מאי טעמא לא מוקים לה כרבי שמעון בן מנסיא?

אומדנא דמוכח שאני (שכל זמן שהיה בנו קיים - לא נתן עד ששמע שמת; אבל חולה, כיון דרוב חולין לחיים, והוא לא צוה מחמת מיתה - ליכא אומדנא דמוכח כולי האי).

מאן תנא להא דתנו רבנן: הרי שהיה חולה ומוטל במטה, ואמרו לו "נכסיך למי"? ואמר להן

(בבא בתרא קמז, א)

"דומה שיש לי בן; עכשיו שאין לי בן (כלומר: כמדומה הייתי שיש לי בן, עכשיו שנודע לי שאין לי בן) - נכסי לפלוני"; [א] **היה חולה ומוטל במטה ואמרו לו "נכסיו למי"? אמר להן "דומה שאשתי מעוברת; עכשיו שאין אשתי מעוברת - נכסי לפלוני", ונודע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת - אין מתנתו מתנה** (דאילו היה יודע שיש לו בן או שאשתו מעוברת - לא היה נותן)?

לימא רבי שמעון בן מנסיא היא, ולא רבנן?

אפילו תימא רבנן: "דומה" שאני.

ודקארי לה מאי קארי לה?

מהו דתימא צעריה הוא דקא מדכר (ולא תלה טעם מתנתו במיתת בנו, אלא כמתאונן על בנו שמת, ולפי שבן ראוי לירש נכסי אביו, וזה אין לו בן לירש, ומתוך כך נזכר צער מיתת בנו בשעת חילוק נכסיו, וליכא אומדן דעתיה כל כך, דאיכא למימר רבי שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן, דליכא הכא אומדן דמוכח כל כך) - **קא משמע לן** (דדוקא קאמר, וכדמפרש ותולה מתנתו במיתת בנו דמי, ודברי הכל היא).

אמר רבי זירא אמר רב: מניין למתנת שכיב מרע (שקונה בדבור בלא קנין סודר, כגון מצוה מחמת מיתה, דפסקין לקמן (דף קנא): דלא בעי קנין, אפילו במקצת, והוא דמית; אי נמי שכיב מרע שחלק כל נכסיו בלא שיעור ומית) **שהיא מן התורה? שנאמר (במדבר כז, ח) [ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות ובן אין לו] והעברתם את נחלתו לבתו** (דהוה מצי למכתב 'איש כי ימות ובן אין לו - נחלתו לבתו וכו'; 'והעברתם' יתירא הוא. ורבינו חננאל פירש: מדכתיב 'את נחלתו' - את רבויא הוא; ולא נהירא: דהא אמרינן לקמן: **ההיא מיבעי ליה לכדתניא רבי אומר כו' - 'והעברתם', דריש ולא דריש 'את'!** אלמא לעיל נמי דריש אידך מלשון 'העברה'; ואית דמפרשי: מדשני קרא בדבוריה, דמצי למכתב 'ונתתם', כדכתיב באינך; ולא נהירא נמי האי לישנא: דהא 'ונתתם' נמי חשבינן מיותר באותה סוגיא, דהכי הוה ליה למכתב: 'איש כי ימות ובן אין לו - נחלתו לבתו, ואם אין לו בת - נחלתו לאחיו', וכן כולס! הלכך כל

‘והעברתם’ ו‘נתתם’ - מיותרים הם; כן נראה בעיניי: יש לך העברה אחרת שהיא כזו (ברשות הבת שהיא בלא קנין), ואי זו? זו מתנת שכיב מרע.

רב נחמן אמר רבה בר אבוא מהכא: (במדבר כז, ט) [ואם אין לו בת] ונתתם את נחלתו לאחריו (קרא יתירא הוא, דמצי למכתב ‘ואם אין לו בת - נחלתו לאחריו’; וכן כולן): יש לך נתינה אחרת שהיא כזו, ואי זו? זו מתנת שכיב מרע. ורב נחמן מאי טעמא לא אמר מ‘והעברתם’? ההוא מיבעי ליה לכדרכי, דתניא: רבי אומר: בכולן נאמרה בהן ‘נתינה’ וכאן נאמרה ‘העברה’: אין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת, הואיל ובנה ובעלה (שהן משבט אחר) יורשין אותה. (והכי אתא קרא לאשמעינן ‘והעברתם את נחלתו משבט’ על ידי בתו, שתירשנו, ושמא ורבי זירא - מאי טעמא לא אמר מ‘ונתתם’? אורחיה דקרא הוא.)

רב מנשיא בר ירמיה אמר מהכא: (מלכים ב כג, א) בימים ההם חלה חזקיהו למות, ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא, ויאמר אליו: כה אמר ה': צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה; (‘צו לביתך’) בצואה בעלמא (אלמא צואת שכיב מרע בעלמא קונה).

רמי בר יחזקאל אמר מהכא: (שמואל ב יז, כג) ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור וילך אל ביתו אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק (וימת ויקבר בקבר אביו) - בצואה בעלמא.

תנו רבנן: שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו (הכי הוה קים להו): אל תהיו במחלוקת, ואל תמרדו במלכות בית דוד (שלא אירע לו יפה), ויום טוב של עצרת (דהיינו שבועות) ברור (אם תראהו ברור: צח ולא יום המעונן) - זרעו חטים (שמצליחין באותה שנה; כעצם השמים לסוהר) (שמות כד) מתרגמינן ‘לברירו’. מר זוטרא אמר: ‘בלול’ (מעורב: יום המעונן) איתמר. אמרי נהרדעי משמיה דרבי יעקב: לא ‘ברור’ - ברור ממש, ולא ‘בלול’ - בלול ממש, אלא אפילו בלול ורוח צפונית מנשבתו (שמפזרת את העבים, כדכתיב (איוב לז) ‘מצפון זהב יאתה רוח צפונית’: מאיר את היום כזהב) - זה הוא ‘ברור’.

אמר ליה רבי אבא לרב אשי: אנן - אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה (סימני תבואות אם יצליחו אם לאו - אדרב יצחק סמכין, ולא אסימני עצרת: בשביל שבחג נידונין על המים), ואמר רב יצחק בר אבדימי: מוצאי יום טוב האחרון של חג, הכל צופין לעשר המערכה: נטה כלפי צפון (רוח דרומית מנשבת בו ומטהו כלפי צפון) - עניים שמחים ובעלי בתים עצבין, מפני שגשמי שנה מרובין ופירות מרקיבין (ומתוך שאינן יכולין להשמר - נמכרין בזול); נטה כלפי דרום (רוח צפון מנשבת בו) - עניים עצבים ובעלי בתים שמחים, מפני שגשמי שנה מועטין (ובאותם הגשמים מתברכין הפירות הנזרעין) ופירות משתמרים (ושבאוצרות משתמרים ונמכרין ביוקר הרי ריוח לעשירים ועצב לעניים); נטה כלפי מזרח - הכל שמחים (שמעריבת ממטרת במדה, ופירות אינן ביוקר); כלפי מערב - הכל עצבין (שמזרחית מונעת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול, ופירות קרקע אינן צומחים; אלמא מזרחית קשה ומערבית יפה).

ורמינהי (מהן ברייתא דקתני איפכא): ‘מזרחית לעולם יפה, מערבית לעולם קשה, רוח צפונית יפה לחטים בשעה שהביאו שליש (דאין צריכין למטר) וקשה לזיתים בשעה שיניצו, ורוח דרומית קשה לחטין בשעה שהביאו שליש ויפה לזיתים בשעה שיניצו’; ואמר רב יוסף ואיתימא מר זוטרא ואיתימא רב נחמן בר יצחק: וסימנך: שלחן בצפון (כדכתיב (שמות כו) ‘והשלחן תתן על צלע צפון’) ומנורה בדרום (כדכתיב (שם) ‘ואת המנורה נכח השלחן’): האי מרבי דידיה והאי מרבי דידיה (כל אחד מגדל את שלו: לחם חטין על השלחן בצפון, וצפונית יפה לחטים; שמן זית מדליקין במנורה שבדרום, ודרומית יפה לזיתים)!? לא קשיא: הא לן (לבני בבל השוכנים במצולה וארצנו מלוחלת ואינה צריכה למטר כל כך; לדידן מיתניא ברייתא בתרייתא: שמעריבת קשה, לפי שממטרת יותר מדאי לבני בבל, ומזרחית יפה) והא להו (וברייתא קמייתא, דמתניא איפכא - להו: לבני ארץ ישראל, שארצם גבוהה וצריכין למטר הרבה).

תניא: אבא שאול אומר: יום טוב של עצרת ברור סימן יפה לכל השנה כולה.

אמר רב זביד: האי יומא קמא דריש שתא: אי חמים - כולה שתא חמימא (כלומר רוב השנה), אי קריר - כולה שתא קרירא. למאי נפקא מינה?

(בבא בתרא קמז, ב)

לתפלתו של כהן גדול (שהיה מתפלל ביום הכפורים שתהיה שנה זו גשומה ושחונה, ועתה לפי הענין שיראה בראש השנה - יתפלל ביום"כ).

ורבא אמר רב נחמן: מתנת שכיב מרע (שקונה באמירה בעלמא) מדרבנן בעלמא היא: שמא תטרף דעתו עליו (אינה מן התורה, וקראי דלעיל - עצה טובה קא משמע לן: שיצוה לביתו בשעת מיתתו מה שיש לו לצוות, הן על ידי קנין הן על ידי דבור, כגון: דברים שאין צריכין קנין שאדם מודיע לבני ביתו: מי חייב לו כלום וממונו וחפציו ביד מי, והיכן מונחין; אלא מדרבנן בעלמא קונה: גזירה שמא עד שיבאו עדים לקנות - תטרף דעתו של חולה קודם שיבאו, ולא יוכל להקנות, ונמצאת צוואתו בטלה. וקשיא לי: מה בכך אם תבטל, מאחר שאינו קונה באמירה, תבטל ותבטל? ולישנא אחרינא מפרשין, ונראה בעיני: דלהכי תקון רבנן שיקנו דבריו באמירה: שאם אין דבריו נקנין - חיישינן שמא תטרף דעתו בחלי מתוך צער שהוא יודע שלא יקיימו בניו צוואתו).

ומי אמר רב נחמן הכי (מדרבנן היא ולא מדאורייתא)? והא אמר רב נחמן: ומי אמר רב נחמן הכי (מדרבנן היא ולא מדאורייתא)? והא אמר רב נחמן: אף על גב דאמר שמואל 'המוכר שטר חוב לחבירו' (שחייב לו לזה למלוה ממון, ומסר לו המלוה את השטר ליד לוקח, ומכרו לו וכתב לו "קני לך וכל שעבודיה"; אי נמי כדפסקין התם 'הלכתא אותיות נקנות במסירה' בפרק 'המוכר את הספינה' (לעיל עז) וחזר (המוכר) ומחלו (ללוה) – מחול (דלא מכר לו ראשון לשני אלא כל זכות שתבא לידו, ולא עדיף האי לוקח ממלוה, דאתי מחמתיה דמלוה; ומיהו מעותיו יחזיר לו מוכר ללוקח, דהא הלכתא היא דדיינינן דינא דגרמי, וזה הפסיד מעותיו - כשורף שטרותיו של חבירו, דקיימא לן דחייב, מההוא עובדא דכפייה רפרס לרב אשי ואגבי מיניה כי כשורא לצלמי), ואפילו יורש (של מלוה) מחול (וסברא הוא: דלא אלים כח של לוקח במה שנמסר לו שטר המלוה אלא לזכות בחוב הכתוב במקום המלוה או היורש, אך לא נעקר שעבודו מן המלוה, וקרינא ביה 'עבד לזה לאיש מלוה', ויכול למחול שעבודו), מודה שמואל שאם נתנו (המלוה לאיש אחר) במתנת שכיב מרע (וכגון שחלק כל נכסיו; אי נמי על ידי קנין כדן כל מתנת שכיב מרע במקצת, אי נמי בלא קנין) - דאינו יכול למחול (דכיון דמסרו לו בחייו - אין לך קנין גדול מזה; ומיהו אם עמד - חזר אם מתנת שכיב מרע במקצת הוא, כדפסקין לקמן: דאינו יכול למחול, דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו, ואלימי מתנת בריא, ואין היורש יכול למחול): אי אמרת בשלמא דאורייתא - משום הכי אינו יכול למחול, אלא אי אמרת דרבנן היא - אמאי אינו יכול למחול? (ומשני: אינה של תורה (אלא מדרבנן היא), ועשאוה כשל תורה (ומשום טירוף דעתו, כדאמרינן לעיל).

אמר רבא אמר רב נחמן: שכיב מרע שאמר "ידור פלוני בבית זה", "יאכל פלוני פירות דקל זה" - לא אמר כלום (שהדירה אין בה ממש להקנותה, ופירות דקל נמי: אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם; וכיון דמתנת בריא - אפילו בקנין סודר - לא קני, דמילי לא מיקנו אלא אם כן הקנה לו החפץ, כגון 'דקל לפירותיו' ו'בית לדור' - מתנת שכיב מרע נמי לא קניא; דמילתא דליתא בבריא - ליתא בשכיב מרע: שאין שכיב מרע חמור מן הבריא, אלא דאמירתו - במקום קנין של בריא הוא, והיכא דאין קנין מועלת בבריא - אמירה בשכיב מרע לא מהניא מידי; הלכך אין מועיל עד שיאמר, עד שיאמר "תנו בית זה לפלוני וידור בו", "תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו".

למימרא דסבר רב נחמן 'מילתא דאיתא בבריא איתא בשכיב מרע, דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע' (לא אלים כח השכיב מרע יותר מן הבריא, אלא שאמירתו קונה כקנין סודר דבריא)? והא אמר רבא אמר רב נחמן:

(בבא בתרא קמח, א)

'שכיב מרע שאמר "תנו הלואתי לפלוני (ממון שחייב לי פלוני במלוה על פה - אני נותן לפלוני, ויפרעם לו הלוה במקומי)" - הלואתו לפלוני (נתקיימו הדברים, ותהא הלואתו לפלוני) ואף על גב דליתיה בבריא (דאינו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה, דלהוצאה ניתנה, ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין - אלא אם כן מלוה בשטר, וכגון שמסר לו השטר; אי נמי במעמד שלשתן, כדאמר [בגיטין] (דף יג.) ! ?

רב פפא אמר: הואיל ויורש - יורשה (לזו המלוה, כאילו ברשותו היא; ואמרין לקמן (דף קמט): 'מתנת שכיב מרע - כירושא שויה רבנן', הלכך: כיון דאיתיה בירושא - איתיה במתנת שכיב מרע)? רב אחא בריה דרב איקא אמר: הלואה איתא בבריא, וכדבר הונא אמר רב, דאמר רב הונא אמר רב: "מנה לי בידך, תנהו לפלוני" - במעמד שלשתן קנה' (מתלת הלכתא בלא טעמא הוא: ולפי שהדבר נהוג הוא בין הסוחרים והחנונים - תקנו את הדבר: לקנות באמירה במעמד שלשתן, לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין; ומוקינן לה התם בין במלוה בין בפקדון; ואף על גב דאסיקנא ד'מילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע' - אפילו הכי מטבע - דקיימא לן ב'הזהב' (בבא מציעא מו.) דאין מטבע נקנה בחליפין, אפילו הכי אם נתנו במתנת שכיב מרע - קנה מהאי טעמא ד'הלואתי לפלוני').

איבעיא להו: דקל לאחד ופירותיו לאחר – מהו? מי שייר מקום פירי (אית דמוקמי לה בבריא, ובא להודיענו דיני מכירה: מה שייר לעצמו; ולא נהירא לי, דאם כן מה ענין בעיא זו בזו השמועה ובזה הפרק? בהמוכר את הספינה איבעי לן למיבעיא, בשמעתא דהקונה שני אילנות (לעיל דף פא.)? ועל כרחין בשכיב מרע מוקמינן ליה, ואמתניתין קאי, דקתני בשכיב מרע **שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה** ואיבעיא להו אם נתן דקל לאדם אחד ונמלך וחזר ונתן פירותיו לאחר, ואמרין לקמן: **א"ר נחמן: שכיב מרע שכתב כל נכסיו: אם בנמלך מת – קנו כולן, אם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד**, דלא הוה ביה שיוור, אבל קמאי – דהוה בה שיוור – קנו; והכא: מי אמרינן שייר מקום פירי: כשנתנו הדקל לראשון בלא פירות – שייר לעצמו 'מקום הפירות'; ענפי האילן שבו גדילין הפירות; וכשנתן לשני את הפירות – עדיין מקום הפירות שייר לעצמו; ואילן המחובר – כקרקע דמי, וקורא אני עליו 'שייר קרקע כל שהוא', והוא מתנתו מתנה, בין באילן בין בפירות; ואם עמד – אינו חוזר; והוא דאיכא קנין, כדפסקין לקמן (דף קנא): במתנת שכיב מרע במקצת? או לא שייר (וכשנתן הדקל לראשון – כולו נתן, וליכא שיוור קרקע, ואמרין לקמן: כמה 'כל שהוא' רב יהודה אמר: ממקרקעי – כדי פרנסתו)?

אם תמצא לומר 'לאחר' – לא הוי שיוור, [שייר] לעצמו חוץ מפירותיו – מהו (שייר לעצמו הפירות מהו? מי שייר מקום הפירות, ולכשייבש האילן – יקוץ ענפיו? כך כתוב בספרים: אמר רבא א"ר נחמן: אם תמצא לומר דקל לאחד ופירות לאחר לא הוי שיוור, שייר פירותיו לפניו – שייר מקום פירי; מאי טעמא? – כל לגבי נפשיה – כי משייר בעין יפה משייר; ולא נהירא לי האי לישנא, משום דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן: 'אמר ליה אנן אדריש לקיש מתנינן ליה'; הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר, דגרסינן בהו: 'חוץ מפירותיו מהו?' דהוה דומיא דרב זביד וריש לקיש, והיינו פירוש לשון אחרון: דקל לאחד ופירותיו לאחר – מי הוי שיוור מקום הפירות באילן, וקנה ראשון, דהא איכא שיוור קרקע כל שהוא? או לא, וכשנתן לו את הדקל – הכל נתן, גם מקום צימוח פירותו? אם תמצא לומר לא הוי שיוור – חוץ מפירותיו מהו? מי אמרינן: כיון דמעיקרא הדקל לבדו בלא פירות נתן לו, ולא הוזק לומר בו לישנא יתירא 'חוץ מפירותיו', אלא לשייר מקום לעצמו אמר, ואיכא שיוור קרקע כל שהוא, ומתנתו מתנה)?

אמר רבא אמר רב נחמן: אם תמצא לומר 'דקל לאחד ופירותיו לאחר' – לא הוי שיוור מקום פירי, 'דקל לאחד ושייר פירותיו לפניו' [= חוץ מפירותיו] – שייר מקום פירי [ואליבא דרב זביד, דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין – מוציא, אלמא כיון דדיוטא שייר – מקום זיזין נמי שייר; הכי נמי: כיון דאמר 'חוץ מפירותיו' מקום פירות שייר [על פי הב"ח]]? מאי טעמא? כל לגבי נפשיה – בעין יפה משייר.

אמר ליה רבי אבא לרב אשי: אנן – אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה (להאי איבעיא להו, ולהך מילתא דרב נחמן ד'אם תמצא לומר', כדמפרש לקמן ואזיל, ובמתנת בריא, ומינה תפשוט לשכיב מרע, ולא גבי דקל איבעיא אלא לגבי דיוטא, כדמפרש ואזיל), **דאמר רבי שמעון בן לקיש: המוכר בית לחבירו ואמר לו "על מנת שדיוטא (היא) עלייה העליונה שעל גג הבית) העליונה שלי" – דיוטא העליונה שלו** (חוץ מפירותיו הוי שיוור: דכל לשון מיותר – לשייר קצת מן המתנה לעצמו בא, ואליבא דרב זביד דתנן ב'המוכר את הבית' (לעיל דף סא.): לא מכר היציע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים, דהיינו נמי 'דיוטא העליונה', ואמרין בגמרא (שם סג.): אמר ריש לקיש: זאת אומרת: המוכר בית לחבירו ואמר לו "על מנת שהדיוטא העליונה שלי" – הדיוטא העליונה שלו; ואמרין [סג, ב]: למאי הלכתא אהני תנאי דעל מנת? לשייר לעצמו מקום בחצר שלפני הבית: אם רצה להוציא זיזין מדיוטא עליונה שהיא שלו בחצר הלוקח – מוציא, ולא יעכב בעל החצר על המוכר; ואליבא דרב זביד כו': כלומר: וכדפרשה רב זביד למילתיה דריש לקיש, דאהני יתורא דעל מנת להוציא זיזין: לשיוור ליה מקום בחצר – הכי נמי אהני יתור לשון 'דחוץ מפירותיו' – לשייר מקום באילן).

(בבא בתרא קמח, ב)

איבעיא להו: בית לאחד (במתנת בריא) ודיוטא לאחד מהו? מי הוי (מקום) שיוור או לא (מי איכא להאי בעל דיוטא שיוור מקום בחצר להוצאת זיזין או לא)? **אם תמצא לומר בית לאחד ודיוטא לאחד לא הוי שיוור** (לאחריני), (אבל לעצמו, הוי שיוור, כגון דאמר ליה: 'בית אני מוכר לך) **חוץ מדיוטא (העליונה) מהו** (או דלמא ליכא שיוור)?

אמר רבא אמר רב נחמן: אם תמצא לומר 'בית לאחד ודיוטא לאחד לא הוי שיוור' – חוץ מדיוטא הוי שיוור, ואליבא דרב זביד, דאמר (דכי אמר ליה סתמא "בית זה אני מוכר לך" – לא קנה דיוטא העליונה, דתנן ב'המוכר את הבית' (לעיל דף סא.): לא מכר את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה 'טפחים', דהיינו 'דיוטא' וכי אמר ליה 'חוץ' – לטפויי מילתא קאתי, ושייר לו מקום בחצר להוצאת זיזין מן הדיוטא לחצר של לוקח) **שאם רצה להוציא בה זיזין – מוציא; אלמא כיון דשייר דיוטא – מקום זיזין נמי שייר; >הכא נמי: כיון דאמר 'חוץ מפירותיו' – מקום פירי שייר <.**

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: 'שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין: אם במחלק (שמשעה ראשונה שהתחיל לחלק היה בדעתו לחלק כל נכסיו ולא לשייר כלום), (אם) מת – קנו כולן (כדיון כל מתנת שכיב מרע שאין צריכה קנין אם מת)? **עמד – חוזר בכולן; אם בנמלך** (שלא היה בדעתו לחלק כל נכסיו, אלא אחר שחילק – שתק ולא רצה לחלק עוד: חזר ונמלך בעצמו לחלק כל הנוותר) **מת – קנו כולן; עמד –**

אינו חוזר אלא באחרון (בלבד, דלא הוי בה שיעור) (אבל קמאי – קנו, כדקתני מתניתין
'שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה).
ודלמא עיוני קא מעיין, והדר יהיב (ניחוש דלמא האי דשתיק וחישוב בין מתנה
למתנה - לא הוי כנמלך, אלא עיוני מעיין מה יתן לכל אחד, ומעיקרא היה בדעתו לחלק את הכל, ויחזור בו
כשיעמוד מחליו, ואמאי קנו קמאי?)
סתמיה דשכיב מרע מידק דייק והדר יהיב (סתמא דשכיב מרע - עיוני קמעין בלבו
מה יתן לכל אחד קודם שיבואו לפניו, ואין לו לשנות בין זה לזה; ומדשתק - נמלך הוי).

אמר רב אחא בר מניומי אמר רב נחמן: שכיב מרע שכתב כל נכסיו
(הידועין) לאחרים (ולא נמצא לו שיעור), ועמד - אינו חוזר: חיישינן שמא יש
לו נכסים במדינה אחרת.

ואלא מתניתין דקתני 'לא שייר קרקע כל שהוא - אין מתנתו קיימת' ? היכי
משכחת לה?
אמר רב חמא: באומר (לא חילק שדותיו וכרמיו לכל אחד בפני עצמו, אלא לשון זה כתב):
"כל נכסי (אני נותן לפלוני ופלוני)" (דכל היכא דאיתנהו - נתונין הן במתנה, ואין כאן שיעור; ובפר"ח
גרס: 'כל נכסי אלו הן' ולא נהירא).
מר בר רב אשי אמר: במוחזק לן (שאנו מוחזקין בו) דלית ליה (שאין לו עוד
נכסים).

איבעיא להו: חזרה במקצת (שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחזר בו במקצת ונתן שוב
לאחר, שהרי יכול לעשות כן, כדאמרין 'דייתיקי מבטלת דייתיקי' בפירקין דלעיל (דף קלה:)) הוי חזרה
בכולה (מי הויא חזרה בכל הנכסים שנתן לראשון, דגלי דעתיה שמתחרט בראשון ומה שנתן לשני מתנה
במקצת היא, דאיכא שיעור, והויא מתנה, ואתו יורשין ומפקי מיד ראשון כל המותר) או לא (או לא הויא
חזרה, אלא מה שנתן לשני - קנה שני, והנותר קנה ראשון, ואם יעמוד מחליו - יחזור בשניה, שהרי לא שייר
לעצמו כלום)?

תא שמע (דתניא): 'כולן לראשון (במתנת שכיב מרע) ומקצתן (נתן) לשני' (שחזר
במקצת) - שני קנה, ראשון לא קנה' (שני קנה מה שנתן לו ממה נפשך, לא שנא מת ולא
שנא עמד: דהא מתנת שכיב מרע במקצת היא, והויא מתנה שהרי שייר לעצמו מותר נכסים שנתן לראשון,
שהרי ראשון לא קנה) מאי? לאו בשמת (וקתני 'הראשון לא קנה'! אלמא חזרה במקצת הויא חזרה
בכולה; דאי לא הויא חזרה - תרוייהו ליקנו בכל הנכסים)?
(ומשני): לא (לעולם לא הויא חזרה), (וברייתא) בשעמד (הלכך שני קנה, דמתנה במקצת לא מצי הדר
ביה, כדקתני מתניתין; אבל בראשון שניתנו לו כל הנכסים בלא שיעור, אם עמד - חוזר, כדתנן במתניתין
ולקמן פרכינן: אי כשעמד - תרוייהו לא ליקנו, ואפילו שני: דכיון דחזרה במקצת לא הויא חזרה
בכולה, גבי שני ליכא שיעור, דהא לא הדר ביה מראשון אלא במה שנתן לשני, ובין שניהן נתן הכל ולא שייר
לעצמו כלום! ומהכא פשטינן במסקנא: חזרה במקצת הויא חזרה בכולה; הלכך בין שמת בין שעמד - שני קנה,
שהרי חזר בו מראשון לגמרי, ושייר לעצמו שיעור נכסיו שנתן לראשון, וחזר בו מהן, ומתנה במקצת שמה מתנה).
הכי נמי מסתברא (דבשעמד עסקינן), מדקתני סיפא 'מקצתן לראשון (וחזר בו ונתן)
וכולן לשני: ראשון קנה (שהיה בה שיעור, והויא מתנה כדקתני מתניתין, דמתנת שכיב מרע במקצת - מתנה
גמורה היא), שני לא קנה (כלל, דלא שייר לעצמו כלום! והלכך: אם עמד - חוזר): אי אמרת
בשלמא בשעמד - משום הכי שני לא קנה (כדתנן 'לא שייר קרקע כל שהוא - אין מתנתו
מתנה'), אלא אי אמרת בשמת - תרוייהו ליקנו (כדין מתנת שכיב מרע שקונה אחר
מיתה היכא דליכא שיעור, ואם עמד – חוזר; דאילו מתנה במקצת - בין מת בין עמד - מתנה גמורה היא! אלא -
לאו בשעמד; ומדסיפא בשעמד - רישא נמי בשעמד!) ?

אמר ליה רב יימר לרב אשי: ותהוי נמי (רישא) בשעמד (אפילו הכי תפשוט
דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה): אי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה
בכולה היינו דשני מיהת קנה (דאיכא שיעור נכסים לשכיב מרע שחזר בו ממה שנתנו
לראשון, וראשון לא קנה) אלא אי אמרת חזרה במקצת לא הויא חזרה בכולה
(אלא מה שלא נתן לשני - נשאר ביד ראשון) ניהוי כמחלק, ולחד מיניהו לא ליקנו
(תרוייהו נמי לא ליקנו, שהרי בין שניהם נתן כל הנכסים, ולא שייר לעצמו קרקע כל שהוא!) ?

והלכתא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה; [ולכן] רישא משכחת לה
בין שמת בין שעמד (שני קנה, דהא הדר ביה מראשון, ואיכא שיעור טובא; ראשון לא קנה, דהא
הדר ביה; ואפילו מת לא יקנה ראשון, דהא קיימא לן 'דייתיקי מבטלת דייתיקי', מה לי חזר בו מראשון ונתן
לשני, מה לי חזר בו ומעכב לעצמו וליוורשיו), סיפא לא משכחת לה אלא כשעמד (הלכך
ראשון קנה: דמתנה מקצת הוא, ואיכא שיעור; שני לא קנה: דלא הוה במתנתו שיעור; דאי בשמת - תרוייהו
ליקנו).

איבעיא להו: (שכיב מרע) הקדיש כל נכסיו (בלא שיעור) ועמד (ואחר כך עמד
מחליו) – מהו (מי מצי הדר ביה)? מי אמרינן כל לגבי הקדש גמר ומקני (מי

חמיר ממתנת הדיוט דנימא 'דגמר והקדיש הכל בלב שלם', בין יחיה בין ימות) או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני?

(ואם תימצי לומר דגבי הקדש הכל מוקדש ואפילו עמד -) הפקיר כל נכסיו מהו? מי אמרינן: כיון דאף לעניים כעשירים (כוונתו לשמים, ואקני לגמרי לכל מי שיבוא ויזכה? אי נמי: כיון דהפקיר ממונו - הוציאו מדעתו לגמרי ואינו חפץ בחזרתו, שאינו רוצה ליהנות עוד ממנו) גמר ומקני? או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני? * [שאלה זו נראה שאינה לפי שיטת רבי יוסי שאין הפקר מוציא מיד המפקיר עד שיזכה בו אחר.]

(ואם תימצי לומר גבי הפקר דאינו חושש בזה הממון, הואיל והפקירו ולא דקדק לחלקו לאוהביו -) חילק כל נכסיו לעניים מאי? מי אמרינן צדקה ודאי מגמר גמר ומקני (מי לימא יד עניים כיד הקדש, ואם עמד אינו חוזר)? או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני?

תיקו.
>לישנא אחרינא: הקדיש כל נכסיו מהו? הפקיר כל נכסיו מהו? חילק כל נכסיו לעניים מהו? תיקו. <

אמר רב ששת: 'יטול' ו'יזכה' ו'יחזיק' ו'יקנה' (שכיב מרע שאמר "יזכה פלוני בנכסיי" או "יטול" או "יחזיק" או "יקנה") - כולן לשון מתנה הן (וקנה)? במתניתא תנא: אף 'יחסינ' ו'ירת' בראוי לירשו (דלשון מתנה בעינן, כדאמרין לעיל (דף קמז): "ידור פלוני בבית זה" - לא אמר ולא כלום, עד דאמר "תנו" או "יטול" ו"יקנה" או "יחסינ" ו"ירת" אם הוא ראוי לירשו, כגון בן בין הבנים?) ורבי יוחנן בן ברוקא היא (דאמר בפירקין דלעיל (דף קל). 'דבריו קיימין', וקיימא לן כוותיה, דפסקין התם כהלכה כמותו).

איבעיא להו:

(בבא בתרא קמט, א) "יהנה בהן" מהי? דניהוי כולהו מתנה קאמר? או דלמא ליתנהי מינייהו מידי קאמר? "יראה בהן" מהו? "יעמוד בהן" מהו? "ישען בהן" מהו? תיקו.

איבעיא להו: מכר כל נכסיו מהו? אמר רב יהודה אמר רב: אם עמד - אינו חוזר; וזימנין אמר רב יהודה אמר רב: אם עמד - חוזר! ולא פליגי: הא דאיתנהו לזוזי בעינייהו (חוזר: דלהכי שבקינהו: "אם אעמוד מחליי אחזירם"), הא דפרעינהו בחובו (אם עמד אינו חוזר).

איבעיא להו: שכיב מרע שהודה (ואמר בחליו "שדה ומעות הללו של פלוני הן" ואף על פי שהיינו מוחזקים בנכסים הללו שאינן של אותו פלוני - שהיינו יודעין שהן של זה המודה בהם לאחרים) מהו (מי אמרינן שהוא אומר כן שלא להשביע את בניו או דלמא כיון דאודי אודי)? תא שמע דאיסור גיורא (הוא איסור גיורא שבא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר, ונתעברה הימנו בגיות את רב מרי בר רחל, ובתוך כך נתגייר, ואחר כך נולד רב מרי, והוה ליה 'הורתו' שלא בקדושה ולידתו בקדושה; והיא מבנות שמואל שנשבו, כדאיתא בכתובות (דף כג.)) הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא; רב מרי בריה 'הורתו' שלא בקדושה ולידתו בקדושה הואי, ובי רב הוה.

אמר רבא: היכי ניקנינהו רב מרי להני זוזי? אי בירושה - לאו בר ירושה הוא (דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים)? אי במתנה - מתנת שכיב מרע כירושה שויה רבנן: כל היכא דאיתיה בירושה - איתיה במתנה, כל היכא דליתיה בירושה (כגון רב מרי) - ליתיה במתנה (ליתיה נמי בדין מתנת שכיב מרע)? אי במשיכה - ליתנהו גביה (אין המעות בביתו של איסור שיוכל ליתן לו בידו)? אי בחליפין - אין מטבע נקנה בחליפין (בבבא מציעא ב'הזהב' (דף מו.)) אי אגב קרקע (כדאמרין בפרק קמא דקדושין (דף כו.)), ונפקא לן מקרא ד'לכסף ולזהב וגו' עם ערי מצורות אשר ביהודה' [דברי הימים ב כא, ג]) - לית ליה ארעא; אי במעמד שלשתן (אני ואיסור ורב מרי ביחד: נפקד ומפקיד ומקבל מתנה) - אי שלח לי לא אזילנא (בתר איסור פן אפסיד)!

מתקיף לה רב איקא בריה דרב אמאי: אמאי (לא תמצא ענין שיוכל רב מרי לזכות)? ולודי איסור דהלין זוזי דרב מרי נינהו, וליקנינהו באודיתא (והלא יודה איסור שהן של רב מרי ויזכה בהן)?

אדהכי נפק אודיתא מבי איסור (מתוך שנאמר בבית המדרש - יצא הקול, ולימדוהו לטעון כן). (כל אלו הדברים שאמר רבא הלכות הן).

אי קפד רבא, אמר: קא מגמרי טענתא לאינשי ומפסדי לי. (ומסקנא דהודאתו הודאה. ואע"ג דאמרינן בסנהדרין בפרק 'דיני ממונות' תניינא (דף כט:); ההוא דהווי קרי ליה עכברא דשכיב אדינרי; כי קשכיב אמר "פלניא ופלניא מסקו בי זוזי!" אתו תבעינהו ליורשים כו'; ומסקנא: אדם עשוי שלא להשביע את בניו, ופטורין מלשלם, והכא אמרינן דאזלינן בתר הודאת פיו; נראה בעיני דהתם היינו טעמא: כיון שעושה עצמו 'עבד לזה לאיש מלוה' ודאי להחזיק עצמו כעני היה עושה, אבל כיון שהממון בעין והוא מודה של פלוני הוא – יש לומר שהפקידו אצלו מקודם לזה השכיב מרע, או הקנה לו השכיב מרע על ידי אחר, והרי הוא חפץ שיבא לידו).

(בבא בתרא קמט, ב)

'שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת' - וכמה 'כל שהוא'?

אמר רב יהודה אמר רב: קרקע כדי פרנסתו;

ורב ירמיה בר אבא אמר: מטלטלין כדי פרנסתו.

אמר רבי זירא: כמה מכוונן שמעתתא דסבי (כמה יפה כווננו שפירשו 'כל שהוא' כדי פרנסתו, למר במקרקעי ולמר אפילו במטלטלי); קרקע טעמא מאי (דמקרקעי כדי פרנסתו טעמא מאי הוי שיור להקנות המתנה שנתן מקצת)? (משום) דאי קאי (מחליו) - סמיך עליה (והלכך נתן לדעת כן: שאפילו אם יעמוד מחליו - תתקיים המתנה, והוא יתפרנס ממה ששייר)? מטלטלי נמי - אי קאי סמיך עליוהו.

מתקיף לה רב יוסף: ומאי כוונתא (והלא אינן מכוונות יפה)? מאן דאמר

'מטלטלין' - 'קרקע' תנן?! מאן דאמר 'כדי פרנסתו' - 'כל

שהוא' תנן!?

אמר ליה אביי: וכל היכא דתני 'קרקע' - קרקע דוקא (בתמיה)? והא

תנן (במסכת פאה פ"ג, מ"ט) הכותב כל נכסיו לעבדו - יצא בן חורין (שהרי העבד בכלל 'נכסים',

ונמצא שהקנה לעבד את גופו עם שאר נכסיו); שייר קרקע כל שהוא (כגון שאמר "חוף מקרקע כל שהוא") -

לא יצא בן חורין (שהעבד הוקש לקרקעות, דכתיב והתנחלתם (ויקרא כה), והאי 'קרקע כל שהוא' איכא

למימר שעל העבד הוא אומר, ונמצא שאינו בן חורין, וגם הנכסים לא קנה; והוא הדין אם אמר "חוף ממטלטלין

כל שהוא", כדמפרש רבי אלעזר לקמיה: שעשו המטלטלין שיור אצל העבד: דדלמא האי עבד - הוא המטלטלין

ששייר, דעבדא מיטלטל; אבל אם אמר "כל נכסיי נתונים לך חוף משדה פלוני" - הרי הוא בן חורין, שהעבד

אינו בכלל אותו שדה שפירש);

רבי שמעון אומר: לעולם הוא בן חורין (אם שייר קרקע כל שהוא, דשייר קרקע ולא עבד) עד (עד שיהיה

השיור ששייר סתם, ושיאמר "כל נכסי נתונים לפלוני עבדי חוף מאחד מרבוא שבהן") (שהוא אחד

מרבוא - אעבד קאי, ואינו משוחרר; ודרך כבוד כתב לעבדו כך! ומכל מקום לא קנה כלום),

(בבא בתרא קנ, א)

ואמר רב דימי בר יוסף אמר רבי אלעזר: עשו מטלטלין שיור אצל

עבד (אף על גב דקתני 'שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין', הוא הדין אם שייר מטלטלין כל שהוא:

דעבדא נמי כמטלטלי דמי, שהרי אינו מחובר לקרקע, וקרו ליה בני אדם 'מטלטלי'; אלמא אף על גב דקתני

'קרקע' - לאו דוקא, אלא הוא הדין למטלטלי, ומתניתין נמי: מטלטלי כדי פרנסתו, כמקרקעי כדי פרנסתו דמי)

ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה (דתנן גבי דההיא במסכת פאה פ"ג מ"ח), ובפרקין

דלעיל (דף קלב.) מיתנינן לה ופרשינן לה: 'הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא - אבדה כתובתה'

ואית דמוקי לה התם בשותקת, ופירש רב נחמן: כיון שעשאה שותפת בין הבנים - אבדה כתובתה: דבההיא

קרקע כל שהוא ששייר לה שלא נתן לבניו - מחלה כתובתה; ודוקא קרקע כל שהוא, אבל שייר לה וכתב לה

מטלטלין כל שהוא - לא אבדה כתובתה, דכתובה עיקרה גובה ממקרקעי ולא ממטלטלי [במסכת כתובות];

הלכך אמקרקעי סמכה דעתה, ולכך לא עשו מטלטלין שיור לכתובתה דאם שייר לה הבעל מטלטלין ונתן לה

כשחילק נכסיו לבניו וכתב לאשתו מטלטלין כל שהוא - לא אבדה כתובתה! ?

(אמר ליה רב יוסף לאביי: לעולם אימא לך כל היכא דתני קרקע דוקא הוא; התם (גבי עבד) - (היינו

טעמא דלאו דוקא); בדין הוא דלא ליתני 'קרקע' (דבדין הוא דלא איבעי ליה למיתני

מקרקעי אלא מטלטלי הוה ליה למיתני בהדיא), ואידי דתנא רישא (במסכת פאה פ"ג, מ"ז)

'רבי עקיבא אומר: קרקע כל שהוא חייבת בפאה, ובבכורים, ולכתוב עליהם פרוזבול, ולקנות

עמהם נכסים שאין להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה' (דהני כוליהו דוקא מקרקעי ולא מטלטלי)

משום הכי קתני (תנא נמי סיפא) 'קרקע' (אף על גבי דהוא הדין בסיפא למטלטלי, ומשום

סידורא ד'כל שה' מתנו גבי הדדי. 'ובידי' לא גרסינן בסדר המשנה, דבשלמא גבי פאה - 'פאת שדך'

כתיב: קרקע כל שהוא; גבי בכורים כתיב 'ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי'; ולכתוב עליה פרוזבול - הכי

תקון רבנן: אם יש לו ללוה קרקע - כותבין פרוזבול למלוה לגבות חובו בשביעית, דדמי כמאן דאית ליה

משכון: דמקרקעי דלוה משתעבד ליה, וגבי משכון לא משמטא שביעית, דלא קרינא ביה 'לא יגוש' הואיל ואית

ליה משכון, ולא רצו בית דין לעקור תקנת שביעית מן התורה; ולקנות עמהם נכסים שאין להם אחריות - מקראי

נפקא לן ב'קדושין'; אלא וידוי מעשר: אף על גב דכתיב ביה (דברים כו) 'השקיפה ממעון קדש וגו' ואת האדמה

אשר נתת לנו [וגו'] - אפילו אין לו קרקע יתוודה, דהאי 'לנו' - אכל ישראל קאי, כדתנן במסכת מעשר שני

(פ"ה מ"ט): 'מכאן אמרו: ישראל וממזרים מתוודין, אבל לא גרים ועבדים משוחררים שאין להם חלק בארץ'; אלמא

אפילו אין לו קרקע, אלא שיהא ראוי הוא ואבותיו ליטול חלק בארץ).

(ואמר ליה אביי לרב יוסף. דאקשי לעיל למאן דאמר 'כדי פרנסתו' = כל שהוא תנן:) **וכל היכא דתני 'כל שהוא' לית ליה שיעורא? והא תנן** (בפרק 'ראשית הגז' [נחולין פ"א מ"א; (עדויות פ"ג, מ"ג)]) **'רבי דוסא בן הרכינס אומר: חמש רחלות גוזזות מנה מנה ופרס** (ליטרא וחצי ליטרא) **חייבות בראשית הגז** (ומ'חמש צאן עשויות' [שמואל א כה, יח] נפקא להו לבית הלל דבעינן חמש); **וחכמים אומרים: חמש רחלות גוזזות כל שהן'**, ואמרינן: **וכמה 'כל שהן'?** - אמר רב: **מנה ופרס** (בין חמשתן), **ובלבד שיהו מחומשות** (כל אחת יש בה צמר חומש של מנה ופרס, אבל בציר מהכי כמאן דליתיה דמי)!

התם בדין הוא דלא ליתני 'כל שהוא' ואידי דקאמר תנא קמא שיעורא רבה (מנה ופרס לכל אחת) - **אמר איהו** (תנא סיפא): **נמי שיעורא זוטרא** - **קרי לה 'כל שהוא'** (אבל מתניתין, דקתני 'כל שהוא' - דוקא הוא; והלכך לא מכוונן שמעתא דסבי).

פשיטא אמר (שכיב מרע) **"מטלטלי לפלניא"** (והוא הדין לבריא על ידי קנין) - **כל מאני תשמישתיה קני לבר מחטי ושערי** (והוא הדין לבר מבהמותיו; כן נראה בעינינו?) **"כל מטלטלי לפלניא"** - **אפילו חטי ושערי, ואפילו ריחים העליונה קנה** (שרגילין ליטלה משם כדי לתקנה) **לבר מריחים התחתונה** (אבל ריחים התחתונה במקומה מתקנין אותה)? **"כל דמטלטל"** (כל שיכולין לטלטלו שאינו מחובר לקרקע ממשי, ואף על פי שאין רגלין לטלטלו) - **אפילו ריחים התחתונה קני**.

איבעיא להו: עבדא כמקרקעא או כמטלטלא דמי (נהי ודאי דעבדא כמקרקעי דמי לענין שבועה וקנין בכסף ובשטר ובחזקה, דכל מילי דאורייתא דין מקרקעי יש להם - מ'התנחלתם', אבל לענין לשון בני אדם מיקרו להו 'מטלטלי' וישנן בכלל מתנת מטלטלי, שהרי מטלטלי הוא - או לא)?

אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי: תא שמע [בבא בתרא פ"ד מ"ז, לעיל סח, א]: **'המוכר את העיר - מכר בתים שיחין ומעורות ומרחצאות ובית הבדן ובית השלחין, אבל לא את המטלטלין; ובזמן שאמר "היא וכל מה שבתוכה", אפילו היו בה בהמה או עבדים - הרי כולן מכורין'** אי אמרת בשלמא כמטלטלא דמי - משום הכי לא מיזדבן ברישא (במאי דקתני ברישא דמתניתין היכא דמכר את העיר סתמא ולא אמר לו "היא וכל מה שבתוכה" לא קחשיב אלא מקרקעי, אבל עבדים ומטלטלין - לא נמכרו; אלמא עבדא כמטלטלי דמי), **אלא אי אמרת כמקרקעא דמי - אמאי לא מיזדבן?**

(ופרכינן): **ואלא מאי - כמטלטלא דמי? מאי 'אפילו'** (דקתני סיפא: מכר את המטלטלין ואפילו עבדים)? - [אלא] **מאי אית לך למימר** (אמאי קמפילגי בינן למטלטלין למיתני 'אפילו')? **'שאני מטלטלא דנייד** (דהיינו עבדים) **ממטלטלא דלא נייד** (והלכך קתני בהו 'אפילו')? **אפילו תימא כמקרקעא דמי: שאני מקרקעא דנייד ממקרקעא דלא נייד** (הכי נמי ברישא איכא למימר דעבדא כמקרקעי דמי, והאי דלא מיזדבני בכלל העיר - דשאני להו לבני אדם בין מקרקעי דנייד למקרקעי דלא נייד, וכיון דעיר מכר - דהיינו מקרקעי דלא נייד - לא אסיק אדעתיה למכור אלא מקרקעי דלא נייד, דהיינו דומיא דעיר; אבל היכא דאמר סתמא "מקרקעי לפלניא" - עבדים בכלל, והיכא דאמר סתמא "מטלטלי לפלניא" - לעולם אימא לך דאינו בכלל).

אמר ליה רבינא לרב אשי: תא שמע: 'הכותב כל נכסיו לעבדו - יצא בן חורין; שייר קרקע כל שהוא - לא יצא בן חורין; רבי שמעון אומר: לעולם הוא בן חורין עד שיאמר "כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן"' ואמר רב דימי בר יוסף אמר **רבי אלעזר: עשו מטלטלין שיוור אצל עבד** (דכי היכי דקתני 'שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות' - הכי נמי אס שייך מטלטלי כל שהוא לא יצא לחירות), **ולא עשו מטלטלין שיוור אצל כתובה**, ואמר ליה רבא לרב נחמן: **מאי טעמא?** (והשיב לו רב נחמן): **עבדא מטלטלא הוא, ומטלטלא למטלטלא הוי שיוור** (עבדא מטלטלי דכיון דשייר מטלטלין לעצמו - איכא למימר דעבדו שייך לעצמו, שהוא מטלטלין, ולא יצא לחירות; אלמא כמטלטלי דמי), **וכתובת אשה - מקרקעא הוא ומטלטלא למקרקעא לא הוי שיוור!**

(בבא בתרא קנ, ב)

אמר ליה (רב אשי לרבינא): **(לעולם אימא לך כמקרקעי, והאי עשו מטלטלין שיוור אצל העבד - לאו היינו טעמא כדבר נחמן דאמר 'עבדא מטלטלי הוא', אלא כדפרישית טעמא): אנן - משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה** (עבד גמור 'לה' 'לה' מאשה דבעינן גט כריתות; וכיון דיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו ששייר קרקע ומטלטלי לעצמו - לא הקנה לו השטר לגמרי, שגם זכות האדון כתוב בו, הלכך לא קרינא ביה 'גט כריתות'. כענין זה פירש רבינו חננאל ורבותי שבלותי"ר, וגם יש לפרש כך: לעולם עבדא כי מקרקעי דמי, וגבי גט אמאי חשבינן אפילו מטלטלין שיוור אצל עבד? היינו טעמא: משום דכריתות גמור בעינן, וכיון שזה שייך מטלטלין - מאן לימא לן דלא היה בדעתו לשייר העבד בכלל המטלטלין, אחרי שלא פירש מה הן המטלטלין ששייר? ואף על גב דבדוכתא אחרינא עבדא כמקרקעי דמי, מיהו גבי כריתות - לאו 'כריתות' הוא).

אמר רבא אמר רב נחמן: חמשה (נותני מתנה הן, שאין דינן חלוק מנותני מקצת) עד שיכתבו כל נכסיהם (ואז דינן חלוק ממשייר קצת ממנו, וכגון שלא שיירו כלום אפילו במטלטלין, כדמטיק בסיפא, לבר מכתובת אשה [שבכתובת אשה] במקרקעי הוי שיור ולא מטלטלי), ואלו הן: שכיב מרע, עבדו, אשתו, ובניו, מברחת (והשתא מפרש להו ואזיל: שכיב מרע כו', וכולהו כבר מפורשים בפרק זה ובייש נוחלין לבד ממברחת, ולקמן בסמוך אפרשנה)? שכיב מרע – דתנן [ב"ב פ"ט מ"ו; פאה פ"ג מ"ז-ח]: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא – מתנתו קיימת; לא שייר קרקע כל שהוא – אין מתנתו קיימת; עבדו – דתנן [פאה פ"ג מ"ח-ט]: הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין; שייר קרקע כל שהוא – לא יצא בן חורין; אשתו – דאמר רב יהודה אמר שמואל: הכותב כל נכסיו לאשתו – לא עשה אלא אפטרופא; בניו – דתנן [פאה פ"ג מ"ז-ח]: הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא – אבדה כתובתה (אבל שייר – לא אבדה, דמגו דנחתא אהאי שיורא בשביל כתובתה – נחתא נמי אכולהו נכסי, כדאמר ב"יש נוחלין: 'ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבניה שייר חד דיקלא וכו'; ואסקי' התם: מגו דנחתא אדיקלא – נחתא נמי אכולהו נכסי)? מברחת – דאמר מר: מברחת צריכה שתכתוב כל נכסיה (כלומר: אשה אלמנה שיש לה נכסים, ודעתה לינשא, ורוצה להבריה נכסיה מבעלה שלא יהא זכאי בנכסיה ואם תתאלמן או תתגרש יחזרו לה נכסיה, ואם לא הוציא את מרשותו קודם נשואין – יזכה בהן בעל, ואמרינן ב'כתובות': צריכה שתכתוב כל נכסיה לאחר סתם: כיון דלא שיירה מידי – אנו סהדי דלא נתנה לזה אלא בשביל שרוצה לינשא, ולכשתרצה – יחזרו לה; אבל אם שיירה כל שהוא – קנה המקבל מתנה, ולא יחזרו לה כל הנכסים עולמית; וזה הדבר אינו כתוב בגמרא כך, אלא מכללא שמעינן לה: דאמרינן בכתובות בפרק 'האשה שנפלו לה נכסים' (דף עט.). 'אמר רב חנינאי בר אידי אמר שמואל אני מורה הוראה אם יבא שטר מברחת לידי אקרענו' ויהיב טעמא 'דלא שביק איניש לנפשיה ויהב לאחרני; ... מיתיבי: הרוצה שתבריה נכסיה מבעלה – כיצד היא עושה? כותבת שטר פסים לאחרים – דברי רבן שמעון בן גמליאל, וחכמים אומרים: רצה משחק בה עד שתכתוב מהיום ולכשארצה טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה הכי קנינהו לוקח אמר ר' זירא לא קשיא הא בכולן הא במקצתן; שמעינן מהכא: היכא דכתבה כולן – לא קנה לוקח, ואף בעל לא קנה, כדמשני התם 'עשאו כנכסים שאינן ידועין לבעל אליבא דרבי שמעון, אבל היכא דלא כתבה כולן – צריכה שתכתוב 'מהיום ולכשארצה לא קנה לוקח'?) ובכולהו (הני חמשה) מטלטלי הוי שיור (שאם שייר מטלטלין כשייר קרקע דמי) לבר מכתובה, דאמקרקעי תקינו רבנן, ממטלטלי לא תקון רבנן. אמימר אמר: מטלטלי דכתיבי בכתובה ואיתנהו בעינייהו – הוי שיור (שהרי אשה גובה כתובתה מהם, כדאמר אמימר בפרק 'אף על פי' בכתובות (דף נה). 'מטלטלי ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה' ואיכא למימר דאדא אמימר לטעמיה, דהא הכא אמימר נמי קאמר לה.).

אמר "נכסי לפלניא" (פסקי הלכות הן, שפוסק הגמרא: שכיב מרע שאמר 'נכסיי לפלניא', אי נמי בברי' שהקנה בסודר ואמר 'נכסיי לפלניא'; ובא הגמרא לפרש איזו דבר קרוי ממון; והוא הדין אם אמר בלשון לע"ז אוי"ר או בלשון שמכנין הממון – דין 'נכסיי לפלוני' נהג בו): עבדא איקרי 'נכסי' (כמו כסף וזהב, והרי הוא בכלל המתנה), דתנן [פאה פ"ג מ"ט] 'הכותב כל נכסיו לעבדו – יצא בן חורין'; ארעא איקרי 'נכסי', דתנן [בבא בתרא פ"ט מ"ז] 'נכסים שיש להן אחריות (והקרקעות אחריות: כל מלוה וחוב וכתובה נסמכין עליהן, לפי שאין דליקה שולטת בהן, ואינן אובדין וקתני בהן לשון 'נכסים') נקנין בכסף ובשטר ובחזקה'; גלימא איקרי 'נכסי', דתנן [שם] 'ושאין להן אחריות (היינו מטלטלין; וארישא קאי: דמיקרו 'נכסים', וכמאן דמיתני 'נכסים שאין להם אחריות') אין נקנין אלא במשיכה'; זוזי איקרי 'נכסי', דתנן [קידושין פ"א מ"ה] 'ושאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות: בכסף ובשטר ובחזקה' (שאם מכר אדם או נתן לחבירו מטלטלין וקרקעות החזיק בקרקעות – קנה מטלטלין).

כי הא (כלומר: ומניין לנו דנכסים שאין להם אחריות הנקנין עם נכסים שיש להן אחריות מיירי נמי במעות? ומנלן דמעות נמי נקנו על ידי קרקעות? והלא אין מטבע נקנית בחליפין, ועל ידי קרקעות מנלן? כי הא): דרב פפא הווי ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי; אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא (ההולך שם בקנין סודר) אגב אסיפא דביתיה (שהקנה לו בסודר קרקע כניסת ביתו, ואגבו הקנה לו המעות, בתורת הרשאה המפורשת בבבא [קמא] [דף ע.]); אי נמי הלך והחזיק הקרקע והקנה לו המעות כל מקום שהן; אלמא מעות מיקרי 'נכסי'? כי אתא – נפק לאפיה עד תווך (מקום ויש מפרשין חצי הדרך; ומפרשין נמי שלא יחזיק בהן לעצמו, ולא היא: דכיון דכתב בהרשאה 'וכל מאן דמתעני ליה מן דינא קבלתי בין לזכות בין לחובה' – מינה שמעינן דשליח שווייה; הכי מפרש בבבא [קמא] [שם]).

שטרא איקרי 'נכסי', דאמר רבה בר יצחק: שני שטרות הן: אמר "זכו בשדה זה לפלוני" (הקנה להן בסודר לצורך פלוני) וכתבו לו את השטר "חוזר בשטר" (מייפוי כח דשטר יכול לחזור בו כל זמן שלא נמסר השטר לאותו פלוני), ואינו חוזר בשדה (אחרי שכבר זכו בקנין או בחזקה, וזכין לאדם שלא בפניו)? "על מנת שתכתבו

לו את השטר" - חוזר בין בשטר בין בשדה; ורב חייא בר אבין
אמר רב הונא: שלשה (עניני) שטרות הן (ולא בא לחלוק אלא להוסיף): תרי הני
דאמרן, אידך: אם קדם מוכר וכתב את השטר (מכירה להיות מזומן ללוקח כל שעה
שירצה למכרו לשדהו - לא יהא עיכוב במעותיו בשביל כתיבת השטר, ולכך קדם והכתיבו), (והוא יכול
לעשות כן) כאותה ששנינו

(בבא בתרא קנא, א)

[לעיל עז, ב; לקמן קטז, ב] 'כותבין שטר למוכר ואע"פ שאין לוקח עמו' (דאינו
חוב אלא למוכר, וכיון שהוא רוצה - יכתוב לו)? (מסקנא דמילתא דרב הונא היא: אם קדם מוכר וכתב לו את
השטר, ואח"כ מכר לזה את השדה) כיון שהחזיק זה (הלוקח) בקרקע - נקנה (לו)
שטר כל מקום שהוא (דאין אדם יכול לעכבו, דלדעת כן מכר לו את השדה: שיזכה הלוקח בשטר
הנכתב לו לשמו, וכשהחזיק בשדה - נקנה לו השטר), וזו היא ששנינו 'נכסים שאין
להן אחריות נקנין עם הנכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר
ובחזקה' (אלמא שטר מיקרי 'נכסים שאין להן אחריות')?

בהמה איקרי 'נכסי', דתנן (במסכת שקלים פ"ד (משנה ז)) המקדיש נכסיו
והיתה בהן בהמה ראויה לגבי מזבח, (זכרים ונקבות, רבי אליעזר אומר: זכרים ימכרו
לצרכי עולות, ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים, ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית; רבי יהושע אומר)
זכרים (עצמן) עולות, ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים (ובמסכת תמורה
דף לא: מפרש פלוגתיהו)?

עופות איקרי 'נכסי' דתנן (גם זו שנויה במסכת שקלים) המקדיש נכסיו והיו
בהן דברים הראויין לגבי מזבח: יינות שמנים ועופות
תפלין איקרי 'נכסי', דתנן (במסכת ערכין) המקדיש נכסיו מעלין לו
תפלין (כלומר: אף תפלין - הקדש, ומעלין לו בדמים, ופודן בשווייה; אלמא מדחל עלייהו הקדש מיקרי
'נכסי', שהרי נכסיו הקדיש)!

איבעיא להו: ספר תורה מאי? כיון דלא מזדבן - דאסור לזכוניה
- לאו נכסי הוא? או דלמא כיון דמזדבן ללמוד תורה ולישא אשה
- נכסי הוא (מי מיקרי נכסי כתפלין דמו או דלמא תפלין היינו טעמא דהוי מלבוש אבל ספר מצוה
היא ולא נכסי ואע"פ שיכול למכרו לא מיקרי נכסי)?
תיקו.

>סימן זוטרא אימיה דעמרם מתרתי אחותא רב טובי ורב דימי ורב
יוסף<

אימיה דרב זוטרא בר טוביא כתבינהו לנכסה לרב זוטרא בר טוביא
דבעיא לאנסובי ליה לרב זביד (וכן פירשה לו בהדיא, כדמוכח בסיפא: דגליא דעתה
משום דבעיא לאינסובי היא נותנת לזה, דאין זה אלא להבריח מבעלה)? אינסיבא וגרשה (ותבעה
נכסה מבנה)? אתיא לקמיה דרב ביבי בר אבבי, אמר: משום אנסובי -
והא אינסיבא (והפסידה, דקנה בנה, ולא אהני גלויי דעתה אלא להכי: שאילו לא היתה ניסת לרב
זביד - לא תתקיים המתנה, אבל השתא דאינסיבא - נתקיימה המתנה)!

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע: משום דאתו ממולאי (דאבבי אביו
ממשפחת בית עלי, כדאמרינן (ראש השנה יח:)) אבבי ורבא ממשפחת בית עלי קאתו, וזהו שם מקומן;
בבראשית רבה: רבי מאיר אזל לממלא, ראה אותן שהם שחורי ראש כו') אמריתו מילי מולייתא
(בעלי מומין: שאין בהן ממש, כמו 'שקל מוליא ושדא בנצא גבשושית' (לעיל דף נד:)) אפילו למאן
דאמר 'מברחת קני' (יש מפרשים היינו גבי ההוא מעשה דאימיה דרב שמואל בר אבא מאקרוקנא
בפרק 'החובל' (בבא קמא דף פח:)), ולא מלתא היא: דהתם - בחיי בעלה כתבה נכסי מלוג שלה לבנה לזכות
בהן אחר מיתת בעלה, והכי מפרשינן לה אפילו לרבנן דפליגי ארשב"ג בכתובות בפרק 'האשה שנפלו לה
נכסים' (דף עט:), ואמרי: רצה משחק בה ומעכב המתנה לעצמו וקנה הכל; ולעיל פרישית לה) - הני
מילי (דאמרי רבנן רצה משחק בה וקנה) היכא (דיהבא סתמא ו)דלא גליא דעתה (דמשום
אינסובי הוא ולא נודע שלהבריה מתכוונת), אבל הכא גליא דעתה דמשום אינסובי
הוא (מברחת מבעלה ולדעת כן שיחזרו לה אחר גירושין), והא אינסיבא ואיגרשה (הכא
מודו רבנן דלא קני אלא יחזרו לה נכסים, כדאמרינן נמי התם: עד שתכתוב מהיום ולכשארצה: דכיון דגליא
דעתה - כמאן דכתבה ליה הכי דמי)!

אימיה דרמי בר חמא: באורתא כתבתינהו לנכסה לרמי בר חמא,
בצפרא כתבתינהו לרב עוקבא בר חמא! אתא רמי בר חמא לקמיה דרב
ששת, אוקמיה בנכסי. אזל רב עוקבא בר חמא קמיה דרב נחמן,
אוקמיה בנכסי!

אתא רב ששת לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: מאי טעמא אוקמיה מר
לרב עוקבא בר חמא? אי משום דהדרא בה - והא שכיבא (דבשלמא אם לא
מתה, תנן: 'לא שייר קרקע כל שהוא - אין מתנתו מתנה' וכמו שחזרה מן הראשון כשנתנה לשני - תחזור בה מן

השני נמי אם תרצה, אבל עתה, שמתה - תתקיים מתנה ראשונה ויקנה ראשון, שהרי היא נתנה במתנת שכיב מרע, ודבריה ככתובין וכמסורין כשמתה, ולא אמרין 'דייטיקי מבטלת דייטיקי'; והכי טבירא ליה?
אמר ליה: הכי אמר שמואל: כל שאילו עמד - חוזר, חוזר במתנתו (וזאת האשה, מאחר שאם עמדה היתה חוזרת - הועילה חזרתה מן הראשון אף על פי שמתה, וקנה שני; וכן הלכה).

אימור דאמר שמואל - לעצמו (היכא דחזר בו החולה, ושייר לעצמו ולא נתנה לאחרים - הויה חזרתו חזרה אף על גב דמית), לאחר מי אמר (אבל הכא - דחזר בו מראשון ונתן לאחר - שמא לאו חזרה גמורה היא)?

אמר ליה: בפירוש אמר שמואל: בין לעצמו בין לאחר.
(ומסקנא: אחרון קנה משום דהדרא בה מראשון.
ובפרק 'מי שהיה נשוי' בכתובות (דף צד:): איכא מעשה אחריני: אימיה דרמי בר חמא בצפרא כתבתניהו לנכסי לרמי בר חמא, לאורתא כתבתניהו לרב עוקבא; אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת, אוקמיה בנכסי; אתא רב עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן, אוקמיה בנכסי; ומסקנא שווא דדייני, ולהקדמה לא חיישינן, הואיל וביום אחד נכתבו! מיהו ההוא מיבעיא לן לאוקמה במתנת בריא, והא דהכא - בשכיב מרע ובשכיב מרע, לא שנא ביום אחד לא שנא בשני ימים - אחרון קני, דהא הדר ביה מקמיה).

אימיה דרב עמרם חסידא הוה לה מלוגא דשטראי (כרך של שטרות; אי נמי נרתק מלא שטרות)? כי קא שכבא - אמרה "ליהוי לעמרם ברי" (כגון שקנו מידה; אי נמי בלא קנין, וכגון דלא שיריה מידה). אתו אחוה לקמיה דרב נחמן, אמרו ליה: והא לא משך (רב עמרם האי מלוגא דשטרי בחייה)?
אמר להו: דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו.

אחתיה דרב טובי בר רב מתנה כתבתניהו לנכסה לרב טובי בר רב מתנה בצפרא; לפניא אתא רב אחדבוי בר רב מתנה, בכה לה, אמר לה "השתא אמרי (כולי עלמא) מר (שאחי שנתת לו מתנה הוי) צורבא מרבנן ומר לאו צורבא מרבנן"! כתבתניהו ניהליה!
אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: הכי אמר שמואל: כל שאילו עמד חוזר - חוזר במתנתו (ובתרא קני).

אחתיה דרב דימי בר יוסף הוה לה פיסקתא דפרדיסא (כמו 'פיסקא' חתיכת קרקע)? כל אימת דהות חלשא - הוה מקניא ליה ניהליה,

(בבא בתרא קנא, ב)
וכי קיימא הות הדרא בה (כדתנן 'לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה').
זימנא חדא חלשא; שלחה ליה: "תא, קני"! שלח: "לא בעינא!"
שלחה ליה "תא קני כל היכא דבעית (בא עתה אלי וקנה השדה בקנין גמור בכל ענין שתדע, שלא אוכל לחזור)"!

אזל, שיירה (ושייר), וקנו מינה (לא רצה לקבל כל השדה, אלא שייר לעצמה מעט, דהוה ליה 'מתנה מקצת' ועל ידי קנין, דקים לן לקמן דלא מצית הדרא בה אלא אם כן מצוה מחמת מיתה, דמגלי דעתיה דמחמת מיתה קיהיב, ואי קאי הדר ביה).
כי קיימא - הדרא בה.

אתאי לקמיה דרב נחמן, שלח ליה "תא" - לא אתא, אמר: מאי איתי? הא שיירה וקנו מינה!
שלח ליה אי לא אתית - מחינא לך בסילוא דלא מבע דמא (קוץ שמכאיב ואין יציאת דם ניכר בו, דהיינו נידוי)!

אמר להו לסהדי: היכי הוה מעשה?
אמרו ליה (העדים): אמרה הכי (כששילחה בשביל אחיה): "ווי דקא מיתה הך איתתא (ולא תראה את אחיה שאינו רוצה לבא אלי)"!

אמר להו: אם כן הוה מצוה מחמת מיתה, ומצוה מחמת מיתה חוזר (בין במתנה במקצת בין במתנה בלא שיוור, ואפילו קנו מידו: אי קאי מחליי - הדר בכולהו: בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה, הואיל והיה מתאונן על מיתתו בעת צוואתו; והכי פסקין לקמן).

איתמר: מתנת שכיב מרע במקצת (שלא היה בה קנין, והיא אותה מתנה ששנינו 'שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה: שאם עמד - אינו חוזר' דכיון דהוי בה שיוור - כך היה דעתו: שאם יעמוד לא יחזור, ולכך שייר לעצמו מה ששייר) - אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דרב נחמן - הרי היא כמתנת בריא והרי היא כמתנת שכיב מרע: הרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר, והרי היא כמתנת שכיב מרע (שאין בה שיוור) דלא בעיא קנין (ואם מת - קנה, ואם עמד - אינו חוזר).

אמר להו רבא: לאו אמינא לכו לא תיתלו בוקי סריקי ברב נחמן!!
הכי אמר רב נחמן: הרי היא כמתנת בריא ובעיא קנין (וכיון דקנו מיניה,
אם עמד - אינו חוזר, דאיכא קנין ושיוור, וכל שכן דאם מת - קנה; אבל בלא קנין - אפילו מת לא קנה, וכל שכן
אם עמד - חוזר; והכי פסקין לקמן).

איתיביה רבא לרב נחמן (ממתניתין) 'שייר קרקע כל שהוא (דהיינו מתנת שכיב מרע
במקצת) מתנתו קיימת' - מאי לאו דלא קנו מיניה?
לא, דקנו מיניה.

אי הכי אימא סיפא: לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת (אם
יעמוד מחלי; ואם מת - קנה)? ואי דקנו מיניה אמאי אין מתנתו קיימת (שאם
יעמוד לא יחזור)?

אמר ליה: הכי אמר שמואל: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, אף
על פי שקנו מידו עמד - חוזר: בידוע שלא היה מצוה אלא מחמת
מיתה (הואיל ולא שייר, ואף על פי שלא צוה מחמת מיתה בהדיא).

איתיביה רב משרשיא לרבא: מעשה באמן של בני רוכל (שם אדם) שהיתה
חולה, ואמרה "תנתן כבינתי" (בית נפש: נושק"א בלע"ז, והוא לשון 'כבינות' דרחלות
במסכת שבת (דף נד.) שמכבנין אותן למילת) לבתי" והוא בשנים עשר מנה, ומתה,
וקיימו (חכמים את) דבריה (אף על פי דמתנת מקצת בלא קנין הוא; דמדקתני 'דבריה' משמע
דברים בלא קנין הואי)!!

התם - במצוה מחמת מיתה (שהזכירה דמדאגת מיתה היא מחלקת, דמצוה מחמת מיתה לא בעי
קנין היכא דמת, בין איכא שיוור בין ליכא שיוור; והכי פסקין לקמן).

איתיביה רבינא לרבא: 'האומר "תנו גט זה לאשתי" ו"שטר שחרור זה לעבדי" ומת -
לא יתנו לאחר מיתה; "תנו מנה לפלוני" ומת - יתנו לאחר מיתה' וממאי דלא קנו
מיניה דומיא דגט: מה גט לאו בר קנין - אף האי נמי דלא קנו
מיניה!

התם נמי במצוה מחמת מיתה.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר: מצוה מחמת מיתה בעלמא בעיא
קנין, וכי תניא הני מתנייתא - במחלק כל נכסיו, דההיא - מתנת
שכיב מרע שויוה.

והלכתא: מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין, ואף על גב דמת;
מצוה מחמת מיתה - לא בעיא קנין, והוא דמת; עמד - חוזר, ואף
על גב דקנו מיניה.

(בבא בתרא קנב, א)

איתמר*: מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין (והוא הדין אם אין כתוב קנין בתוך
השטר או אפילו אין כאן השטר כלל, אלא שכיב מרע שהזכיר צוואת שכיב מרע כשחלק כל נכסיו, וגם הקנה
אותם בקנין סודר למקבל מתנה; אבל אורחא דמלתא נקט: שדרך לכתוב הצוואות והקניינין בשטר כדי שלא
תשתכח הצוואה; ואפילו לשמואל דאמר 'לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר' - הוא
הדין אם לא נכתב הקנין בתוך השטר, וכדבעינן לפרושי בסמוך; וראיה לדבר מהא דרמינן עלה בסמוך מהא
דאמר רב יהודה אמר שמואל 'שכיב מרע שכתב כל נכסיו - אף על פי שקנו מידו כו', והיינו בקנין בעלמא בלא
כתיבה בשטר מיירי): בי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי ריכשי,

ושמואל אמר: לא ידענא מאי אדון בה:

בי רב משמיה דרב אמרי: ארכביה אתרי ריכשי (כמו 'רוכבי הרכש' (אסתר ח)
'המרכבה לרכש' (מיכה א)) (הרי היא כמתנת בריא, הרי היא כמתנת שכיב מרע
(כלומר): הטיל שתי כוחות לצורך מתנה זו על ידי שכתב בה דקציר ורמי בערסיה; וכל לשון שכיב מרע נתן
בה כח שכיב מרע, כדמפרש לקמיה, ועיי' קנין שכתוב בה שאינו צריך בצוואת שכיב מרע אלא במתנת בריא
נתן לו כח מתנת בריא) (הרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר (דכיון
ד'דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו', ולענין מיקנא לאחר מיתה לא צריך קנין, הלכך לייפות כחו של
מקבל מתנה הקנה בקנין: כדי שלא יוכל לחזור בו אפילו אם יעמוד מחלי), הרי היא כמתנת
שכיב מרע שאם אמר "הלואתו לפלוני" - (בזאת המתנה אם נתן לו הלוואה שחייב לו
איש אחר, אף על גב דליכא מעמד שלשתן) הלואתו לפלוני (קנה, דקיימא לן [גיטין] (דף יג.) "מנה
לי בידך", "תנהו לפלוני" במעמד שלשתן - קנה' לא שנא מלוה ולא שנא פקדון; והכא קני בצוואת שכיב מרע ואף
על גב דליכא במעמד שלשתן)?

ושמואל אמר: לא ידענא מאי אדון בה: שמא לא גמר להקנותו אלא
בשטר, ואין שטר לאחר מיתה (דלמא לא קנה כלל אפילו אם מת: דכיון דהוה קני באמירה
בעלמא בצוואת שכיב מרע הואיל וליכא שיוור נכסים - למה לי תו לאקנויי בסודר? הלכך איכא למימר מיהדר
הדר, ועקר ממנה כח מתנת שכיב מרע, ואינו רוצה שיקנה באמירה בעלמא אלא בקנין סודר; ומה הוא מקנה לו
בהאי קנין? מתנת שכיב מרע הוא מקנה לו, דהיינו לאחר מיתה, ואין שטר לאחר מיתה אלא אם כן הקנה לו
מחיים? אי נמי אין הקנין כתוב בשטר - וגם השטר לא נכתב כלל, אלא שצוה ונתן מחיים כל נכסיו בצוואת
שכיב מרע ומקנה בסודר - אין קנין תופס, שלא נתכוין להקנות אלא לאחר מיתה: דמיד כשמת נפלו נכסים קמי
יורשין ותו לא חיילא מתנתו).

* (על כרחק בכותב כל נכסיו פליגי רב ושמואל; דאי במתנת שכיב מרע במקצת שכתב בה קנין פליגי, בהדיא הוה ליה למימר 'מתנת שכיב מרע במקצת כו'; ועוד: הא תנן מתניתין סתמא 'שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה' ולא מפליג בין כתב בשטר קנין בין לא כתבו בתוכו, והיאך אמר שמואל 'לא ידענא מאי אידון בה' ולא קנה? הא כיון דכתיב בה קנין ומתנת מקצת היא - על כרחק קנתי מתניתין הרי היא מתנה; וכן פירש רבנו חננאל; ועוד: הא פסקנא לדברי הכל הלכתא דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין, והרי היא מעתה כמתנת בריא לגמרי ואינו יכול לחזור בו אפילו כשעומד, ואם אין בה קנין אינה כלום, ואפילו אם מת לא קנה, ולא הוה ליה לגמרא לקובעה אחר הפסק! ועוד: מדמינן עלה לקמן מדרב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו כו' - מכלל דהא נמי בכותב כל נכסיו מיירי).

[עיי' תוספות ד"ה מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין]

ורמי דרב אדרב ודשמואל אדשמואל: דשלח רבין משמיה דרבי אבהו: הווי ידעי ששלח רבי אלעזר לגולה משום רבינו [לפי מלך הגמרא - זהו רב, אע"פ שקשה להבין מדוע רב שולח לגולה דרך רבי אלעזר שבא"י?]: 'שכיב מרע שאמר "כתבו ותנו מנה לפלוני" ומת - אין כותבין ונותנין (לאחר שמת), שמא לא גמר להקנותו (לובעל פה) אלא בשטר (אלא עד שיכתוב השטר), ואין שטר לאחר מיתה' (ושטר שנכתב לאחר מיתה לאו כלום הוא: דלענין שטר - לא אמור רבנו 'דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו' אלא לענין מתנת ממון: דאי אמר "תנו" - נותנין אף לאחר מיתה), ואמר רב יהודה אמר שמואל: הלכתא כותבין ונותנין (דלייפות כחו של מקבל מתנה צוה לכתוב)? קשיא דרב אדרב קשיא דשמואל אדשמואל (דלעיל אמר רב בתר אומדנא דייפוי כחו של מקבל מתנה אזלינן, ושמואל אמר אין שטר לאחר מיתה, והכא קאמר איפכא)! דרב אדרב לא קשיא: הא דקנו מיניה (כדאמרן: שכתוב בה קנין, והוא הדין לקנין בלא כתיבה; וכיון דאקני בקנין - לייפות כחו הוא דעבד), הא דלא קנו מיניה; דשמואל אדשמואל לא קשיא: במיפה את כחו (כדלקמן: 'וקנינא מיניה' מוסיף על 'מתנה דא' ייתור לשון לייפות כחו הוא; והכי נמי בצוואתו: שאמר "כתבו ותנו" - פירש שיכתבו בשטר ההוא ייפוי כח, דקנין דמוסיף על מתנתא).

ייתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא, ויתיב רבא קמיה דרב נחמן, קא בעי מיניה: מי אמר שמואל 'שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה'? והא אמר רב יהודה אמר שמואל: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים - אף על פי שקנו מידו - עמד חוזר!?

(בבא בתרא קנב, ב)

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת המיתה (הלכך חוזר בו; הא אם מת - קנה המקבל מתנה, ולא אמרינן 'שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה', וקשיא אדשמואל דאמר 'לא ידענא מאי אידון בה' במתנת שכיב מרע שיש בה קנין, דהיינו הך, והכא אמר קנה אחר מיתה!)? ואחוי ליה בידיה (שיודע תירוץ בדבר; אי נמי רמז לו כעין ייפוי כח לומר דמוקמית לההוא דאמר 'קנה' במיפה את כחו) ואשתיק.

כי קם, אמר רב נחמן בר יצחק לרבא: מאי אחוי לך? אמר ליה: במיפה את כחו. היכי דמי מיפה את כחו? אמר רב חסדא: 'וקנינא מיניה' מוסיף על 'מתנתא דא' (ככל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה שריר וקיים, כלומר: וקנינא מיניה קנין גמור להוסיף ולייפות כחו לב המתנה שנתן בעל פה, ולישנא יתירא - לייפות כח הוא).

פשיטא כתב לזה וכתב לזה (שכיב מרע שכתב כל נכסיו לראובן במתנת שכיב מרע - לא שנא בעל פה ולא שנא בכתב לברר מתנתו, וחזר וכתבו או נתנו לשמעון, אבל לא מסר להן את השטר) - היינו דכי אתא רב דימי אמר 'דייתיקי מבטלת דייתיקי' (דייתיקי של שני מבטל דייתיקי של ראשון, דשכיב מרע יכול לחזור בו; הלכך אחרון קנה, שהרי חזר בו מראשון) ('דייתיקי' - לשון מתנת שכיב מרע, דאמרינן 'דא תהא למיקם ולמיהוי', דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו)? כתב וזיכה לזה, כתב וזיכה לזה (כתב כל נכסיו לראובן ומסר לו את השטר לראיית זכותו; ויש לשונות אחרים, ולא ישרו בעינינו): רב אמר: ראשון קנה, ושמואל אמר: שני קנה: רב אמר ראשון קנה: הרי היא כמתנת בריא (דהא 'זיכה' - קנין חשיב ליה, והרי היא כמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין, דארכביה אתרי ריכשי, ואפילו אם עמד - אינו חוזר)! ושמואל אמר: שני קנה: הרי היא כמתנת שכיב מרע (כדין מתנת שכיב מרע בכל נכסיו שאין בה קנין, ואם עמד - חוזר; ואמרינן לעיל: כל שאם עמד חוזר - חוזר במתנתו, והלכך שני קנה).

והא אפליגו בה חדא זימנא (לעיל) במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין (דרב אמר 'ארכבה אתרי ריכשי', ושמואל אמר כו', דסבר רב דאפילו לעצמו נמי לא קנה, דאינו יכול לחזור בו, הלכך הכא - ראשון נמי קנה)!?

צריכא: דאי איתמר בהא, בהא קאמר רב משום דקנו מיניה, אבל בהא (בתרייתא דלא קנו מיניה) - דלא קנו מיניה - אימא מודה ליה לשמואל (סלקא דעתא אמינא דלא הוי זיכא ייפוי כח כקנין, ואימא מודה לשמואל דשני קונה, דאין כאן לא ייפוי כח) ולא הורעת כח דשמואל דנימא 'לא ידענא מאי אידון בה', כדאמר לעיל, דהא אין כאן קנין דנימא 'לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה?' ואי איתמר בהא - בהא קאמר שמואל, אבל בהא אימא מודה ליה לרב!?! צריכא.

בסורא מתנו הכי; בפומבדיתא מתנו הכי: אמר רב ירמיה בר אבא: שלחו ליה מבי רב לשמואל: ילמדנו רבינו: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו - מהו? שלח להו: אין אחר קנין כלום. (בסורא מתנו הכי. אית דמפרשי אדלעיל קאי, אפלוגתא קמייטא: דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין, ואמר רב 'ארכבה אתרי ריכשי' ושמואל אמר כו', ואתא למימר: בסורא מתנו הכי כדלעיל, וקשיא להו הא דאמר רב יהודה אמר שמואל, אבל בפומבדיתא מתנו הכי וכו' ולא קשיא להו מידי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל, דהשתא נמי מודי שמואל דאם מת הוי קנין, כדדייקין נמי ממילתיה דרב יהודה; ולאו מילתא היא, דהשתא נמי קשיא הך אדרב יהודה: דהכא קאמר 'אין לאחר קנין כלום, בין לאחר בין לעצמו, ואפילו אם עמד אינו יכול לחזור בו', ולעיל אמר רב יהודה אמר שמואל בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה ויכול לחזור בו? אלא אהך דסליק מיניה קאי, דפליגי רב ושמואל דכתב וזיכה לזה, כדאמר: בפומבדיתא מתנו 'שלחו מבי רב לשמואל בסורא מתנו הכי לפלוגתא דרב ושמואל דכתב וזיכה לזה', כדאמר: בפומבדיתא מתנו 'שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו כתב וזיכה לראשון וקנו מידו מאי? שלח להו כיון שזיכה לו וקנו מיניה - קנה ואין יכול לחזור במתנתו, וכל שכן להקנותו לאחר, ואין אומרים בזה 'שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר', דהא זיכה לו וקנו מיניה, כיון דכולי האי [עבד] לא הוי אלא לייפות כחו, וקנה).

(בבא בתרא קנג, א)

סבור מיניה: הני מילי - לאחר (דאין לאחר קנין כלום: שאם כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה לאחר - לראשון קנה לגמרי, וכגון שמת שכיב מרע), אבל לעצמו לא (אבל לעצמו יכול לחזור בו אם יעמוד מחליו - לא קנה ראשון, שלא היה קנין אלא מחמת מיתה!) אמר להו רב חסדא: כי אתא רב הונא מכופרי, פירשה: בין לעצמו בין לאחרים (ולא דמיא לדרב יהודה אמר שמואל דאמר 'בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה': דהתם כתב וקנו, אבל הכא זיכה וכתב וקנו! דכל כך ודאי לייפות את כחו).

ההוא דקנו מיניה (כתב וזיכה וקנו מיניה' ורצה לחזור בו כשעמד מחליו)? **אתא לקמיה דרב הונא, אמר:** מאי איעבד לך דלא אקניית כדמקנו אינשי (שכיב מרע הנותנין לאחר מיתה לדעת שיחזרו בהן אם יעמדו, שכותבין או מקנין או כותבין ומקנין; אבל אתה כתבת וחיית והקנית, דהא ודאי שמואל מודי בין לעצמו בין לאחר)? (והשתא שמעינן מארבעה מילי דאמר שמואל בשמעתי, דקיימא לן כוותיה בדיני: מתנת שכיב מרע בדלא שייר שיש בה קנין בלא זיכה לו את השטר - 'לא ידענא מאי אידון בה' - ולא קנה מקבל מתנה, אפילו מת הנותן, דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה; אבל אם ייפה את כחו בכתיבת השטר או בצוואה דכתב בה 'וקנינא מיניה' - מוסיף על מתנתא דא' - קני המקבל מתנה, שבזה לא נאמר 'לא גמר להקנותו אלא בשטר כו', והוא שמת הנותן; אבל אם עמד - חזר, דבידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. ומדרב יהודה אמר שמואל, דאוקימנא במיפיה את כחו - שמעינן ליה להא. ושכיב מרע שאמר "כתבו ותנו מנה לפלוני" ומת - כותבין ונותנין לאחר מיתה, כדאוקימנא לשמואל במיפיה את כחו, אבל בלא ייפוי - לא קנה, דאין שטר לאחר מיתה; ואם כתב וזיכה השטר למסדו לזה לראיה וכתב וזיכה לזה - השני קנה, והדר ביה מראשון, והוא שמת; ואם עמד - חזר, דכל מתנת שכיב מרע בכל הנכסים בלא ייפוי כח בשטר, אם עמד - חזר; הלכך שני נמי קנה: דהדר ביה מקמא; אבל אם כתב וזיכה והקנה - קאמר שמואל דקנה קמא לגמרי, בין לעצמו בין לאחר, ואם עמד אינו חוזר).

ההיא מתנתא (מתנת שכיב מרע במקצת, שכתוב בה קנין, וקונה לדברי הכל, בין עמד בין לא עמד) **דהוה כתוב בה "בחיים ובמות"** (גירסת הרשב"ם: דהוה כתוב "בחי ובמות"); מתנה זו אני מקנה לך בחיים ובמות" וליכא לאוקמה במתנת בריא, דהיכי לימא רב "הרי היא כמתנת שכיב מרע למיקני לאחר מיתה" והלא אין שטר לאחר מיתה!): **רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע, ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא:** רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע (למיקני לאחר מיתה, ואם עמד - חזר, וכל שכן אם מתנת שכיב מרע בכל שהוא בלא שיוור דלא קני אלא עד לאחר מיתה) **מדכתיב בה "במות"** - אחר מיתה קאמר ליה, והאי **דכתיב "בחיים"** - סימן בעלמא דחיי (כלומר: 'במות' - דוקא הוא, ו'מחיים' - לאו דוקא, אלא לסימן טוב, לפי שהזכיר מיתתו: שלא רצה לפתוח פיו לשטן, כלומר "המקום יצילני מחולי זה ולא אמות")?

ושמואל אמר: הרי היא כמתנת בריא (כאילו לא כתב בה 'במות' ואפילו אם עמד - אינו חוזר, ואפילו במתנה בלא שיוור: דהכא לא לימא שמואל 'לא ידענא מאי אידון בה' דנימא 'אין שטר לאחר מיתה') **מדכתיב בה "בחיים"** - מחיים קאמר, והאי **דכתיב "ובמות"** - כמאן דאמר 'מעשה ועד עולם'. אמרי נהרדעי: הלכתא כוותיה דרב!

אמר רבא: ואי כתיב בה 'מחיים' – קנה (דמשמע דוקא מעתה התחיל לקנות).
אמר אמימר: לית הלכתא כוותיה דרבא.
אמר ליה רב אשי לאמימר: פשיטא, דהא אמרי נהרדעי הלכתא
כוותיה דרב (גבי "בחיים ובמות", והוא הדין היכא דכתב 'מחיים')!
מהו דתימא 'מחיים' מודי רב – קא משמע לן (דלא שאני לרב בין 'בחיים'
ל'מחיים' – סימנא לחיים).

ההוא (דהוה כתוב בשטר ידיה 'בחיים ובמות') דאתא לקמיה דרב נחמן לנהרדעא,
שדריה לקמיה דרבי ירמיה בר אבא לשום טמיה (מקום), אמר: "הכא –
אתרא דשמואל, היכי נעביד כוותיה דרב (ואף על גב דהלכתא כרב – לאו אורחא
למידן כרב באתריה דשמואל)? (זיל עביד ליה התם כרב)!"

ההיא דאתאי לקמיה דרבא, עבד לה רבא כשמעתיה (דהוה כתיב ביה 'מחיים'
וקנה בעל השטר, והאשה הפסידה) הוה קא טרדא ליה (לומר "לא יפה דנתני").
אמר ליה לרב פפא בריה דרב חנן ספריה: זיל כתוב לה (שהדין עמה),
וכתוב בה (בסוף השטר [את דבריו] משנה השנויה בבבא מציעא ב'השוכר את האומנין' (דף עה:))
'שוכר עליהן או מטען' (וסימן היה בתוך השטר שלדחות האשה ולהטעותה נתכוין, להיפטר ממחלקותה
והיא הבינה בדברים וקללתו):! אמרה: ליטבע ארביה (תיטבע ספינתו)! אטעויי קא
מטעית לי (בתמיה)?!
אמשינהו למניה דרבא במיא (שראום במים להתקיים קללתה בכך) ואפילו הכי לא
איפרק מטיבעא (לא איתפרק מעונשה, דאל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך. ומהא שמעינן דבין 'בחיים'
בין 'מחיים' – סימנא לחיים).

משנה:
לא כתב בה 'שכיב מרע' (כדקציר ורמי בערסיה' וגם לשון מתנת בריא לא נכתב בה: 'כד מהלך
על רגלוהי בשוקא' שזהו לשון מתנת בריא, כדאמרינן בגמרא; ובמתנה בלא שיוור מיירי, דאמרן ביה דאינה
מתנה: שאם עמד - חוזר), הוא אומר "שכיב מרע הייתי (וחוזרני בין)", והן
אומרים "בריא הייתי (ולא תחזור)" - צריך (הנותן) להביא ראיה ששכיב
מרע היה (באותה שעה; וכל זמן שלא יביא ראיה - זכה המקבל מתנה) - דברי רבי מאיר
(ובגמרא מפרש ראיה במאי וטעמא מאי)? וחכמים אומרים (בתרי גווני מפרשי טעמיהו דרבנן
בגמרא): המוציא מחברו (דהיינו מקבל מתנה ונותן הוי מוחזק בנכסים) עליו הראיה.

גמרא:
ההוא מתנתא דהוה כתב בה "כד הוה קציר ורמי בערסיה" ולא כתב
בה "ומגו מרעיה איפטר לבית עולמיה" (כך היו רגילין לכתוב מתנת שכיב מרע
הנכתבות לאחר מיתתו, להודיע שהנכסים הללו נתונים לזה המקבל בצוואת שכיב מרע, ומתוך אותו חולי
נפטר: שלא עמד בינתים ולא חזר בו).

תוספות ד"ה ולא כתב ביה מגו מרעיה איפטר לבית עולמיה: והיורשים היו טוענין שעמד ואף על פי שלא היו
טוענין שחזר בו דודאי כיון שעמד מסתמא ודאי חזר בו אע"פ שלא אמר בפירוש והכי משמע בגיטין ...
וכן כתב הרא"ש סימן לב בפירוש: הא עמד - אין מתנתו מתנה אף על פי שלא שמענו שחזר ..

(בבא בתרא קנג, ב)
אמר רבה¹: הרי (אנו רואין שהוא) מת והרי קברו מוכיח עליו (ובתר השתא
אזלינן, והעמקנו על חזקת מיתתו, ויש לנו לומר שמתוך אותו חולי מת, וקנה המקבל מתנה).
אמר ליה אביי: (מאן לימא לך דמההוא חולי איפטר לבית עולמיה והלא רוב חולים לחיים וחזר בו
ואחרי כן חלה ומת) השתא: ומה ספינה (הטובעות בים) שרובן לאבד (ואפילו הכי)
נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתיים (כדתנן בפרק 'כל הגט' (גיטין פ"ג מ"ד
דף כח:): אבל עיר שכבשה כרכום וספינה שאבדה בים ... - נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתיים: בת כהן לישראל
בת ישראל לכהן - שתיהן אין אוכלות בתרומה), חולין שרוב חולין לחיים (כדתנן (גיטין

¹ ברי"ף: רבא; ונפקא מינה גדול: שאם רבה – אביי אינו אלא תלמיד לפניו,
ושאלותיו שאלות הבהרה, ולכן אפשר להסביר מדוע רבה אינו עונה במתקפה
נגדית. וברא"ש סימן לב כתב: ורבה לא חשש לתשובות אביי דלא דמי: התם לא
ראינו אותם מתיים ולכך אית לן למימר שמא ניצולו אבד הכא ודאי מת ואית לן
למימר שלא נתרפא...

ונראה לי שבכלל אין להביא ראיה מכל מקום שמחמיר מספק אלא לענין אחד:
שיש לחוש, אך מתוך חומרא לא מתבררת דעה כלשהיא.

פ"ג מ"ג, דף כח): המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה - נותנין לה בחזקת שהוא קיים) - לא כל שכן (דנימא 'עמד וחזר בו'!) ? (ומיהו רבה לא הדר ביה, וקיימא לן כוותיה, דשמעתיה כרבי נתן אזלא, דקיימא לן כוותיה, כדאמרינן בעלמא (בבא מציעא דף קיז): רבי נתן דיינא הוא, ונחית לעומקא דדינא.)

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: כמאן אזלא הא שמעתא דרבה? - כרבי נתן, דתניא: (מתנה שאין כתוב בה לא לשון מתנת בריא ולא לשון מתנת שכיב מרע, כי מתניתין, זה אומר "בריא היית" זה אומר "שכיב מרע היית") 'מי מוציא מיד מי? הוא מוציא מידיהן בלא ראייה (ונותן עומד בנכסיו, חוכה בהן, דהעמד נכסים על חזקתן, ויד בעל השטר שבא לתבוע נכסיו של זה על התחתונה, דלא אזלינן בתר השתא, כדאביי, דרוב חולים לחיים, דאיכא למימר דהדר ביה). והן אין מוציאין מידו אלא בראיה (אלא אם כן מביאין ראיה בעדים שבריא היה) - דברי רבי יעקב; רבי נתן אומר: אם בריא הוא (בשעת העמדה בדיו עליו) - עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע; אם שכיב מרע הוא - עליהן להביא ראיה שבריא היה (דאזלינן בתר השתא)'.
אמר רבי אלעזר: ולטומאה (דקיימא לן ספק טומאה ברשות היחיד - ספיקו טמא, וברשות הרבים - ספיקו טהור, וקיימא לן נמי דבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה ובימות הגשמים רשות היחיד לטומאה) כמחלוקת (כי היכי דנחלקו רבי יעקב ורבי נתן במתנה סתם: אי אזלינן בתר השתא או בתר חזקת נכסים - הכי נמי אפליגו גבי טומאה: שאם בא אדם לבית דין ונשאל על שנכנס לבקעה ואין יודע מתי נכנס: אי בימות החמה וטהור אי בימות הגשמים וטמא - חזינן: אם עתה, כשנשאל, ימות החמה הן - טהור הוא, דאזלינן בתר השתא לרבי נתן; ואם ימות הגשמים הוא - טמא, דבתר השתא אזלינן; ולרבי יעקב דאזיל בתר חזקה - העמד טהור על חזקתו, וטהור עד שיבאו עדים ויעידו שבימות הגשמים נכנס): דתנן [טהרות פ"ו מ"ז; שבת דף ו,ב]: 'בקעה (מסוייגת בגדר טביב): בימות החמה רשות היחיד לשבת (ורשות היחיד היא לשבת, ואפילו היא קרפף יותר מבית סאתים - לזרוק בתוכו מרשות הרבים חייב, ולטלטל אסור) ורשות הרבים לטומאה (דלאו מקום סתירה הוא), (אבל) בימות הגשמים (שיש שם זרעים) - רשות היחיד לכאן ולכאן (אין נכנסים לתוכה והוי מקום סתירה וספק טומאה טמא)'.
אמר רבא: לא שנו (דבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה) אלא שלא עברו עליו (על בקעה זו) ימות הגשמים (משגדרוה), אבל עברו עליו ימות הגשמים - רשות היחיד לכאן ולכאן (תו לא פקע מינה שם רשות היחיד אפילו משיגיעו ימות החמה, ותיהוי לעולם רשות היחיד לכאן ולכאן); וסברא מעלייתא היא, או חומרא דרבנן הוא; ורבנן חננאל פירש דרבא פליג אדברי אלעזר, והכי כתב: ורבא חולק על רבי אלעזר; ופירש נמי 'לא שנו דבקעה כו' אלא בזמן שלא עברו על זו הטומאה שהיתה עתה בבקעה ימות הגשמים, אבל עברו על זו הטומאה ימות הגשמים - רשות היחיד היא לכאן ולכאן).
(מילתא באפי נפשה היא; והמפרש דמילתיה דרבי אלעזר אדרבא קאי אינו אלא טועה: דרבא בתרא הוא, ואין צריך לדחוק מילתיה דרבי אלעזר ולהעמידה על פירוש רבא).

וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה וכו' :

(בבא בתרא קנד, א)

ראיה במאי (בין לרבנן בין לרבי מאיר קבעי, ומשום דאיכא לפרשה בתרי גווני, כדלקמן, קבעי הכי)? רב הונא אמר: ראיה בעדים; רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי: ראיה בקיום השטר.

רב הונא אמר ראיה בעדים: קא מיפלגי בפלוגתא דרבי יעקב ורבי נתן; <סימן מניח> רבי מאיר כרבי נתן ורבנן [חכמים] כרבי יעקב (רבי מאיר אזיל בתר השתא, כרבי נתן, ומתניתין - כגון שהוא בריא עכשיו, והכי קאמר מתניתין: אמר "שכיב מרע הייתי, ועכשיו אני בריא, וחזרני ב", והן אומרים "בריא היית" - עליו להביא ראיה בעדים ששכיב מרע היה; וחכמים אומרים: הנותן מוחזק הוא בנכסים, ועל המקבל מתנה - שהוא 'מוציא מחבירו' - עליו הראיה בעדים שיביא שבריא היה):

רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי: ראיה (שאמרו חכמים 'המוציא מחבירו עליו הראיה') - בקיום השטר (קאמרי רבנן שצריך לקיים שטרו שלא יוכל נותן לטעון ולומר "מזויף הוא"; וכיון דנתקיים שלא על פי הנותן - דאין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר, שהרי לא נתקיים על פי הנותן, דנימא מיגו: יבא בעל השטר ויזכה במתנתו, דכולי עלמא אזלינן בתר השתא, כרבה ורבי נתן, וכיון דבריא הוא עכשיו - זכה בעל השטר, אך יקיים שטרו שלא יוכל נותן לפסלו; אבל ראיה דרבי מאיר - ראיה בעדים היא, כדמפרש: עליו להביא ראיה ששכ"מ היה, דברי רבי מאיר).

קא מיפלגי ב' מודה (לוה) בשטר שכתבו (ואינו מזויף, אלא שטוען "פרעתי" או "שכיב מרע הייתי" או "שטר אמנה" או "שטר פסים הוא") - צריך (המלוה) לקיימו (על פי אחרים, שלא יוכל לוה לפסלו במיגו) (קמפלגי): דרבי מאיר סבר מודה בשטר שכתבו אינו

צריך לקיימו (דסתם שטרות הרי הם כשרים, ובשטרות לא נימא 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר' לפסלו, והכי קאמר מתניתין: צריך להביא ראיה בעדים ששכיב מרע היה - דברי רבי מאיר, מאחר שמודה הוא בשטר שכתבו ונתקיים השטר בכך דאזלינן בתר השתא, שהוא בריא, כרבי נתן; וחכמים אומרים 'המוציא מחבירו' - שהוא בעל השטר - 'צריך להביא ראיה': קיום השטר: שיתקיים בחותמיו, דהודאת נותן שטוען

"כתבתיו" לא מהניא מידי, דהא קאמר "שכיב מרע הייתי", והפה שאסר הוא הפה שהתיר! והלכך צריך בעל השטר לקיימו - ויזכה במתנתו, דאזלינן בתר השתא שהוא בריא, (כרבי נתן), **ורבנן סברי: מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו.** (ומתרי לישני ומתרי אמוראי שמעינן דאזלינן בתר השתא, כרבה ורבי נתן, כדפרישית).

והא **איפליגו בה** (במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו) **חדא זימנא** (בפרק ב' דכתובות [יח,ב] דתנן התם: העדים שאמרו "כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו", "קטנים היינו", "פסולים היינו" - הרי אלו נאמנין, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר), **דתניא** (בגמרא): **אין נאמנין לפוסלו** (ופליג אמתניתין: דלא חייש להפה שאסר גבי שטרות, דלא נחשדו ישראל על כך; ומפרש התם במסקנא: טעמא דקסבר רבי מאיר 'מודה בשטר שכתבו לזה שאין צריך מלוה לקיימו' וכיון שאמר לזה "אני כתבתיו" - תו לא מהימני עדים למפטליה, שהרי אין לך קיום גדול מזה שהלוה מודה שכתבו, דמסתמא לא נעשה בפסלות, וכמו שכתב ידו יוצא ממקום אחר דמי, דתנן התם 'אין נאמנין' - דאין כאן הפה שאסר) - **דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים: נאמנין** (דאף על גב דמודה לזה שכתבו - צריך לקיימו; וכיון שאינו מתקיים כי אם על פי עדים הללו שאומרים "כתב ידינו הוא זה" - הא קאמרי נמי "קטנים היינו" ונאמנים: דהפה שאסר הוא הפה שהתיר).

צריכא: דאי איתמר ההיא - בההיא קאמרי רבנן (דאף על גב שמודה לזה שכתבו - לא חשיב כקיום, כיון דעדים עצמן פוסלין חתימתן) **משום דאלימי עדים ומרעי שטרא** (ולא מהניא הודאת לזה), **אבל הכא** (במתניתין) **הוא דלאו כל כמיניה** (לאורועי שטרא ולמימר שכיב מרע היה, כיון דמודה שכתבו, ועדים לא קא פסלי חתימתן) - **אימא לא; ואי איתמר בהא - בהא קאמר רבי מאיר, אבל בהך אימא מודה להו לרבנן - צריכא.**

וכן אמר רבה: **ראיה בעדים.**
אמר ליה אביי: **מאי טעמא? אי נימא** (היינו טעמייהו דרבנן): **מדכולהו** (מתנות בריא) **כתיב בהו 'כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא' ובהא לא כתיב** **בה - שמע מינה שכיב מרע הוה** (והלכך אמרי רבנן 'המוציא מחבירו' - דהיינו מקבל מתנה - עליו להביא ראיה שבריא היה, דמסתמא יש לומר ששכיב מרע היה!)
אדרבה: מדכולהו כתיב בהו 'כד קציר ורמי בערסיה', והא לא **כתיב בה - שמע מינה בריא הוה!** **איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי - אוקי ממונא בחזקת מריה** (איכא למימר הכי כו' - רבה הוא דקא משני לאביי הכי: היינו טעמייהו דרבנן משום דאיכא למימר הכי והכי, ומספקא לן אם מתנת בריא הוא אם מתנת שכיב מרע; הלכך אוקי ממונא בחזקת מריה: בחזקת נותן, והלכך המוציא מחבירו - דהיינו בעל השטר - עליו להביא ראיה בעדים שבריא היה להוציא הממון מחזקת הנותן).

ובפפלוגתא (דרב הונא ורב חסדא פליגי רבי יוחנן וריש לקיש): **דרבי יוחנן אמר: ראיה בעדים, ורבי שמעון בן לקיש אמר: ראיה בקיום השטר.**
איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: מעשה בבני ברק (מקום) **באחד שמכר בנכסי אביו ומת** (וקסלקא דעתא השתא נכסי בחזקת יורשין קיימי ולא באו עדיין ליד לקוחות, ואתו לקוחות וקא מערערו להוציא מן היורשין לפי שקנאום מן המת), **ובאו בני משפחה וערערו לומר "קטן היה בשעת מיתתה"** (והיורשין עוררין ומשיבין דבר ללקוחות ואומרים "קטן היה קרובנו בשעת מיתתה", וקיימא לן לקמן (דף קנה). דאינו יכול למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים, ולא נוציא הנכסים מחזקתנו), **ובאו** (לקוחות, והלקוחות לא מצאו עדים שיאמרו 'גדול היה', ולכך הוצרכו לבדוק) **ושאלו את רבי עקיבא: מהו לבדוק? אמר להם: אי אתם רשאים לנוולו! ועוד: סימנין עשויין להשתנות** (ואפילו אם דומין עתה לסימני גדול - יש לומר אילו היה קיים הוה שומא) **לאחר מיתתה** (וכשלא יוכלו לבדוק, וגם העדים לא מצאו - הפסידו, דרבי עקיבא כדרבנן, דאמרי 'המוציא מחבירו עליו הראיה בעדים שבריא היה'; והכא נמי על הלקוחות להביא ראיה שגדול היה). ' ;

(בבא בתרא קנד, ב)

בשלמא לדידי דאמינא (דאמרי רבנן במתניתין 'המוציא מחבירו עליו הראיה' - היינו) **ראיה בעדים** (שבריא היה, ויגבה מתנתו מיד היורשין, הכי נמי בקשו לקוחות לעשות כך ולבקש עדים כדי לטרוף מקחן מיד היורשין) **כיון דאמר ללקוחות "אייתו עדים" ולא אשכחו, היינו דקא אתו ואמרו ליה "מהו לבדוק?" ; אלא לדידך דאמרת** **ראיה בקיום השטר - למה להו לבדוק? לקיימו שטרייהו** (ומסתמא אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה גדול), **ולוקמו בנכסי!**
[השיבו ריש לקיש:] **מי סברת נכסי בחזקת בני משפחה קיימי וקא אתו לקוחות ומערערי? נכסי בחזקת לקוחות קיימי** (והחזיקו בהן קודם ערעור), **וקא אתו בני משפחה וקא מערערי** (ואמרי "קטן היה! ושלא כדון תפטסת", דהתם גבי יורשין לא שייך קיום שטריה?) **הכי נמי מסתברא מדקאמר להו "אי אתם רשאים לנוולו" ואישיקו: אי אמרת בשלמא בני משפחה קא מערערי - משום הכי אישיקו** (כדי שלא לינוול קרובם), **אלא אי אמרת לקוחות קא**

מערערי - אמאי שתקי? לימרו ליה "אנן זוזי יהבינן ליה!
לינוול ולינוול! (אין אנו חוששין בבשתו שאינו קרובנו והפסדנו מרובה)" ?
אי משום הא - לא איריא: הכי קאמר להו [רבי עקיבא:] חדא: דאי
אתם רשאים לנוולו; ועוד: וכי תימרו "זוזי שקל לנוול
ולינוול" - סימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה.

שאל רבי שמעון בן לקיש את רבי יוחנן: זו ששנויה במשנת בר
קפרא (ואסיפא קאי לימא רבי מאיר היא:): 'הרי שהיה אוכל שדה ובא בחזקת
שהיא שלו, וקרא עליו אחד ערער לומר "שלי היא", והוציא זה את
אוננו לומר שמכרתה לי או שנתתה לי במתנה: אם אמר "איני מכיר
בשטר זה מעולם" - יתקיים השטר בחותמיו; אם אמר "שטר פסים הוא
זה (שפייסט ממני לכתוב לך שטר מכירה להחזיקך בעשיר לוקח קרקעות)" , או "שטר אמנה
שמכרתי לך ולא נתת לי דמים (האמנותיך למסור לך שטר מכירה קודם שקבלתי הדמים)":
אם יש עדים - הלך אחר עדים, ואם לאו - הלך אחר השטר'; לימא
רבי מאיר היא, דאמר מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו, ולא
רבנן!?

אמר ליה [רבי יוחנן לריש לקיש]: לא! שאני אומר דברי הכל מודה
בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו (כדמפרש לקמיה: דכי פליגי רבנן ואמרי 'מודה בשטר
שכתבו שצריך לקיימו' - הני מילי היכא דאיכא עדים דמרעי ליה לשטרא ופוסלין חתימת עצמן - הרי זה פסול
גדול, הלכך אף על גב דמודה ליה שכתבו - צריך לקיימו; אבל בהך דבר קפרא: דלוה גופיה קפסיל ליה, ולא
עדים, כיון דמודה שכתבו - לאו כל כמיניה למימר "שטר פסים הוא", והכל מודים שא"צ לקיימו).
והא מיפלג פליגי, דתניא: 'אין נאמנין לפוסלו - דברי רבי
מאיר; וחכמים אומרים: נאמנין!'
אמר ליה: אי עדים אלימי (דהתם אמרי עדים פסולי עדות היינו) ומרעי שטרא -
איהו כל כמיניה (בתמיה: וכי יש כח ביד הלוה לומר "איני חייב כלום"? והכא לא אמרינן הפה
שאסר הוא הפה שהתיר: דכיון דאמר ליה "כתבתי שטר זה, אפס שטר פסים או שטר אמנה הוא", ד'מה לי
לשקר' במקום עדים לא אמרינן: דאנן סהדי דלאו שטר אמנה הוא, דעדים אשטר אמנה ופסים לא חתמי, דלא
ניתן ליכתב, כדאמר בפרק ב' דכתובות (דף יט.); והלכך לא מהימן למימר 'שטר אמנה הוא')?
אמר ליה (ריש לקיש קאמר ליה לרבי יוחנן): (היכי מצית למימר דלדברי הכל מודה בשטר שכתבו א"צ
לקיימו אף על גב דאיהו נמי פסיל ליה משום שטר אמנה או שטר פסים, דלאו כל כמיניה לאורועיה איהו כל
זמן דעדים גופייהו לא מרעי ליה?) והלא משמך אמרו 'יפה ערערו בני משפחה' (אף
על גב דמודו בני משפחה בשטר שכתב נותן מתנה, כיון דאמרי "קטן היה" - נאמנין עד שיתקיים השטר
בחותמיו! אלמא מודה בשטר שכתבו לדידך צריך לקיימו)?
אמר ליה: זו - אלעזר אמרה, אני לא אמרתי דבר זה מעולם.

אמר רבי זירא: אם יכפור רבי יוחנן ברבי אלעזר תלמידו -
יכפור ברבי ינאי רבו (בתמיה: והלא לרבי ינאי רבו א"ר יוחנן בהדיא 'צריך לקיימו')?
דאמר רבי ינאי אמר רבי: מודה בשטר שכתבו <אין> צריך
לקיימו, ואמר ליה רבי יוחנן: רבי! לא משנתנו היא זו:
'וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה' ? אין ראה אלא
בקיום השטר, ברם נראין דברי רבינו יוסף (רבי זירא קאמר ליה; ואתא לתרוצי
דמאי דא"ר יוחנן לריש לקיש לעיל 'שאני אומר לדברי הכל א"צ לקיימו' - היינו טעמא דסבירא ליה לרבי
יוחנן דמהפכינן מתניתין ר"מ לרבנן, דסבירא ליה לרבנן א"צ לקיימו, כדמפרש ואזיל, והאי דקאמר רבי יוחנן
לדברי הכל א"צ לקיימו - לאו דוקא, אלא משום דאליבא דרבנן קאמר דא"צ לקיימו חשיב ליה כדברי הכל),
דאמר רבינו יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: זו (מתניתין דמוכח א"צ
לקיימו) דברי חכמים, אבל רבי מאיר אומר: מודה בשטר שכתבו שצריך
לקיימו.

ומאי 'דברי הכל'? - דרבנן לגבי רבי מאיר 'דברי הכל' היא.
והא איפכא תנן: 'וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה'
איפוך [את המשנה לפי רב יוסף].

והא תניא 'אין נאמנין לפוסלו - דברי רבי מאיר, וחכמים
אומרים נאמנין!'
איפוך.

והא רבי יוחנן - 'ראה בעדים' קאמר?
איפוך.

[עיי' רבנו גרשום]

לימא ליפוך נמי תיובתא (דאמר לעיל: 'איתיביה ר' יוחנן לר"ש בן לקיש וכו': ליפוך, והשתא
צריך לומר איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן: דמהא שמעינן דמתניתין ראה בעדים קאמר) ! ?
לא,

(בבא בתרא קנה, א)

הכי קאמר ליה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: בשלמא לדידי דאמינא ראיא בקיום השטר (ואפכינא נמי מתניתין: דלרבנן אין צריך לקיימו כיון דמודה שכתבו) - היינו דמשכחת לה דנחתי לקוחות לנכסים (היינו דמשכחת להו נכסי ביא דלקוחות ואתו יורשין וקמערערי, כדאמר לעיל 'הכי נמי מסתברא מדקתני דאמר להו "אי אתם רשאים לנוולו" כו'; הלכך שמא קיימו שטר או אפילו לא קיימו - כיון דמודו בני משפחה בשטר שכתבו נותן - אין צריך לקיימו, והוחזקו לקוחות בנכסים)? אלא לדידך - דאמרת 'ראייה בעדים' (ולדידך לא מתהפכא מתניתין, וכיון דאמרי רבנן 'המוציא מחבירו עליו הראיה', דהיינו מקבל מתנה) - היכי משכחת לה דנחתי לקוחות בנכסים (נכסי ביא דלקוחות היכי משכחת לה? הא לית להו עדים שגדול היה)?

אמר ליה: מודינא לך בערער דבני משפחה דלאו ערער הוא (ומן הדין הוחזקו לקוחות בנכסים): מאי קאמרי? "קטן היה"? חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה גדול (נותן ומקבל ועדים - כולם גדולים וכשרים). (ומסקנא דשמעתא: מודה בשטר שכתבו - אין צריך לקיימו, כדשמואל וכרבי יוחנן: לא שנא היכא דאיהו מרע ליה לשטרא למימר "שטר פסים הוא", "שטר אמנה הוא", לא שנא היכא דעדים מרעי ליה לומר "אנוסין היינו": דהא אפכינא נמי הכא להאיא דכתובות לעיל, דאין נאמנין לפסלו כו').

איתמר: קטן (היורש נכסי אביו שמת): מאימתי מוכר בנכסי אביו (בקרעויותיו וותהי מכירתו מכירה דאילו גבי מטלטלי תנן (גיטין דף נט.) 'הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין' ומפרשין התם 'כבר שית כבר שב', כל חד לפוס חורפיה, ומשום 'כדי חייו' תקינו ליה רבנן במטלטלין דתהי מכירה למזונותיו, אבל במקרקעי - לא)? רבא אמר רב נחמן: בן שמנה עשרה שנה (ויום אחד, דפסקינן לקמן 'תוך זמן כלפני זמן'; ואף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן יפה, כדמוכח לקמן: בת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן - מוכרת, וכגון שהביאה שתי שערות, כדמוכח לקמן)? ורב הונא בר חיננא אמר רב נחמן: מבין עשרים שנה.

>והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכלל איתמר<
מתיב רבי זירא: 'מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת, ובאו בני משפחה וערערו לומר "קטן היה בשעת מיתה", ובאו ושאלו את רבי עקיבא: מהו לבודקו? אמר להם: אי אתם רשאים לנוולו; ועוד: סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה.' בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה שנה -

(בבא בתרא קנה, ב)

היינו דקאמו ואמרו ליה "מהו לבודקו" (שאם לא ימצאו בו שערות - יחזיקוהו כקטן עד עשרים, כדמפרש ואזיל; ודוקא לענין למכור בנכסי אביו תרתי בעינן: שמנה עשרה שנים ושערות, אבל לענין עונשים ומצות - מבן י"ג חשיב גדול אם הביא שערות)? אלא אי אמרת 'מבן עשרים' - כי בדקו ליה מאי הוי? והא תנן [נדה פ"ה מ"ט] 'בן עשרים שלא הביא שתי שערות - יביאו ראייה שהוא בן עשרים' (יביאו ראייה קרובי האלמנה כדי לפטרה מזה היבם, להתירה לשוק בלא חליצה ויבום) והוא הסריס (והרי הוא סריס): לא חולץ ולא מיבם (כדאמר ביבמות: דלא קרינא ביה 'להקים לאחיו שם' וכל שאינו עולה ליבום - אינו עולה לחליצה; אלמא מבן עשרים ואילך, אע"ג דלא אייתי שערות - כגדול מחזיקין ליה, ומפני שהוא סריס לא אייתי שערות)?

לאו איתמר עלה 'אמר רבי שמואל בר רב יצחק אמר רב: והוא שנוולדו בו סימני סריס (סימנין המפורשין ביבמות (דף פ:))' (דכיון דאיכא תרתי - חשבין ליה כגדול; אבל בן עשרים שלא הביא שערות ואין בו סימני סריס - חשבין ליה כקטן עד רוב שנותיו, כדמפרש ואזיל; ואי נולדו בו סימני סריס מקמי דליהוי בן עשרים, ושערות נמי לא אייתי - אכתי לא סמכין למיחשביה סריס עד דליהוי בן עשרים ויהא בו סימני סריס, דאיכא תרתי)? אמר רבא: דיקא נמי, דקתני 'והוא הסריס' - שמע מינה.

וכי לא נולדו לו סימני סריס (ושערות נמי לא הביא) - עד כמה (נחזיקוהו כקטן)? תני רבי חייא: עד רוב שנותיו (ל"ו שנים, שהן רוב שבעים, כדכתיב 'ימי שנותיו בהם שבעים שנה' (תהלים צ)).

כי אתא (המתעכב יותר מדאי להביא שערות) לקמיה דרבי חייא, אי כחיש - אמר להו: "ליברי"; ואי אברי - אמר להו: "ליכחוש" (אכחשוהו, דלמא מחמת בריאותא נתרו להו) ("דהני סימני, זמנין דאתו מחמת כחישותא (כשהנער כחוש בבשרו) זמנין דאתו מחמת בריותא (פירוש הוי, ואדלקמיה קאי: כי אתו לקמיה דר' חייא כו').

איבעיא להו: תוך זמן (שנת שמנה עשרה גופיה למר ושנת עשרים גופיה למר, והביא שערות) כלפני זמן (שאין מכירתו מכירה בנכסי אביו) או כלאחר זמן?
<אמר> רבא אמר רב נחמן: תוך זמן כלפני זמן; רבא בר רב שילא אמר רב נחמן: תוך זמן כלאחר זמן.
והא דרבא - לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר: דהווא תוך זמן דאזיל זבין נכסי (שמכר בנכסי אביו), ואתא לקמיה דרבא, אמר להו: לא עשה ולא כלום; מאן דחזא סבר משום דתוך זמן כלפני זמן, ולא היא (מהכא לא פשטינן ליה): התם שטותא יתירתא חזא ביה דהוה קא משחרר להו לעבדיה (וזהו איבוד ממון בחנם שאין לו בה הנאה).

שלח ליה גידל בר מנשיא לרבא: ילמדנו רבינו: תינוקת בת ארבע עשרה שנה ויום אחד יודעת בטיב משא ומתן - מהו?
שלח ליה: אם יודעת בטיב משא ומתן - מקחה מקח וממכרה ממכר. ולישלח ליה 'תינוק'?
מעשה שהיה כך היה.
ולישלח ליה 'תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד'?

מעשה שהיה כך היה.
(אית דגרסי 'מקחה מקח וממכרה ממכר במטלטלין' ולא מבעיא בת ארבע עשרה, אלא אפילו כבת שב וכבת שית, כדתנן [גיטין פ"ה מ"ז] 'הפעוטות כו' [מקחה מקח וממכרה ממכר במטלטלין] ומוקים להו בגיטין [נטא] כבר שית וכבר שבעו אלא מעשה שהיה כך היה; ולא נהירא: דמאי אתא לאשמועינן? מתניתין היא: 'הפעוטות מקחן מקח כו', ואפילו אין יודעין יפה בטיב משא ומתן, דהא כבר שית כבר שבע מוקמית להו? ונראה בעיני דבמקדקעי מיירי [כאן] ולא גרסינן 'במטלטלין', והכי מפרש לה: שלח ליה רב גידל בר מנשיא לרב: ילמדנו רבינו: תינוקת בת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן מהו למכור בנכסי אביה אע"ג דלא הויה בת עשרים? מהכא שמעינן דעד השתא איירינן בשאין יודע כל כך בטיב משא ומתן, ואפילו הכי מכלל עשרים ואילך מוכר בנכסי אביו, הואיל ואינו שוטה ממש; אבל בפחות מכן עשרים בעינן חכמה יתירה למכור בנכסי אביו.)

>והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר ד (לא גרסינן הכא כלל ו"ג ההוא פחות מכן עשרים שמכר בנכסי אביו כגידל בר מנשיא בחזקת יודע בטיב משא ומתן) <הווא פחות מכן עשרים דאזל זבין נכסי [אבוהו כגידל בר מנשיא]; אתא לקמיה דרבא (כדי לחזור בו ולומר שאינו יודע בטיב משא ומתן), אמרו ליה קרוביה (לאותו יתום): "זיל אכול תמרי ושדי ביה קשייתא בי רבא (והשלך גרעינים לפני רבא ויהיה סבור שאתה שוטה ויחזיר לך נכסיו)" ; עבד הכי ; אמר להו: זביניה לאו זביני .

כי קא כתבו ליה שטרא (פסק דין שיחזירו לו נכסיו), אמרו ליה לקוחות (הורוהו) דבר חכמה שיאמר לפני רבא ויחשב חכם בעיניו ויודע בטיב משא ומתן, ולא יפסידו לקוחות מקחם): "זיל אימא ליה לרבא: 'מגלת אסתר בזוזה, שטרא דמר בזוזה' (מגילת אסתר שהוא דבר גדול רגיל סופר לכתוב בזוזה, ובשביל שטר קטן שכותב לי שואל לי זו?) בתמיה" ? !

אזל אמר ליה ;

אמר להו: זביניה זביני !

אמרו ליה קרוביה (לדבא): "לקוחות אגמרוהו (לומר כן להאי, אך אינו יודע כלום)" !

אמר להו: מסברי ליה סבר; כיון דמסברי ליה (דבר חכמה) וסבר - מידע ידע (ויודע להבין חכם הוא וממכרו ממכר)? והאי דעבד הכי (דשדא קשייתא) - חוצפא יתירא הוא דהוה ביה (ולא מתוך שטות).

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: ולעדות - עדותו עדות (אע"פ שאמרנו בפחות מכו' שאינו יודע בטיב משא ומתן - אינו מוכר בנכסי אביו, אבל לעדות - נאמן הוא להעיד מה שראה ושמע מכו' וי"ג ואילך שהביא שתי שערות, הואיל ואינו שוטה).
אמר מר זוטרא: לא אמרן אלא למטלטלי (בעדות מטלטלי) [עיין תוספות], אבל למקדקעי - לא.

אמר ליה רב אשי למר זוטרא: מאי שנא מטלטלי (עדות מטלטלי דנאמן)? (משום) דזביניה זביני (במטלטלי, אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן, דהיינו פעוטות הכי נמי דעדוהו במטלטלי הויה עדות)? אלא מעתה הא דתנן [גיטין פ"ה מ"ז] 'הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין' (ומוקמינן לה בגיטין כבר שית כבר שבע) - הכי נמי דעדוהו עדות?

אמר ליה: התם בעינא (דברים יט, יז) ועמדו שני האנשים [אשר להם הריב לפני ה' לפני הכהנים והשפטים אשר יהיו בימים ההם] (בעדות מוקמינן לה במסכת שבועות (דף ל.), ובעינן אנשים ולא קטנים) - וליכא .

אמר אמימר: ומתנתו (של בן י"ג ויום אחד) מתנה (הוא מתנה אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן, ואין מכירת קרקעותיו מכירה).
אמר ליה רב אשי לאמימר: השתא: ומה זביני דמקבל זוזי (דדרך חכמה היא זאת) אמרת דלא (אפילו הכי תקינו רבנן דלא ליהוי זביני עד שיהא בן עשרים, הואיל ואינו בקי בטיב משא ומתן), דלמא מוזיל ומזבין - כל שכן מתנה דלא מטי ליה ולא מידי (מתנה - שהוא דרך שטות - מיבעי דתקון רבנן דלא ליהוי מתנה!) ?
אמר ליה:

(בבא בתרא קנו, א)
ולטעמיך (דתלית טעמא במידי דאית ליה רווחא והפסדא) - **זבין שוי חמשא בשיתא** (דאית ליה רווחא טובא) **הכי נמי דזביניה זביני** (בתמיה: והא לא פלוג רבנן במכירת פחות מכן עשרים שאינו יודע בטיב משא ומתן מידי, אלא כולוהו תקון דלא ליהוי זביני?) ! **אלא** (היינו טעמא דמכירה): **קים להו לרבנן דינוקא מקרבא דעתיה גבי זוזי, ואי אמרת זביניה זביני - זמנין דמקרקשי ליה זוזי אזיל מזבין לכולהו נכסי דאבוה** (הלכך בכולהו מכירות תקון דלא ליהוי זביני), **אבל גבי מתנה, אי לאו דהוה ליה הנאה (גדולה) מיניה - לא הוה יהיב ליה מתנה - אמרו רבנן תיהוי מתנתו מתנה דלעבידו להו מילי** (לגמול לו חסד ולהיטיב לו בכל עניין).

אמר רב נחמן אמר שמואל: בודקין לקדושים (אע"פ שהוא בן י"ג שנים ויום אחד והאשה בת י"ב שנים ויום אחד - לא סמכינן אשנים לאחזוקינהו כגדולים ובני שיער להחשב קדושים ודאי אף להקל, כגון לבטל קדושי שני שקידש אחריו בלא גט, אלא בודקין אחריו: אם הביא שערות - אז יחשבו קדושי ודאי), **לגרושין** (לקמיה מפרש), **ולחליצה** (כדמפרש לקמיה: דמשום אשה נקט לה: שלא תחלוץ עד שתגדיל ותביא סימני שיער), **ולמאוננין** (אם הביאה שערות לא תמאן), **ולמכור** **בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים** (אע"ג דאייתי שערות מ"ג).
וכיון דבדקנא לקדושים (להאי גברא בשעת קדושין ונמצא גדול) - **לגרושין למה לי** (למה צריך בדיקה בשעת גירושין?)
לא נצרכא אלא ליבום (דמבן תשע קנאה בביאה, ואין יכול לגרש עד שיביא שתי שערות).
דתנן [נדה פ"ה מ"ה] **'בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו - קנאה, ואין נותן גט עד שיגדל'**

לחליצה - לאפוקי מדרבי יוסי, דאמר [ביבמות קה, ב]: **'איש' כתוב בפרשה** [פרשת חליצה], **אבל אשה - בין גדולה ובין קטנה** (דמשום חליצה 'איש' לא איצטריך, דמגירושין שמעינן לה)? **קא משמע לן דמקשינן אשה לאיש, דלא כרבי יוסי** [אלא כרבי מאיר שם];
ולמאוננין - לאפוקי מדרבי יהודה, דאמר: **'עד שירבה שחור' - קא משמע לן דלא כרבי יהודה** (ובמסכת נדה מפרש עד שירבו השערות ויהיו שוכבות, ונראה כמו שהרבה השחור; ולא גרס 'על הלבן'; ולרבי יהודה אין בודקין, דהא לאחר הבאת שערות ממאנת עד שירבה ויהיו שוכבות?)
ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים - לאפוקי ממאן דאמר 'בן שמנה עשרה';

והלכתא: תוך זמן כלפני זמן, והלכתא כגידל בר מנשה (דבן י"ג היודע במשא ומתן - מוכר בנכסי אביו אפילו מקרקעי; דאילו מטלטלי - אפילו פעוטות כבר שית מוכרין),
והלכתא כמר זוטרא (דלעדות מטלטלי מעיד בן י"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן, אבל בעדות קרקע - לא), **והלכתא כאמימר** (דמתנת בן י"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן - הוא מתנתו מתנה ואע"ג דמכירת נכסיו לא היא מכירה), **והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו** (קדושין וגירושין חליצה ומיאוננין: דלא סמכינן אשנים עד שנבדוק סימנין; ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ויביא סימנים; מי שאינו יודע בטיב משא ומתן דטפי מעשרים - לא אמטו רבנן להמתין לחכמתו, ואם לא הביא שיער בעשרים נחזקין כקטן עד רוב שנותיו אם לא נמצאו בו סימני סריס; ואיכא למימר דוקא בנכסי אביו, אבל בנכסים שנתנן לו במתנה או שקנה מטלטלין שאינם ירושת אבותיו - הנהו מוכר פחות מכן עשרים כדין מטלטלין).

משנה:
המחלק נכסיו על פיו: רבי אליעזר [כך הגירסה במשניות ובמשניות ברי"ף; ורבנו תם וסיעתו גורס: אלעזר] **אומר: אחד בריא ואחד מסוכן:** **נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, ושאיין להן אחריות איין נקנין אלא במשיכה** (רבי אלעזר סבירא ליה לענין שכיב מרע אינם ככתובין וכמסורין כלל, אלא כבריא בעלמא, וצריך קנין כשאר מתנת בריא, ואע"ג דמית - לא קנה מקבל מתנה בלא קנין, ואפילו מצוה מחמת מיתה נמי לרבי אלעזר בעי קנין, שהרי מעשה של אמן של בני רוכל אוקימנן לעיל (דף קנא): במצוה מחמת מיתה, ואפילו הכי פליג רבי אלעזר ואמר להו לחכמים 'בני רוכל - תקברם אמם')

ושלא כדין קיימו דבריה, כי אם לקונסן; ואף על גב דלא שייר מידי - לא מיקני באמירה כלל; ונראה בעיני דכיון דלא מפליג רבי אלעזר בין שכיב מרע לבריא לענין היכא דמית - הוא הדין היכא דעמד: אינו חוזר אם קנו מידו לרבי אלעזר?

(בבא בתרא קנו, ב)

[המשך המשנה]

אמרו לו: מעשה באמן של בני רוכל, שהיתה חולה, ואמרה "תנו כבינתי לבתי" והיא בשנים עשר מנה, ומתה - וקיימו את דבריה (אם מתנת שכיב מרע בלא שיור היתה - איכא למימר דמודה רבי אלעזר במצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין, והוא דמית, דהא לא מיבעי לאוקומי מעשה דבני רוכל במצוה מחמת מיתה, ואם מתנת שכיב מרע במקצת היתה, ומיבעי לן לאוקומי במצוה מחמת מיתה, כדאוקימנן לעיל - דהא מתנת שכיב מרע במקצת כולי עלמא מודים דלא מיקניא באמירה, ואם כן על כרחך פליג רבי אלעזר אפילו במצוה מחמת מיתה!) אמר להן: בני רוכל - תקברם אמן (אין מביאין ראיה מבני רוכל דרשעים היו, והלואי שתקברם אמם, כדמפרש טעמא בגמרא, וקנסא הוא דקנסוס רבנן לקיים מתנת אמם לבתה בלא קנין).

גמרא:

תניא: אמר להן רבי אליעזר [לפי הב"ח: אלעזר, וכן להלן בסוגית הגמרא] לחכמים מעשה כמרוני (על שם מקומו) אחד שהיה בירושלים, והיו לו מטלטלין הרבה, וביקש ליתנם במתנה (שהיה שכיב מרע לדברי רבי אלעזר, ומקבלי מתנה לא הוו גביה, כדמפרש בקדושין; והתם פריך עלה טובא)? אמרו לו: אין להם תקנה עד שיקנה על גב קרקע (לזכות בהן המקבל מתנה, לפום מאי דלא סמכא דעתן עד שיקנה כו'; הכי מפרש בפרק קמא דקדושין, והתם מפרש שפיר!) הלך ולקח בית סלע אחד סמוך לירושלים (שאינו ראוי לזריעה, וקנאו בזול לשם כן: על מנת להקנות לו), ואמר: "צפוני לפלוגי ועמו מאה צאן ומאה חביות, ודרומו לפלוגי ועמו מאה צאן ומאה חביות" - ומת, וקיימו חכמים את דבריו. אמרו לו: משם ראייה? מרוני בריא היה (בשעת מתנה, ואחר כך מת).

אמר להן בני רוכל תקברם אמן וכו' :

מאי טעמא קא לייט להו?

אמר רב יהודה אמר שמואל: מקיימי קוצים (קדונו"ש) בכרם היו (דכה"ג) אשכחן במסכת כלאים: דמאכל בהמה הוי כלאים בכרם משום 'לא תזרע כרמך כלאים', ואפילו מקיים - לוקה דדרשינן במועד קטן (דף ב:) 'כלאים שדך לא', ורבי אליעזר לטעמיה, דתנן [כלאים פ"ה מ"ח] המקיים קוצים בכרם: רבי אליעזר אומר: קדש, וחכמים אומרים: לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין [האירוס והקיסוס ושושנת המלך וכל מין זרעים אינן כלאים בכרם; הקנבס: רבי טרפון אומר אינו כלאים, וחכמים אומרים: כלאים; והקינרס כלאים בכרם]; בשלמא כרכום חזי, אלא קוצים למאי חזי?

אמר רבי חנינא: מאי טעמא דרבי אליעזר? שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן (ורבנן - בתר רובא דעלמא אזלי, שאינן מקיימין שדות לגמליהן).

אמר רבי לוי: קונין קנין משכיב מרע אפילו בשבת, ולא לחוש לדברי רבי אליעזר (מה שקונין - לאו דצריך קנין כר"א, דהא קיימא לן כרבנן דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין, אלא להפיס דעתו כדי שלא תטרוף דעתו קונין דהשתא סמכא דעתיה), אלא שמא תטרוף דעתו עליו.

(קונין משכיב מרע אפי' בשבת, לא שנא היכא שצריך קנין, כגון ששייר, לא שנא במחלק כל נכסיו: דכיון דתלי טעמא משום שמא תטרוף דעתו עליו, דלא סמכא דעתיה שתתקיים צוואתו באמירה - הלכך כדי להפיס דעתו קונין אפילו בשבת, בכל מתנתו, בין ששייר וצריך קנין בין בלא שייר ובאמירה סגי, ואף על גב דקנין דמי למקח וממכר, שהרי קונין בכליו של קונה שמקנה סודרו כדי לקנות בו המתנה).

משנה:

רבי אליעזר אומר: בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב (אם בשבת חילק נכסיו - אז תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין וכתיבה שלא תטרוף דעתו, שמו הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת) אבל לא בחול (שיש תקנה בקנין וכתיבה, ולמה תטרוף דעתו)? רבי יהושע אומר: בשבת אמרו (שדבריו קיימין אע"ג דליכא למימר מגו דיכול לקנות ולכתוב - כי לא עביד נמי קני), קל וחומר בחול (דכל הראוי לבילה - אין בילה מעכבת בו). כיוצא בו: זכין לקטן (הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו - תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו) ואין זכין לגדול (שהרי יכול לזכות בעצמו) - דברי רבי אליעזר; רבי יהושע אומר: לקטן אמרו (משום דזכין לו שלא בפניו), קל וחומר לגדול (שיש לו יד לקבל ולזכות, ושליו נמי מצי משוי, והלכך כל שכן דזכין לאדם שלא בפניו).

גמרא :

מתניתין מני ?

רבי יהודה היא, דתניא: רבי מאיר אומר: רבי אליעזר אומר: בחול דבריו קיימין מפני שיכול לכתוב אבל לא בשבת; רבי יהושע

(בבא בתרא קנז, א)

אומר: בחול אמרו, וקל וחומר לשבת (דכיון דאין יכול לכתוב - עשו לו תקנה לקנות דבריו באמירה בעלמא כדי שלא תטרופ?) כיוצא בו זכין לגדול ואין זכין לקטן - דברי רבי אליעזר; רבי יהושע אומר: בגדול אמרו, קל וחומר לקטן.

רבי יהודה אומר: רבי אליעזר אומר: בשבת דבריו קיימין מפני שאינו יכול לכתוב, אבל לא בחול; רבי יהושע אומר: בשבת אמרו, קל וחומר בחול; כיוצא בו: זכין לקטן ואין זכין לגדול - דברי רבי אליעזר; רבי יהושע אומר: לקטן אמרו קל וחומר לגדול.

משנה :

נפל הבית עליו ועל אביו (על ראובן ועל יעקב אביו, ואין ידוע מי מת קודם), או עליו ועל מורישיו (על ראובן ועל מורישיו, כגון אחי ראובן, או אחי יעקב אביו שאין להם קרוב יותר מראובן, וראובן ראוי ליורשן), והיתה עליו (על ראובן) כתובת אשה ובעל חוב (או בעל חוב ואין לו ממה לפרוע), יורשי האב (בנפל הבית עליו ועל אביו קאי שירשי יעקב, כגון בני יעקב: שמעון ולוי אחי ראובן, או אפילו חנוך ופלוא בני ראובן, שגם הם יורשי יעקב) אומרים: "הבן מת ראשון" (דהיינו ראובן מת ראשון) ואח"כ מת האב (ומכח אבוא דאב קאתינא, כדאמרין בגמרא, ולא זכה ראובן בהני נכסי כלל, ונירש אנו כל נכסי יעקב), ובעלי החוב אומרים: "האב מת ראשון ואח"כ מת הבן" (ולענין נפל הבית עליו ועל מורישיו שיין למיתני יורשי מורישיו אומרים הבן מת ראשון): בית שמאי אומרים: יחלוקו (כדמפרש טעמא ביבמות ב'החולק': דאע"ג דיורשי האב ודאי יורשין בהאי ממון, ובעל חוב ספק, וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי! קסברי בית שמאי: שטר העומד לגבות כגבוי דמי, ותרויהו 'ודאי' חשיבי), ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן (בחזקת יורשי האב, שהרי הם יורשים ודאי: או מיעקב או מראובן, וכמוחזקין דמו, שהרי יעקב מוחזק בנכסיו היה ואלו באים מכחו; ובעל חוב ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי).

גמרא :

תנן התם (לקמן ב'גט פשוט') 'המלוה את חבירו בשטר' (אפילו לא נכתב בו אחריות) - גובה מנכסים משועבדים (אם אין ללוה נכסים בני חורין, וגובה מלוה מן הלקוחות, דאמר ב'שנים אוחדין' (ב"מ דף יד.) לרבנן: אחריות שלא נכתב בשטר - טעות סופר הוא, וכמי שנכתב בו דמי, דלא שדי איניש זוזי בכדי, ולכך נתכוין המלוה שיכתוב בשטר אחריות אלא ששכח הסופר וטעה, וסתם שטר - קלא אית ליה, ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלקחו קרקע מן הלוה ולא הניחו לו [למלוה] בני חורין כדי לגבות מהן מלוה את חובו); על ידי עדים - גובה מנכסים בני חורין; בעי שמואל: (הכותב לחבירו): "משעבד אני לך בחובך כל נכסים" דאי קני (שאקנה) (והיינו שכותבין בשטרות "דקנאי ודעתיד אנא למיקני") וקנה - מהו (מי טריף מלקוחות נכסים שקנה הלוה אחר כתיבת השטר ומכרן לאלו)? אליבא דרבי מאיר, דאמר (גבי האומר לאשה "הרי את מקודשת לכשימות אישך", "לכשתמות אחותך", "לאחר שתתגירי" כו') 'אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' לא תיבעי לך, דודאי קנה (דכיון דפירות דקל דעדיין לא באו לעולם קנה - כ"ש דמשעבדי ליה קרקעות דאתו לעלמא אלא שעדיין לא קנאו ליה בשעה ששעבד)? אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן, דאמרי 'אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' (מאי? מי שאני שעבד מקנין, וטעמא כדפרישית: אי נמי אלמיהו רבנן לשעבדו יותר מקנין דלא תנעול דלת בפני לוי? או לא)? אמר רב יוסף: תא שמע: (דתנן בפרק 'שני דיני גזירות' [פ"ג מ"ח] בכתובות (דף קי.)) 'המוציא שטר חוב על חבירו והלה הוציא שטר שכתוב בו שמכר לו את השדה מלוה ללוה אחר שנכתב השטר חוב שהוא מוציא עליו - אדמון אומר: יכול הלוה לטעון אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל צורך מעות'; וחכמים אומרים: זה (המלוה) היה פיקח שמכר לו (ללוה) את הקרקע מפני שהוא יכול (עתה) למשכנו עליו (בעד חובו, ולא יכול לדחותו ולומר "אין לי לפרוע כלום"; והנה זה הקרקע 'דאי קני' הוה: שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו הלוה זמן מרובה, והנה זה המלוה חזר וגובה בחובו!) (אלמא "דאי קני וקני" משעבד למלוה!) אמר ליה רבא: 'מיניה' קאמר (בתמיה)? מיניה (מקרקע שקנה הלוה עצמו ואינה משועבדת לשום אדם היאך אתה מביא ראיה מיניה פשיטא שיגבה המלוה, ו)אפילו מגלימא דעל כתפיה! כי קא מיבעיא לן - "דאי קני" [ו] קנה ומכר, "דאי קני" [ו] קנה והוריש (דהא לא קמבעיא לן אלא היכא דכתב "דאי קני" וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר או במכירה או שהורישו לאחר מיבעיא לן); - מאי (אי אלים תנאיה שכתב לו "דאי קני" לטרופ מלקוחות או מירושין שאחר כתיבת שטרו שקדם להן או לא)?

אמר רב חנא: תא שמע [ממשנתנו]: 'נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו, והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב; יורשי האב אומרים "הבן מת ראשון ואח"כ מת האב", ובעלי חובות אומרים "האב מת ראשון כו'"; ואי סלקא דעתך "דאי קני" [ו] קנה ומכר, "דאי קני" [ו] קנה והוריש לא משתעבד - נהי נמי דאב מית ברישא (וירש הבן, כדקאמר בעל חוב), "דאי קני" הוא (שקנאו הבן אחר כתיבת השטר, והורישו ליורשיו, ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב! אלמא "דאי קני" וקנה והוריש - משתעבד!) ?

אמר להו רב נחמן: זעירא חברין תרגמה: מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן (ולא משום שכתב לו "דאי קני" הוא; וגבי קנה ומכר - לא משתעבד, אלא גבי יורשים, משום מצוה; ואפילו לא כתב לו "דאי קני" - משתעבד יורש למלוה משום מצוה על היתומים).

מתקיף לה רב אשי: מלוה על פה הוא [כי אין זכות תביעה ממשית], (ואמאי טריף ממקרקעי דיתמי?) ורב ושמואל דאמרי תרוייהו (לקמן 'בגט פשוט'): מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות (וכי אמרין 'מצוה על היתומין' - הני מילי מלוה בשטר; ושמואל גופיה הוא דקמבעיא ליה הא בעיא, ואם כן קשיא ידידיה אדידיה! ומיהו לקמן פסקינן הלכתא: מלוה על פה גובה מן היורשין, שלא תנעול דלת בפני לוי!) ?

(בבא בתרא קנז, ב)

אלא הא מני? רבי מאיר היא, דאמר: 'אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' (וכי מיבעי לן - לרבנן הוא דמיבעיא לן, כדאמרן לעיל).

אמר רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבינא: תא שמע [שביעית פ"י מ"ה]: 'שטרי חוב המוקדמין' (שנכתבו ביום ט"ו בניסן וכתב בתוך השטר באחד בניסן) - פסולין (דאתי למיטרף לקוחות של ט"ו ימים ראשונים דניסן שלא כדין, שהרי ההלואה היתה בט"ו בניסן והוא יטרף לקוחות דט"ו קודם! ומיהו אם ההלואה היתה באחד בניסן בפני עדים, וקנו מיזד להשתעבד נכסי לזה למלוה, ולא כתבו את השטר עד ט"ו בניסן, וכתבו בו 'באחד בניסן' - כי האי 'מוקדם' כשר, כדאמר להו רבה בר שילא להנך דכתבי אקנייתא: אי ידעיתו ההוא יומא דאקניתו בו לחיי, ואי לא כתיבו 'יומא דקיימיתו ביה' - לקמן ב'גט פשוט' (דף קעב.); המוקדמין פסולין - כדפרישית: שהקדים זמן הכתוב בשטר ליום כתיבתו, אי נמי שנכתב השטר באחד בניסן, וכן כתוב בו 'באחד בניסן לזה פלוני מפלוני' והוא לא לזה ממנו כלום עד ט"ו בניסן - גם זה 'מוקדם' ופסול, שאין לו לטרף אלא מזמן ההלואה ואילך, ודלא כאביי דאמר 'עדיו בחתומיו זכין לו' ב'שנים או חזין' (בבא מציעא דף יג.), והמאוחרין (לוה בניסן ולא נכתב עד תשרי; אי נמי כתבוהו ביום שלום אך אחר הזמן בתוך השטר וכתב בו 'בתשרי') - כשרין (שמחלו לו השעבוד עד תשרי, ולא יטרף לקוחות אלא מתשרי ואילך). ואי סלקא דעתך "דאי קני", [ו] קנה ומכר, "דאי קני" [ו] קנה והוריש לא משתעבד, מאוחרין (כשלוה בניסן ונכתב בתשרי) אמאי כשרין ?

"דאי קני" הוא (והלא שמא קנה זה אלו נכסים בין ניסן לתשרי, ולא אשתעבדו למלוה, דהא "דאי קני" הוא בשעת הלואה והסורף יבא לטרף מתשרי ואילך שלא כדין מן הלקוחות שקנו מן הלוה נכסים הקנויין לו מניסן ועד תשרי! אלא שמע מינה "דאי קני" משתעבד, והלכך מאוחרים כשרים: דליכא למיחש להכי)?

הא מני? - רבי מאיר היא, דאמר 'אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' (והלכך מאוחרים כשרין: שאם כתב בתוך השטר שום אחריות - כתב [גס] "דקנאי דעתיד אנא למיקני" שאין כותבין אחריות לחצאין, וליכא למיחש למידי; וגם אם לא נכתב בו אחריות - ליכא למיחש כלל, דהא לרבי מאיר לא טריף ממשעבדי [ב'שנים או חזין]; ומיהו אם כתב בהו "דקנאי" ולא כתיב בהו "דאקני" - בהא ודאי מודה רבי מאיר דמאוחרין פסולין, כקושיין דלעיל: דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדין! מיהו לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לאקשווי טפי).

אמר רב משרשיא משמיה דרבא: תא שמע: (במסכת גיטין פ"ה מ"ג, דף מח:) תנן: 'אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם' והשתא מפרש: ('לשבח קרקעות' - כיצד? (וב'שנים או חזין' (דף יד:) מיתניא: 'הרי שגזל שדה מחבירו כו' ומשני: 'לא תרוצי קא מתרצת ליה תריץ נמי בבעל חוב'; וכדמתרצא התם מיתניא הכא:) הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה (כשהיא מושבחת בזיבול וחרישה וזריעה); כשהוא גובה (הלוקח מן המוכר) - גובה את הקרן מנכסין משועבדין ואת השבח מנכסין בני חורין' ואי סלקא דעתך "דאי קני" [ו] קנה ומכר, "דאי קני" [ו] קנה והוריש לא משתעבד - בעל חוב אמאי גובה שבחא (בעל חוב - שבח מנא ליה? והלא זה השבח הלוקח שלקח שדה זו אחר הלואת המלוה השביחו, ו"דאקני" קרינא ביה בשעת הלואה)?

הא מני רבי מאיר היא, דאמר 'אדם מקנה דבר שלא בא לעולם'.

(בעיא באפי נפשה היא:) אם תמצא לומר "דאי קני" קנה ומכר, דאי קני קנה והוריש לא משתעבד - הא לא משתעבד (וליכא למיבעי אי בתרא קני אי קמא קני כדלקמן, שהרי לא קנה לא זה ולא זה?) אם תמצא לומר משתעבד, לזה (וכתב למלוה "שעבדתי לך כל נכסיי דקנאי ודאי קני") ולזה (וחזר ולזה מאחר וכתב לו כמו שכתב לו לראשון), וחזר וקנה (ואח"כ קנה נכסים ומכרן, או שמת והורישם ליורשים, ובאו שני הנושים לטרף אותן הנכסים) - מהו (הדין עם מי?) לקמא משתעבד (שהרי כתוב בשטר מוקדם) או לבתרא משתעבד (דלא אליס "דאי קני" לתפוס עד שיבואו הנכסים בעולם, וכי קנה הני נכסים אחרי כן - הא הדר ביה מקמא ויקנה בתרא)?

אמר רב נחמן: הא מילתא איבעיא לן, ושלחו מתם: ראשון קנה;

רב הונא אמר: יחלוקו (כל אחד לפי מעותיו, דבבת אחת נשתעבדו להם, שהרי אחר ב' ההלואות קנאה, ובאותה העת שקנאה - מיד נשתעבדו לשניהן: שאין קדימה לאחד מהן), **וכן תני רבה בר אבא 'יחלוקו'.**

אמר רבינא: מהדורא קמא דרב אשי אמר לן 'ראשון קנה', מהדורא בתרא דרב אשי (כשחזר לימודו פעם שניה) אמר לן 'יחלוקו'!

(נמצא בתשובת רב האי ובפירושו רבנו חננאל: רב אשי חיה ששים שנה, ובכל שנה מחזר לימודו בשני חדשי הכלה: ניסן ותשרי, ולכשהגיעו שלשים שנה - סיים כל לימודו; וכן עשה בשלשים שנים אחרונים; ומהדורא קמא' היינו שלשים שנים ראשונים, ומהדורא בתרא' הן שלשים שנים אחרונים.)

והלכתא יחלוקו.

מיתבי: 'לשבח קרקעות' כיצד? הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה, ובא בעל חוב וטרפה; כשהוא גובה - גובה את הקרן מנכסין משועבדין ואת השבח מנכסין בני חורין' ואם איתא 'חצי שבח' מבעי ליה (שכיון שמכר הלוח שדהו וכתב לו אחריות עליו ואחרי כן השביחן הלוקח, נמצא המלוה והלוקח שניהן נושין בלוח, ונמצא השבח קנוי ללוח אחר שעבדו שניהן: למלוה בחובו וללוקח בכסף מקנתו! לפיכך חולקין השבח, כדין לוח ולוח וחזר וקנה! הלכך אין למלוה בכל מקום אלא חצי השבח)?

(ומשני:) מאי 'גובה' נמי דקתני? - חצי שבח (ושינויא דסמכא הוא. מהא שמעין דהא דאמר שמואל ב'שנים אוחזין' (בבא מציעא דף יד:) 'בעל חוב גובה את השבח' - לא סבירא לן כוותיה, אלא גובה חצי שבח, וכן הלכה; ואי קשיא: דהכא בעי שמואל "דאיקני" מהו? והתם קאמר 'בעל חוב גובה את השבח', דהיינו "דאיקני"? איכא למימר דאליבא דרבי מאיר קאמר; אי נמי מיבעי לן 'לרבנן מאי?', ואיהו פשיט מנפשיה: "דאיקני" - קנה, וסברא דנפשיה קאמר.)

(בבא בתרא קנח, א)

משנה:

נפל הבית עליו ועל אשתו (ואין לה בנים ממנו): **יורשי הבעל** (אביו או אחיו או בניו מאשה אחרת) **אומרים "אשה מתה ראשון ואחר כך מת הבעל"** (ואין ליורשי אשה כלום בכל נכסיה, שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו קודם מותו("), **יורשי אשה** (קרובה ממשפחת אביה) **אומרים "בעל מת ראשון ואחר כך מתה אשה"** (וירשנו בכל נכסיה: נכסי צאן ברזל והיא נדוניה דהנעלת ליה ונכתבה בכתובה, ומנה ומאתים ותוספת ונכסי מלוג שלה("):

בית שמאי אומרים יחלוקו (שהרי ממון מוטל בספק הוא; ויש מפרשים ביבמות ב'החולץ' (דף לח:) דאכתובה לא פליגי בית שמאי, אלא אשאר), **ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן** (בגמרא מפרש בחזקת מי, הלכך לאו לקמיה קאי, אלא הכי גרסינן: וכתובה בחזקת יורשי הבעל; והני 'נכסים' דקאמרי בית הלל - הן נכסי צאן ברזל שהכניסה מבית אביה, ושמן בכתובתה, ואחריותם עליו: אם פחתו - פחתו לו ואם הותירו - הותירו לו)? **כתובה** (מנה ומאתים ותוספת שממון הבעל) **בחזקת יורשי הבעל** (ראוי לינתן לה; הלכך מספק לא תוציאנו מחזקת הבעל ומחזקת יורשים), **נכסים הנכנסין והיוצאין עמה** (הן נכסי מלוג שנפלו מבית האב, ואין אחריות עליו) **בחזקת יורשי האב** (שמאביה בא לה).

(בבא בתרא קנח, ב)

גמרא:

בחזקת מי (הנכסים דקאמרי בית הלל 'נכסים בחזקתן' - בחזקת מי קאמרי בית הלל)?

רבי יוחנן אמר: בחזקת יורשי הבעל (שאם פחתו - פחתו לו, ואם - הותירו הותירו לו, ויכול היה למוכרו; הלכך לא דמי לנכסי מלוג), **ורבי אלעזר אמר: בחזקת יורשי האשה** (הוא דקאמרי לה, דהיא הנעלת ליה מבית אביו), **ורבי שמעון בן לקיש משום בר קפרא אמר: יחלוקו** (כדמפרש לקמן: הואיל והללו באין לירש הכל והללו באין לירש הכל - יחלוקו, שהרי לשניהם יש טענת חזקה, כדפרישית: היא הנעלת ליה מבית אביו, והוא - מתוך שקיבל אחריות עליו - קנאן, והרי הן כממונו; והאי דאמרי בית הלל 'נכסים בחזקתן' - היינו בחזקת שניהן ויחלוקו). **וכן תני בר קפרא: הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש - יחלוקו.** [##האם בכך מפרש בר קפרא את בית הלל? או האם הוא קובע בכך את ההלכה?]

משנה:

נפל הבית עליו ועל אמו (כגון שנפל הבית על רחל אשת יעקב באלמנותה ועל יוסף בנה מיעקב, ולא היה לה עוד בן מיעקב ולא מאיש אחר, שעכשיו טענותיהן שוות: שיורשי האם - כגון אחיה מאביה - אומרים "הבן מת ראשון והיא מתה אחרונה, וירשנו כל נכסיה"; ויורשי הבן - כגון ראובן בן יעקב מלאה - טוען כל הנכסים, ואומר: "רחל מתה תחלה, וירש יוסף את כל נכסיה, ואחר כך מת הוא, וירשנו כל הנכסים"); **אלו ואלו מודין שיחלוקו** (דשניהם באין מכח טענת ירושת נכסים שהוחזקה בהן האשה לבדה בחייה באלמנותה בלא בעל, ולא דמי ל'נפל הבית עליו ועל אביו' דלעיל: דהתם זה בא מכח ירושה וזה בא בטענת שטר חוב; וגם נפל הבית עליו ועל אשתו - יש שם נכסים שמוחזק בהן בעלה ויש שם

נכסים שמוחזקת האשה בחזקת אביה, אבל הכא - כל הנכסים הוחזקה בהן וקנאתן לאחר מות בעלה, ואבד כח בעלה וחזקתו מהן, וכיון ששניהן באין בחזקת ירושה, ותובע כל אחד כל הנכסים - הו' ספק וספק, וחולקין; הלכך לא מיתוקמא אלא כגון שלא נשאר לרחל שום זרע. אבל אם יש לה עוד בן, כגון שיש לה שני בנים לרחל: יוסף מיעקב ובנימין בנה מאיש אחר, שהוא אחי יוסף מאמו, וראובן בן יעקב מלאה אומר "רחל מתה תחלה, וירש יוסף חצי נכסיה, ואתה החצי, ואחר כך מת יוסף, וירשתי חלקו"! ובנימין אומר: "לא כי, אלא יוסף מת תחלה, ואחר כך מתה אמי, וירשתי כל נכסיה" - על זאת נשאלתי מרבתי שבלותי"ר, ותשובתי להם בסוף הפרק צרופות ובחונות; ואומר אני: שאין לראובן כאן כלום, משום דהוי בנימין יורש ודאי במקצת, וראובן - ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי: שכל מקום ששנים באים מכח ירושה ויודעין לטעון מכח מי הן באין לירש, וכל אחד תובע כל הנכסים - יחלוקו, דהוי 'ספק וספק', וחולקין, כגון במתניתין, שנפל הבית עליו ועל אמו, ואין לרחל עוד בן אחר אלא זה המת בלבד; וכל היכא שהאחד תובע את הכל והאחד תובע החצי, הנה זה שתובע הכל קרוי 'ודאי' הואיל והוי ודאי במקצת, ואידך 'ספק', ואין ספק מוציא מידי ודאי. והנני מביא ראיה מן השמועות הפסוקות בפרק 'החולק' (יבמות דף לה:), דתנן [פ"ד מ"ב]: 'ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון - יוציא והולד כשר, וחייבין עליו אשם תלוי' ואמרין בגמרא (שם דף לח.) 'ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא - שהוא אביו של יבם - ספק אמר אנא בר מיתנא אנא ופלגא ידי, ויבם אמר ליה את ברא ידי את ולית לך ולא מידי - הוי יבם 'ודאי' וספק הוי 'ספק' ואין ספק מוציא מידי ודאי; מינה שמעינן דכל מקום שהאחד יורש במקצת והשני ספק אם יש לו חלק בנכסים או לא - דודאי יורש את הכל; הלכך: מתניתין, דנפל הבית עליו ועל אמו, דאמרין 'יחלוקו' - לא מתוקמא אלא כגון שאין לאם בן אחר אלא זה המת, שעכשיו טענותיהן שוות: שירשי האם תובעין כל הנכסים וירשי הבן תובעין כל הנכסים - הו' להו 'ספק וספק', וחולקין, דומיא דסבא ויבם בנכסי ספק או סבא וספק בנכסי יבם, שחולקין, כדאמרין ב'החולק'; אבל אם יש לה בן שני קיים - יזכה בכל הנכסים דהוי איהו 'ודאי' במקצת, וירשי הבן 'ספק', ואין ספק מוציא מידי ודאי. [ועיי' בערוך לנר ביבמות לח הסבר אחר, ובסוד הדברים שירש נחשב 'מוחזק' - אולי רק לגבי מה שישה לאחר המות, כלומר: מיד עם המות היורש הוא המוחזק אף על פי שעוד לא חלקו היורשים] ##; וכן משמע בסוגית הגמרא כאן: 'הנכסים בחזקתן' - שואלת הגמרא: בחזקת מי? ועונים רבי אילא ורבי זירא: בחזקת יורשי האב או האם!]

אמר רבי עקיבא: מודה אני בזו שהנכסים בחזקתן (משום דנקט תנא קמא לישנא 'דמודים' אמר איהו נמי 'מודה אני', כלומר: ואני מודה וחולק עליך: דלדברי בית הלל נמי אמרין הכא 'נכסים בחזקתם'; ובגמרא מפרש בחזקת מי, וטעמא נמי מפרש).

אמר לו בן עזאי: על [ה]חלוקין אנו מצטערין אלא שבאת לחלק עלינו את השוין (דבית שמאי [ובית] הלל דלעיל אנו מצטערין על שלא הושו לדעת אחת, ואתה באתה לחלוק ולומר 'חולקין היו בית שמאי ובית הלל' במה שחבירך אומרים שהן שוין) !

גמרא:

בחזקת מי? (אדרבי עקיבא קאי).

רבי אילא אמר: בחזקת יורשי האם (כדמפרש לקמיה: הואיל והוחזקה נחלה לאותו השבט: שכל ימי חיי האשה לאחר שמת בעלה היה כל ממונה בחזקתה והרי היא משבט אביה, ואפילו כתובתה ותוספתה שגבתה מבעלה - משבאו לידה הרי הן בחזקת שבט אביה: שהיא מתייחסת אחר שבט אביה)?

רבי זירא אמר: בחזקת יורשי הבן (דמשמת בעלה היה בן ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה מצד האב).

כי סליק רבי זירא - קם כשיטתיה דרבי אילא;

קם רבה כשיטתיה דרבי זירא; (לא גרסינן ליה; ובפר"ח נמי לא גרס ליה).

אמר רבי זירא: שמע מינה: אורא דארץ ישראל מחכים (שמעליתי לא"י נתתי את לבי לצאת משיטתי הראשונה ולעמוד על אמיתת דברים).

וטעמא מאי (הדר ביה רבי זירא)?

אמר אביי: הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט (של אם).

(יש גורסין כאן בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיירש כו'. ולקמיה מפרשינן לה).

אמר לו בן עזאי על החלוקין אנו מצטערין וכו':

אמר רבי שמלאי: עדא אמרה ('זאת אומרת'; 'עדא' כמו 'הדא'); **בן עזאי -**

תלמיד חבר דרבי עקיבא הוה (פשיטא לן דמתחלה היה תלמידו, והדא אמרה דלבסוף היה חבירו), **דקאמר ליה 'שבאת'** (ולא קאמר 'שבא רבינו').

שלחו מתם (משבששתא היא, ולקמן מתרץ לה; ומשום דבמסקנא דייק לה ממתניתין ד'נפל הבית עליו ועל אביו' נקט ליה הכא; ונראית גירסת רבינו חננאל, דגרס לה מקמי 'נפל הבית עליו ועל אשתו', דהא על משנת 'נפל עליו ועל אביו' הקבעה בגמרא, דמינה מייתי לה ראיה להך מילתא): **'בן שלוה בנכסי**

אביו בחיי אביו, ומת: בנו מוציא מיד הלקוחות' - וזו היא שקשה בדיני ממונות:

(ומתמה גמרא: **לוה מאי מפיק** (וכי בשביל שלוה ממון בחיי אביו - יוציא מיד הלקוחות מה שמכר להן אביו או הוא)? **ועוד: לקוחות מאי עבדתי?**

אלא אי איתמר - הכי

(בבא בתרא קנט, א)

איתמר: 'בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו, ומת - בנו מוציא מיד הלקוחות' (כגון ראובן שמכר חלקו הראוי לירש בנכסי יעקב אביו, ומת ראובן בחיי יעקב אביו, ואח"כ מת יעקב: בא חנוך בן ראובן ומוציא הנכסים שמכר ראובן אביו מנכסי יעקב מיד הלקוחות, מפני שהן 'ראוי' ולא באו ליד ראובן מעולם שיזכו בהן לקוחות מכחו; וכשם שהראוי אינו משתעבד - כך אינו נמכר, כדתנן בבכורות בפרק 'יש בכור לנחלה' (בכורות פ"ח מ"י, דף נב:): 'ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותם ולא היבם - כולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק' - וכן הלכה) - וזו היא שקשה בדיני ממונות' (ולא חיישינן להאי דדחי במסקנא ומוקי למתניתין ביורשי אחוזה: דההיא קשיא וההיא פירוקא - אינו אלא להקשות על מה שאמר 'חו היא שקשה בדיני ממונות', והתלמוד מפרק דלא תסייעה ממתניתין, ולעולם קשה בדיני ממונות; ומכל מקום: אף על פי 'שקשה בדיני ממונות' כן הלכה, כדשלחו מתם קשה היא וכן הלכה כמותה; אפס דין קשה הוא, בלא טעם, כדמפרש ואזיל).

ולימרו ליה (לקוחות): "אבוך מזבין ואת מפיך (שאתה יורש ממנו?) והלא אין אדם יורש מה שמכר אביו)!!!"

[עיי' תוספות ד"ה ולימרו ליה, וכן תוספות לעיל קנח, א ד"ה נפל הבית עליו ועל אמו]

ומאי קושיא? דלמא מצי אמר (להו חנוך בן ראובן): "מכח (יעקב, שהוא) אבוא דאבא קאטינא (דבני בנים הרי הן כבנים; וכי היכי דראובן אבי היה יכול לירש את יעקב אביו אילו [היה] חי אחרי מות אביו - כך אני יורש את יעקב מגזירת הכתוב, ולא מכח ראובן אבי אני יורש, ואין בנכסים הללו שום זכות לראובן, ומכירתו לאו כלום היא)! תדע (דחנוך בן ראובן יורש את יעקב זקנו שלא מכח ראובן) דכתיב (תהלים מה, יז) תחת אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל הארץ (תחת אבותיך יהיו בניך - לראובן קאמר: תחת אבותיך, דהיינו יעקב, יהיו בניך - דהיינו חנוך, מדלא כתיב 'תחתיתך יהיו בניך')!

אלא אי קשיא - הא קשיא (אי איכא למימר דשלחו מתם זו היא שקשה בדיני ממונות - לאו כי האי גוונא שלחו, כדלעיל, דהא לאו קשה הוא! אלא הכי שלחו מתם): 'בן בכור שמכר [הבכור] חלק בכורה בחיי אביו ומת בחיי אביו (כגון: ראובן שמכר חלק בכורתו הראוי להגיעו בנכסי אביו, ומת ראובן, ואחר כך מת יעקב): (בא חנוך) בנו מוציא מיד הלקוחות (חלק בכורת ראובן אביו ונוטלה לעצמו כאילו לא מכרה ראובן, שחנוך יורש חלק בכורת אביו בנכסי זקנו אביו ואע"פ שמת הבכור בחיי אביו, כדתנן לעיל (דף קטז:): בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים: חלק שהיה ראוי לאביהן שהיה מיוצאי מצרים, ושהיה בכור ונוטל שני חלקים); וזו היא שקשה בדיני ממונות: אבוא דאבא קאטינא? וכי תימא הכא נמי - אמר מכח אבוא דאבא קאטינא; אי מכח אבוא דאבא קאטינא - בחלק בכורה מאי עבדתיה (והלא אינן בכור)? ומאי קושיא (בדיני ממונות)? דלמא מצי אמר (חנוך): "מכח אבוא דאבא (מכח יעקב אבי אבא) קאטינא (כדכתיב 'תחת אבותיך יהיו בניך' ויעקב אני יורש כאילו אני ראובן) ובמקום אב קאמינא (דבמקום ראובן אבי אני עומד, כאילו אני בכור מגזירת הכתוב, וכדתנן בנות צלפחד כו')!!!"

אלא אי קשיא (בדיני ממונות) - הא קשיא (והכי שלחו ליה מתם): 'היה יודע לו (ראובן לשמעון) עדות בשטר עד שלא נעשה (ראובן) גזלן (והיה שמו חתום בשטר הלואתו של שמעון) ונעשה גזלן (ונפסל לעדות, כדכתיב (שמות כג) אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס), הוא אינו מעיד על כתב ידו (ואע"פ שנאמן אדם לומר "זה כתב ידי" כדתנן בכתובות (דף כ:)) - מעתה אינו מעיד על כתב ידו, שהרי כל דבריו אנו מחזיקין שקר משנעשה גזלן, ושמא עד אחד פסול זייפו, או עצמו כתבו וחתם בו היום שקר) אבל אחרים מעידין (כדמפרש במסכתא) 'השתא (לפום מאי דקס"ד הכי קשה בדיני ממונות: ד(איהו לא מהימן - אחריני מהימני (בתמיה: והלא שמא הוא עצמו חתם בו היום שקר, שהרי גזלן הוא, וכשמכירין חתימתו - מה אנו מדויחין בכך? והלא שמא פסול הוא)? וזו היא שקשה בדיני ממונות.

מאי קושיא? דלמא כגון שהוחזק כתב ידו בבית דין (בהנפק בבית דין בטרם היותו גזלן, דהשתא ליכא למימר הכי, אלא אלו מעידין שחתמו בהנפק זה וקיימו השטר מקמי דהוי האי גברא גזלן, וההיא שעתא היה הוא עצמו נאמן לומר "זה כתב ידי"; והשתא ליכא למיפרך 'איהו לא מהימן אחריני מהימני', דהא הני אחריני - אכתב ידן הן מעידין, ולא אכתב ידו, ושטרא מקיימא וקאי ממילא)!!?

אלא אי קשיא - הא קשיא: 'היה יודע לו עדות בשטר עד שלא תפול לו בירושה, הוא אינו יכול לקיים כתב ידו אבל אחרים יכולין לקיים כתב ידו'.

ומאי קושיא? דלמא הכא נמי כגון שהוחזק כתב ידו בבית דין? אלא אי קשיא - הא קשיא: 'היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו: הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים מעידין'; הוא לא מהימן אחריני מהימני? וכי תימא הכא נמי, כגון שהוחזק כתב ידו בבית דין - והא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: אף על פי שלא הוחזק כתב ידו בבית דין (דגזירת הכתוב היא דחתנו אינו נאמן, ולא משום דמחזיקין ליה כמזייף וכתוב, הלכך אחריני מהימני - דליכא למימר 'משנעשה חתנו זייף וכתב')!!?

ומאי קושיא? דלמא גזירת מלך היא: דאיהו לא מהימן ואחריני מהימני, ולא משום דמשקר, דאי לא תימא הכי - משה ואהרן לחותנם - משום דלא מהימני הוא? אלא גזירת מלך הוא שלא יעידו להם - הכי נמי גזירת מלך הוא שלא יעיד על כתב ידו לחותנו! אלא לעולם כדאמרינן מעיקרא (בן שמכר בנכסי אביו כו'), ודקא קשיא לך 'תחת אבותיך יהיו בניך' - ההוא בברכה כתיב (שהצדיקים יש להם בנים ובני בנים ליורשם, כדכתיב בסיפיה 'תשיתמו לשרים בכל הארץ').

ומי מצית אמרת 'בברכה כתיב',

(בבא בתרא קנט, ב)

אבל לענין דינא לא (בתמיה מי לא אשכחן במתניתין דין, זה ואמאי אמרינן 'וזו היא שקשה' דמשמע שאין מוצאין ראיה לדבריהם, ומתוך כך מקשין על סברת שמועתם)? והתנן: 'נפל הבית עליו ועל אביו, עליו ועל מורישיו, והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב, יורשי האב אומרים "הבן מת ראשון ואחר כך מת האב", ובעל חוב אומר "האב מת ראשון ואחר כך מת הבן"' - מאי? לאו 'יורשי האב' = בני, 'מורישיו' = אחי (אחי דאביו; ופירושו: מאי לאו יורשי האב היינו בני: דההוא בן שנפל הבית עליו ועל אביו, כגון שנפל הבית על ראובן ועל יעקב אביו, והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב, יורשי האב - כגון חנוך בן ראובן - אומר: "ראובן מת ראשון ואחר כך מת האב, דהיינו יעקב, ומכח יעקב אני בא לירש ולא מכחו של ראובן" אלמא לענין דינא אמרינן מכח אביו דאב? ואי סלקא דעתך לא מצי אמר 'מכח אביו דאבא קאטינא', דכי כתיב 'תחת אבותיך יהיו בניך' בברכה כתיב - כי מת הבן ואחר כך מת האב מאי הוי? נימא להו בעל חוב: "ירושת אביוהו קא שקילנא" (ומשני): לא! 'יורשי האב' = אחיו (של ראובן, שאומר "ראובן מת ראשון ואחריו מת יעקב אביו, וירשנו כל נכסיו של אביו, ואין לראובן אחינו חלק בהן שהרי הוא מת תחלה ובן אין לו" - דהכא ודאי לאו מכח ראובן באין לירש, שהרי גם הם ראויין לירש את יעקב כמוהו), 'מורישיו' = אחי דאביו (אחי יעקב: עשו דוד ראובן; וכשנפל הבית עליו ועל מורישיו, דהיינו: עשו אחי יעקב אביו, יורשי מורישיו, כגון אחי עשו - אומרים: "ראובן מת תחלה, ועשו מת אחרון, ואנו יורשין כל נכסיו, כי לא יירש ראובן בן יעקב בנכסי עשו דודו תחת יעקב (אביו) שמת כבר, שהרי ראובן מת תחלה ואחר כך מת עשו", ובעל חוב אומר "עשו מת תחלה, וראובן מת אחרון, והרי יירש ראובן נכסי יעקב אביו שמת בנכסיו עשו עמכם ונטל חלקו" דהשתא ליכא הכא 'תחת אבותיך יהיו בניך': דלענין דינא לא אשכחן במתניתין שום ראיה למילתא דשלחו מתם, והלכך קשה הוא בדיני ממונות, ומיהו הכי הלכתא: כדשלחו מתם, דהכי סבירא להו אלא דלא אשכחן ראיה מפורשת; וכן כל הני דאמרן לעיל - הכי הלכתא).

בעו מיניה מרב ששת: בן - מהו שיירש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב (יוסף בן רחל שמת בחיי אמו, ואחר כך מתה רחל אמו: מהו שיירש את אמו כשהוא בקבר כאילו הוא חי להנחיל לאחיו שלו מן אביו, כגון לראובן בן יעקב מלאה, שהוא אחיו מאביו)? אמר להו רב ששת: תניתיה: 'האב שנשבה ומת' [ומת] בנו במדינה (בארץ מולדתו), ובן שנשבה [ומת] ומת אביו במדינה - יורשי האב ויורשי הבן יחלוק' - היכי דמי? אילימא כדקתני, היינינו 'יורשי האב' והיינינו 'יורשי הבן' (והלא אם אין לו בנים לא לבן ולא לבת, קרובי האב יורשין את שניהם! או אם יש בנים לאותו בן - הרי הן יורשין את האב ואת הבן)? אלא - לאו הכי קאמר: אב שנשבה ומת [ומת] בן בתו במדינה (ו'יורשי הבן' הם קרובי אביו שהוא בעל אמו), ובן בתו שנשבה ומת [ומת] אבי אמו במדינה, ולא ידעינן היינינו מית ברישא, יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו; ואם איתא (דבן יורש את אמו בקבר), נהי נמי דבן מת ברישא - (אמאי יחלוקו יורשי האב ויורשי הבן?) לירתיה לאביו דאמיה בקבריה, ולירתיה לאחותה מן אביו (לירתו יורשי הבן את הכל, שהרי יירש את אבי אמו תחת אמו אף על פי שהוא בקבר, ולירתיה לאחיו מן האב שהן יורשי הבן, ואמאי יחלוקו עמהן יורשי האב)? אלא לאו שמע מינה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מאב!

אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי: אף אנן נמי תנינא [במשנה לעיל קנחב]: 'נפל הבית עליו ועל אמו - אלו ואלו מודים שיחלוקו', ואם איתא [שבן יורש את אמו בקבר], נהי נמי דבן מת ברישא - לירתיה לאמיה בקבריה (דכמי שמת אחרון דמי), ולירתו אינהו לאחי מאביו! אלא - לאו שמע מינה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב! - שמע מינה.

וטעמא מאי?

אמר אביי: נאמרה 'סיבה' [הסבת נחלה משבט לשבט, 'ולא תסב נחלה' - במדבר לו פסוק ז ופסוק ט] 'ונאמרה 'סיבה' כבעל (המקראות מפורשין ביש נוחלין (לעיל דף קיד:)) מה סיבה האמורה כבעל - אין הבעל יורש את אשתו

(כשהיא מתה) בקבר, אף סיבה האמורה בבן - אין הבן יורש את אמו בקבר (האי 'בקבר' לא דמי לההוא 'קבר' דבעל) להנחיל לאחין מן האב.

ההוא דאמר ליה לחבריה (הכל פירשנו ב'חזקת הבתים' בראשו [דף ל,א], ואגב גרדא: דמיידי מתניתין ב'נכסים בחזקתן' - נקט ליה הכא): "נכסי דבר סיסין מזבנינא לך"; הואי חדא ארעא דהוה מיקריא 'דבי בר סיסין'; אמר ליה: "הא - לאו דבי בר סיסין היא, ואיקרוייהו דמיקריא 'דבי בר סיסין'?" אתא לקמיה דרב נחמן, אוקמה בידא דלוקח. אמר ליה רבא לרב נחמן: דינא הכי? המוציא מחבירו עליו הראיה?!

ורמי דרבא אדרבא ודרב נחמן אדרב נחמן: דההוא דאמר ליה לחבריה "מאי בעית בהאי ביתא"? אמר ליה: "מינך זבינתה ואכלית שני חזקה"! אמר ליה: "אנא בשכוני גואי הואי"! אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: "זיל ברור אכילתך"! אמר ליה רבא לרב נחמן: דינא הכי? המוציא מחבירו עליו הראיה? קשיא דרבא אדרבא ודרב נחמן אדרב נחמן?!

דרבא אדרבא לא קשיא: הכא מוכר קאי בנכסיה, התם לוקח קאי בנכסיה;

דרב נחמן אדרב נחמן לא קשיא: הכא - כיון דאמר ליה 'דבי בר סיסין', ומיקריא 'דבי בר סיסין' - עליה ידיה רמיה לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא; הכא - לא יהא אלא דנקיט שטרא: מי לא אמרינן ליה "קיים שטרך וקום בנכסי"?.

הדרן עלך מי שמת

==
כל המוצא שגיאה מתבקש להודיע לי לכתובת yeshol@gmail.com

מקרא:

דברי הגמרא באותיות כאלה: ROD 12; רש"י בתוך הגמרא בסוגריים () ובתוך הסוגריים - אותיות 10 MIRIAM; מראי מקומות גם 10 MIRIAM מובאות וציטטות בגופן NARKISIM; השלמת פסוקי המקרא בסוגריים () ובאותיות 10 NARKISIM; הערות: בסוגריים [] באותיות 10 CourierNew; ההערות עם קידומת ## אינם פשט הגמרא אלא הערת העורך לבדיקת הלומד. תחילת עמוד - בתחילת שורה, אפילו באמצע משפט - כך: (תענית ב,ב)

הגירסא: לפי דפוס וילנא עם אחדים מההגהות שעל הדף - לפי הנראה לי כנחוצן לצורך הפשט הפשוט.

הערות בשולי הדף - בתצוגת דף אינטרנט אפשר - באקפלורר - להניח עליהם את הסמן ואז מופיעה ההערה בחלון. אפשר גם לראות אם עוברים לתצוגה של דף הדפסה.

In Explorer, Footnotes become visible when the cursor rests on the number of the footnote.

הערות וטבלאות באנגלית - ע"י כולל עיון הדף, ראש הכולל הרב מרדכי קורנפלד -

Producers of the Dafyomi Advancement Forum, <mailto:daf@dafyomi.co.il>,
<http://www.dafyomi.co.il/>

This material is ©2009 by Julius Hollander 27 Bialik St., Petah Tikva, Israel 49351
Permission to distribute this material, with this notice, is granted - with request to
notify of use at yeshol@gmail.com